

7.6 ምንኩስና እና ገዳማዊ ሕይወት “የአረማውያን ፍልስፍና” ነውን?

● “በተባሕትምና በገዳማዊ ሕይወት መወሰን ራስን ለመግዛትና ወደ ከፍተኛ መዓርገ ጽድቅ ለመድረስ መሳሳል ነው የሚለው የቀድሞ ሕንዳውያን ፍልስፍና ከቦታ ወደ ቦታ በመሸጋገር መልኩንም በመለዋወጥ ወደ ክርስትና ተሸጋገረ። መካከለኛውን ምሥራቅም አቋርጦ ወደ ግብጽ ገባ፤ በገዳመ አስቈጥሶ በሙንና መልኩን እንደገና በመለወጥ ሥርዓተ ምንኩስና ተሰኝቶ ወደ ላላው ክፍለ ዓለም ተዘዋወረ። በተሰዓቱ ቅዱሳን አማካይነትም ወደ ኢትዮጵያ ገባና የነዋሪነት ፈቃድ ተሰጠው። ምንጩ ከአረማውያን ፍልስፍና የሆነውን ይህን ሥርዓት . . . ሥርዓተ መሳለክት ነው ይሉታል።” (ጮራ ቁ. 15፣ ገጽ 30-31)

ከሁሉም በፊት የሚገርመው ተሐድሶዎች ሌላ ሰው በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ካለ ነገር ውጭ መናገርም ሆነ መጥቀስ እንደ ሌለበት ይናገራሉ፤ ለራሳቸው ሲሆን ግን ከየትም ቢሆን ለቃቅመው ይጠቅሳሉ። ይህ “ገዳማዊ ሕይወት ምንጩ የአረማውያን ፍልስፍና ነው” የሚለው እንኳን በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ሊኖር ይቅርና በሌሎች ክርስትና ነክ ድርሳናትም አይገኝም። ይህን ይሉ የነበሩት ከበፊትም ጀምሮ የክርስትና ጠላቶች የሆኑ መናፍቃን ነበሩ።

በመጀመሪያ ተባሕትምን፣ ምንኩስናንና ገዳማዊ ሕይወትን “ምንጩ ከአረማውያን ፍልስፍና ነው” የሚለውን ከየት አገኙት? ማስረጃቸውስ ምንድን ነው? እንዲሁ በግድ እመኑኝ በሚል ዓይነት “ምሁራኑ” ያሏቸውና ማንነታቸውን ያልገለጹቸው “ይቺ፣ ይቺ . . . ናት ይሏታል፤ አልተቀበሏትም፤ አንዳንዶቹ ምሁራንንም ላላወቀሽ ታጠኝ ብለዋታል” ከሚል ባዶ ስሜታዊ ዐረፍተ ነገር በስተቀር ማስረጃ አላቀረቡልንም። አረማዊ ነው ያሰኘውን ምክንያትም አላብራሩም። ስለዚህ ይህ አባባላቸው ጭፍን ጥላቻ የወለደው ስሜት እንጂ አንዳችም ጭብጥነት የለውም።

የሕንዳውያን ፍልስፍና ስለ ሕይወትና ጽድቅ ምን እንደሚል አውቀውታል? የሂንዱይዝም ዋና ጠባይ አንድ ወጥ የሆነ ሕይወትም ሆነ መዳን ይህ ነው የሚለው ነገር የሌለው መሆኑ ነው። በየዘመናቱ ሲለዋወጥ የኖረና አሁንም በዚሁ ሃይት ላይ ያለ ነው። ከእነዚህ አመለካከቶች (እምነቶች) መካከል አንደኛው እውነተኛ ነገር ነው የሚለው አለመኖርን (ኢህላዊ - nonexistence) ነው። የመጨረሻ ብቃት የሚሉትም ወደ ኢህላዊ መመለስን ነው። ስለዚህ በእነርሱ ፍልስፍና መሠረት በገዳምና በተሕትውና የሚኖሩትና በትህርምት የሚጋደሉት ህላዌያቸው ሐዘንም ሆነ ደስታ የማይሰማው ወደ መሆን ሁኔታ እንዲሸጋገርና ከተደጋጋሚ የእንደገና መወለዶች ዑደት (Samsara - the cycle of rebirth) ነጻ ለመውጣት ነው ብለው ነው።

ስለዚህም የሀንዳውያን ፍልስፍና በመሠረቱ ህልውናን አጥፊ (Nihilist) ነው። የፍጽምና የመጨረሻ ሽልማት ወይም ደረጃ ነው የሚሉት “ምንም ማወቅ የሌለበት ዕረፍት፣ መቼም መች መንቃት የሌለበት ማንቀላፋት” ነው። ክርስትና ደግሞ ሕይወ ከሆነው አምላክ ጋር በጸጋ መዋሐድና በእርሱ ብርሃንነት ብርሃን በመሆን፣ በእርሱ ፍቅርነት ፍቅር በመሆን፣ በእርሱ ሕይወት ሕይወ በመሆን ከክብር ወደ ክብር ማደግ ነው። በመሆኑም በክርስትና ያለው ምንኩስናና ገዳማዊ ሕይወት መሠረተ ሃሳብ ከሕንዳውያን ፍልስፍና ጋር ምንም ግንኙነት የሌለው፣ የሕይወትና የሞት ያህል የተራራቀና የተለያየ ነው።

ሌላው መሠረታዊ ነገር ደግሞ እግዚአብሔር ለሕዝቡ ከጥንት ጀምሮ ያደርጉት ዘንድ ያዘዛቸው ነገር፤ እንዲሁም በተለያዩ ዘመናት መፈጸማቸውን በመጽሐፍ ቅዱስ ተመዝግበው የምናገኛቸው ነገሮች በአሕዛብ ዘንድ በተለያዩ መልክና ሁኔታም ቢሆን ይታወቁ ወይም ይነገሩ የነበሩ መሆናቸው ምንጫቸው ከአረማውያን ፍልስፍና ነው አያሰኛቸውም፤ አያሰነቅፋቸውምም። ለአብነትም የሚከተሉትን ሁለት ምሳሌዎች እንመልከት።

1) በኖኅ ዘመን ስለ ተፈጸመው የጥፋት ውኃ ታሪክ በተመለከተ በተለያዩ ክፍለ ዓለማት የነበሩ ታሪኮች

በዘመኑ ከነበሩት ሰዎች (ሰብአ ትካት) ኃጢአት ብዛትና ጥልቀት የተነሣ ኖኅና ቤተሰቦቹ ለዘር ከተረፉት እንስሳትና አራዊት ጋር በመርከብ ሲተርፉ በስተቀር እግዚአብሔር ሌላውን ፍጥረት በሙሉ በንፍር ውኃ ማጥፋቱን፤ ኖኅና ቤተሰቦቹ ለዘር እንዲተርፉ ከተደረጉት እንስሳትና አራዊት ጋር ወደ መርከብ መግባታቸውንና ከጥፋት ውኃው በኋላ ከዚያ መውጣታቸውን፤ ኖኅ ቁራንና ርግብን ከመርከቡ የላካቸው መሆኑን፤ ርግብ የወይራ ቅጠል ዝንጣፌ ይዞ መመለሷን፤ ኖኅ ለእግዚአብሔር መስዋዕት ማቅረቡንና የመሳሰሉትን ታሪኮች መጽሐፍ ቅዱስ ይነግረናል። ይህ የምድርና በላይዋ የነበሩት ፍጥረታት በማየ አይህ የመጥፋታቸውና ተያያዥ ታሪኮች ይታወቁ የነበረው ግን በሰብራውያን ብቻ አልነበረም፤ ተጽፎ የሚገኘውም በመጽሐፍ ቅዱስ ብቻ አልነበረም። ምንም እንኳን ከጣዖታዊ አምልኮ ልማዳቸውና ተረቶቻቸው ጋር ቢያደባልቁትም፤ ከመሠረታዊ ዓላማው አርቀው ቢሆንም እንኳ ታሪካዊ ጭብጡ ግን በተለያዩ ሕዝቦችና ባህሎቻቸው ስለ ጥፋት ውኃ ይታወቅና ይነገር ነበር። ይህም በተለያዩ የጥንታዊ ሥልጣኔዎች ጥናቶች እየተደረሰበትና እየታወቀ ይገኛል። ለምሳሌም፡-

ሀ) በባቢሎን አገር እንዲህ የሚል ታሪክ ይነገር ነበር፡- አክሲሱትራስ በተባለው የባቢሎን ንጉሥ ዘመን ታላቅ ጎርፍ ነበር፤ ንጉሡም መርከብ ሠርተ ራሱንና ቤተሰቦቹን እንዲሁም የቅርብ ወዳጆቹን በዚያ አማካይነት ከጎርፉ አዳነ። ከራሱም ጋር ብዙ ወፎችንና አንስሳትን ወደ መርከቡ ይዞ በመግባት አተረፋቸው። ዝናሙ መዝናን ባቆመ ጊዜ ከወፎቹ መካከል የተወሰኑትን ወደ ውጭ ላካቸው። እነርሱም እግራቸው ጭቃ ሆኖ ወደ እርሱ ተመለሱ። ለሁለተኛ ጊዜም እንዲሁ አደረገ። በሦስተኛ ጊዜ ግን ወፎቹ ወደ እርሱ አልተመለሱም። መርከቡም አራዲና በተባለ ቦታ ላይ ዐረፈች።

ሌላው ይህን በተመለከተ በባቢሎን ይነገር የነበረው ተዛማጅ ነገር ደግሞ እንዲህ የሚል ነበር፡- “ጊልጋሚሽ” የተባለው “አትናፊሽቲም” የተባለውን ወደ ዘለዓለማዊ ሕይወት መድረስ የቻለበትን ምሥጢር በጠየቀው ጊዜ የታላቁን የጥፋት ውኃ ታሪክ ነገረው፤ አራት አማልክት ዓለምን በጎርፍ ለማጥፋት እንዴት እንደ ወሰኑና ያን ጊዜ የጥበብ አምላክ “መርከብ ሥራ” በማለት እርሱ ከቤተሰቦቹ ጋር ከዚያ የጥፋት ጎርፍ የሚያመልጥበትን መንገድ ነገረው። የተወሰኑ ወፎችን ከመርከቡ ላካቸው። ከእነዚያም መካከል አንዳንዶቹ የወይራ ቅጠል ይዘው ተመለሱ። ከመርከቡ ከወጣ በኋላ የምስጋና መስዋዕት ሠዋ፤ የጥበብ አምላክም እርሱንና ቤተሰቦቹን ይባርካቸው ዘንድ እና ዘለዓለማዊ ሕይወትን ይሰጣቸው ዘንድ ወደ እነርሱ መጣ።

ለ) የሕንድ ሥልጣኔ - በሕንድ አገር ከሱድሃ ቤተ መቅደሶች በአንዱ ውስጥ ኖኅ በመርከብ ውስጥ ሆኖ፤ ኮኦኒን የተባለች እንስት ጣዖት (the goddess Coanin) እርሱን በምሕረት ዓይን እየተመለከተችው፤ ርግብ የወይራ ቅጠል ይዞ ከመርከቡ ስትወጣ የሚያሳይ ሥዕል ተገኝቷል።

ከዚህም ሌላ የሕንድ አፈ ታሪኮች ብራሃማ የተባለው ጣዖት (god) ማኖ ለተባለው በካማ ቅርጽ ተገለጠለትና መርከብ እንዲሠራና ሰባት ጳድቃን የሆኑ ሰዎችን ከእርሱ ጋር ወደ ውስጡ ይዞ እንዲገባ አዘዘው። መርከቡንም ከካማ ቀንድ ጋር አሠረው። ዓሣውም መርከቡን ለብዙ ጊዜያት በውኃው ላይ ይጎትተው ነበር። ከመርከቡ እንደ ወጣም ዓለሙን እንደ አዲስ እንዲጀምር ታዘዘ ይላል።

ሐ) በግሪኮች ዘንድ የነበረ ታሪክ - ጁፒተር የተባለው ጣዖት (the god Jupiter) ጳድቁን ዲኦካሊዮንን (Deocalion) ከሚሰቱና ከመላው ቤተሰቡ ጋር ወደ መርከብ እንዲገባ አዘዘው። መርከቡ ፓርታሱስ በተባለው ተራራ ላይ ባረፈ ጊዜ ርግብ ዝናሙ ማቆሙን ነገረችው። እርሱም ያን ጊዜ የምስጋና መስዋዕት ለመሠዋት ከመርከቡ ወጣ።

መ) በታናሽ እስያ እና በፍርግያ ሥልጣኔዎች የነበሩ ታሪኮች - 'ኖኅ' ከሚለው ስም የወጣ ነው ተብሎ የሚታሰበው 'አፓቸስ' ('Apachus') የታላቁን የጥፋት ውኃ መምጣት በሰማ ጊዜ ስለ ሕዝቡ ጮኹ፤ እዚህ የሚሉት ታሪክ ነበራቸው። በፍርግያ ደግሞ በሳያቸው ላይ በውስጡ ሰዎች ያሉበት የመርከብ ሥዕል ያለባቸው ሳንቲሞች ተገኝተዋል። በእነዚህ ሳንቲሞች ላይ የተሣለው መርከብ በውስጡ ሰዎች ያሉበት፤ በውጭው ደግሞ ወፎች ያሉበት ሲሆን አንደኛዋ ወፍ በእፏ የወይራ ቅጠል ይዛለች፤ ለደጎንነታቸው የምስጋና መሥዋዕት የሚያቀርቡ ሰዎችም ይታያሉ። በእነዚህ ሳንቲሞች ላይም 'ኖኅ' የሚለው ስም በቋንቋቸው ተቀርጾበታል። የዚያች ከተማ የጥንት ስሟ 'ኬፖቶሽ' ('Kepotosh') የነበረ ሲሆን ይህም መርከብ ማለት ሲሆን፤ ነዋሪዎቿም የኖኅ መርከብ በእነርሱ ከተማ ላይ እንዳረፈች ያምናሉ።

ሠ) ይህን የመሰሉ ተመሳሳይ ታሪኮች በፋርሶች፣ በቻይና፣ በፊንቄ፣ በሶርያ፣ በአርማንያ፣ በሜክሲኮ ጥንታዊ ነዋሪዎች ዘንድና በሌሎች በተለያዩ ሥልጣኔዎችና አካባቢዎችም ነበሩ።

እነዚህ ጥንታውያን ታሪኮች ምንም እንኳ ከአፈ ታሪኮች ጋር በደባለቁና በዚያን ዘመን ሰፍኖ በነበረው የአምልኮ ጣየት ልማድ ምክንያት ከመሠረታዊ ጭብጣቸው አቅጣጫ እንዲስቱ ቢደረጉም ቅሉ በመሠረታዊነት ግን በኖኅ ዘመን የተፈጸመው ታሪክ እውነተኛ መሆኑንና ይህ እውቀትም በሰው ልጆች ዘንድ በተለያዩ ደረጃም ቢሆን ይታወቅ የነበረ መሆኑን ያሳየናል።

ከዚህ ውጭ ግን በመጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈውንና በኖኅ ዘመን የተፈጸመውን ታሪክ የመሰሉ ታሪኮችና አባባሎች፣ ተጨባጭ ማስረጃዎችም ጭምር (በሚገኙ ሳንቲሞች፣ ቅርጾች ወዘተ) ስለ ተገኙ ይህ ታሪክ ከአረማውያን የተወሰደ (የመጣ) ነው ሊባል እንዴት ይቻላል? በጭራሽ! ይልቁንም ይህ ታሪክ እውነት መሆኑንና በሰዎች ዘንድ እንደየ ባህሳቸው ታሪኩን ከአባቶቻቸው ያውቁትና ከትውልድ ወደ ትውልድ ያስተላልፉት የነበረ መሆኑን ከሚመሰክር በቀር ከምድረ እስራኤል ውጭ ይታወቅና ይነገር የነበረ ነገር ሁሉ ከአረማውያን ፍልስፍና የተገኘ ነው እያሰኝም። የኖኅ ልጆች ወደ ምድር ሲበታተኑና ሲሰማሩ ከአባቶቻቸው ከነም፣ ከሲምና ከያፌት የሰሙትን ታሪክ ይዘው ስለ ተበታተኑ በየቦታው የነበሩ የሰው ልጆች ለሲሲያ በመጽሐፍ ቅዱስ ስለ ተመዘገበው ታሪካዊ ድርጊት በድንግግነትም ቢሆን የየራሳቸው ግንዛቤ ነበራቸው። ሆኖም ይህ በየሀገሩና በየባህሉ የነበረው የብሽሩ ታሪክ ምልክታዊ ከጀርባው የሆነ ጭብጥ መኖሩን ያሳያል እንጂ የኖኅ ከጥፋት ውኃ መዳን ከአረማውያን የተወረሰ ነው እያሰኝም።

2) ስለ አዳኝ (መድኃኒት) ወደዚህ ዓለም መምጣት በተለያዩ ሕዝቦች ዘንድ ይነገር የነበረ ትንቢትና የነበረ ተስፋ.

የሥነ ማኅበረሰብ ጥናት ባለሙያዎች በዚህ ረገድ የተለያዩ ግኝቶችን እያገኙ ነው።

የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ከነበራቸውና ከሕዝብ እስራኤል ውጭ ከነበሩ ከአሕዛብ ወገኖች መሢሕ (አዳኝ) ወደዚህ ዓለም እንደሚመጣ ተስፋ ያደርጉ የነበሩ የተለያዩ ሕዝቦች ነበሩ። ለምሳሌም፡-

ሀ) የጥንቷ ጋሊያ (በዛሬዋ ፈረንሳይ ውስጥ) የነበሩት ሕዝብ እንዲት ድንግል ነጻ የሚያወጣንን ልጅ ትወልድልናለች ብለው ተስፋ ያደርጉ ነበር። ይህን ወንድ ልጅ ትወልድልናለች ለሚሏት ድንግልም ቤተ መቅደስ እና ሐውልት ሠርተው በጥንቃቄ ይጠብቁ ነበር። ታዲያ ይህ በመሆኑ ክርስትና አስተምህሮውን ከአሕዛብ ወሰደ እንላለን? በጭራሽ! እግዚአብሔር የሁሉም አምላክ መሆኑን መዘግጋት የለብንም። እርሱ ባወቀ ለሕዝቡ የሚናገርበት መንገድ አለውና። እንዲሁም ሁሉም የሰው ልጆች ለመጀመሪያው ሰው ለሁላችንም አባት ለአዳምና ለአናታችን ለሔዋን "በአንተና በሴቲቱ መካከል፣ በዘርህና በዘረም መካከል ጠላትነትን አደርጋለሁ። እርሱ ራሱን ይቀጠቅጣል፤ አንተም ለኩናውን ትቀጠቅጣለህ" ተብሎ የተሰጠውን የመዳን ተስፋ ወርሰዋልና ይህ ዓይነቱ አገላለጽ የዚያ ተስፋ የደበዘዘ እይታና አገላለጽ ነው። ዘፍ. 3:15

ለ) በሚክሲኮም እንዲሁ ዓይነት ተመሳሳይ ነገር ተገኝቷል። የሚክሲኮ ሕዝብ በዓለቶችና በሕዝብ ሕንጻዎች ላይ ወደፊት አውሬውን ያጠፋልናል የሚሉትን "አምላክ - god" ቅርጽ ይቀርጹ ነበር። እንደዚህ ዓይነት ተመሳሳይ ነገሮች በቻይና፣ በሕንድ፣ በኢራን፣ በግሪክ፣ በኢጣሊያ እና በጥንታዊት ግብጽ ተገኝተዋል።

ሐ) የግሪኩ ፈላስፋ ፕላቶ (አፍላጣን) ይህን አዳኝ "ሰው" ሲጠብቅ ነበር፤ እንዲሁም ብሏል፡- "ይህ ሰው ሲመጣ ሁሉንም ነገር ያስተምረናል፤ እርሱን ለማየት በጉጉት እየጠበቅሁት ነው።"

መ) ቪርጂል¹³⁷ የተባለው የሮማ ባለ ቅኔ በዚህ መድኃኒት (አዳኝ) መምጣት መደሰቱን ገልጿል፤ እንዲሁም ብሏል፡-

ጊዜው ደርሷል፤ ሕጻን ልጅ ከሰማይ ወደ እኛ ተልኮልናል። በእርሱ ዘመንም የኃጢአታችን ቅሬት ሁሉ ተጠራርን ይወገዳል። ምድራችንን ከዚያ በኋላ ፍርሃት አያገኛትም። እናኗርንም ከአማልክት መካከል ያደርጋል፤ ጸጥ ያለውንም ዓለም በአባቱ ሥልጣን ይገዛል። የተወደድክ ልጅ ሆይ፤ የጆፒተር ልጅ ሆይ፤ እንኳን ደገና መጣህ! ዓለምን በመላዋ ተመልክታት፤ አንተን እጅ እየነሣች በፊትህ በአክብሮት ሆኖ ቆማለች። እስኪ ተመልክት፤ ሁሉም ሰው ሕዳስ ዘመን በመምጣቱ ደስ እየተሰኘና ሐሄት እያደረገ ነው።¹³⁸

እንዲሁም ስለ ትሕትና፣ ስለ ንጽሕና፣ ስለ ቅድስና፣ ስለ እውነተኛነትና ስለ መሳሰሉት መልካም ሥነ ምግባራት ብዙ የጻፉና ጥብቅና የቆሙ የተለያዩ የጥንት ፈላስፎችና ጸሐፊዎች ነበሩ። ዛሬም ሆነ ወደ ፊትም ይኖራሉ። ሆኖም እነዚህን ሐሳቦች አረማውያን የነበሩ ሰዎች ሰላንሲቸውና እነርሱ ሊተገብሯቸው ይሞክሯቸው የነበሩ ጉዳዮች ስለ ነበሩ ብቻ በክርስትና ስናገኛቸው እነዚህ ከአረማውያን ፈላስፎች የመጡ ናቸው ማለት አንችልም። እንዲሁም ስለ አምላክ መኖርና እርሱም አንድ ብቻ ስለ መሆኑ ይናገሩ የነበሩ፤ በአንጻሩ ደግሞ ስለ ብዙ አማልክት የነበረውን የተስፋፋና ሥር የሰደደ ጣይታዊ ልማድ ይቃወሙ የነበሩ ፈላስፎች ነበሩ። ለምሳሌ ሶቅራጥስ የተባለው የግሪክ ፈላስፋ በመርዝ እንዲገደል የተፈረደበት በብዙ አማልክት ማምለክን ስለ ነቀፈ ነበር ተብሎ ይነገርለታል። ታዲያ ይህ በአንድ አምላክ ብቻ ማመንና የብዙ አማልክትን ልማድ መቃወም ከክርስትና በፊት ከእስራኤላውያን ውጭ የነበሩ ፈላስፎችና ሕዝቦች (አረማውያን) የነበሩት ስለ ሆነ ብቻ ሊነቀፍ ይቻላል? ይገባልን? በጭራሽ!

ይህ ሁሉ የሚያሳየው እግዚአብሔር ከፍጥረቱ ያልራቀና እርሱ ባወቀ ሀልዎቱንና መግቡቱን፤ እንዲሁም መልካም እውቀትን በአእምሯቸው የሚያስተምራቸውና በልዑናቸው የሚጽፍላቸው መሆኑን ነው። ቅዱስ ጳውሎስ "ሕግ የሌላቸው አሕዛብ ከባሕርያቸው የሕግን ትእዛዝ ሲያደርጉ፤ እነዚያ ሕግ ባይኖራቸው እንኳ ለራሳቸው ሕግ ናቸውና፤ እነርሱም ሕሊናቸው ሲመሰክሩላቸው፤ አላባቸውም እርስ በርሳቸው ሲካሰስ ወይም ሲያመካኝ በልባቸው የተጻፈውን የሕግ ሥራ ያሳያሉ" ይላል። ሮሜ 2:14-15 የእግዚአብሔር ሕግ በአሕዛብም እንኳ በልባቸው የተጻፈላቸው ከሆነ ያን በውስጣቸው ያለውን መልካም የሆነውን ሕግ በአግባቡና በተገቢው መንገድ ባይገልጹትና ባይተገብሩትም እንኳ ምልክቶቹንና ፍንጣቂዎቹን በብዥታም ቢሆን ማሳየታቸው አልቀረም። ሐዋርያው "እርሱ . . . ባለፉት ትውልዶች መልካም ሥራ እየሠራ፡ ከሰማይ ዝናብን ፍሬ የሚሆንበትንም ወራት ሲሰጠን፤ ልባችንንም በመብልና በደስታ ሲሞላው ራሱን ያለ ምስክር አልተወም" በማለት የገለጸው ይህን ሰፊና ፍጥረቱን ሁሉ የማይዘነጋ አምላካዊ ቸርነት ነው። ዮሐዋ. 14:16-17

¹³⁷ Virgil - ከ70 - 19 ቅ. ል. ከ የነበረ ሮማዊ ባለ ቅኔ ነበር። ሮማውያን በጣም ታላቁ ባለ ቅኔያቸው መሆኑን የሚናገሩለትና በምዕራቡ ዓለም ሥነ ጽሑፍ ላይ ዘለቀታ ያለው ተጽእኖ ያሳደረ ባለ ቅኔ ነበር።

¹³⁸ (Abba Youanis, Bishop, Paradise of the Spirit, Volume 3, p. 150)

ይኸው ሐዋርያ በሐቴና ከተማ በአርዮስ ፋንስ መካከል ቆሞ ለሐቴና ሰዎች በተናገረ ጊዜ ከእነርሱ መካከል የነበሩ ፈላስፋዎች (ባለ ቅኔዎች) ነገረ አምላክን በተመለከተ ከተናገሩት የተነሣው ያለ ምክንያት አልነበረም፡፡ ቃሉ እንዲህ የሚል ነው፡-

ምናልባትም እየመረመሩ ያገኙት እንደ ሆነ እግዚአብሔርን ይፈልጉ ዘንድ በምድር ሁሉ ላይ እንዲኖሩ የሰውን ወገኖች ሁሉ ከአንድ ፈጠረ፤ የተወሰኑትንም ዘመናችና ለሚኖሩበት ስፍራ ዳርቻ መደበላቸው፡፡ ቢሆንም ከእያንዳንዳችን የራቀ አይደለም፡፡ ከእናንተ ከባለ ቅኔዎች አንዳንዶች ደግሞ፡- እኛ ደግሞ ዘመዶቹ ነንና ብለው እንደ ተናገሩ በእርሱ ሕያዋን ነንና እንንቀሳቀሳለን፤ እንኖርማለን፡፡ እንግዲህ የእግዚአብሔር ዘመዶች ከሆንን፤ አምላክ በሰው ብልሃትና አሳብ የተቀረጸውን ወርቅ ወይም ብር ወይም ድንጋይ እንዲመስል እናሰብ ዘንድ አይገባንም፡፡ የሐዋ. 17:22-31

የዚያን ዘመን የግሪክ ሰዎችን ባለ ቅኔዎቻቸው በብሽርታም ቢሆን ስለ አምላክ ከተናገሩት በመነሣት እንደ ሕፃን ልጅ ቀስ አድርጎ ወደ ትክክለኛው አስተምህሮ መራቸው፡፡ በተለያዩ የጥበብ ተሰብኮ ክፍሎች ዘንድ ቁርጥራጭና ሽርፍሬሬ አውነቶች ነበሩ፡፡ ሆኖም እውነትና የመጻን ጸጋ በምልዓት ያለው በቅድስት ቤተ ክርስቲያን ብቻ ነው፤ “ብዙ ልዩ ልዩ የእግዚአብሔር ጥበብ አሁን በቤተ ክርስቲያን በኩል በሰማያዊ ስፍራ ውስጥ ላሉት አለቆችና ሥልጣናት ትታወቅ ዘንድ” ተብሏልና፡፡ ኤፌ. 3:10 ከላይ ያነሣቸው ታሪኮችና ጭብጦች የሚያስረዱትም ይህን እውነት ነው፡፡ ነገር ግን ከዚህ ወጥቶ በሕዛብ የነበሩ ሰዎች በልባቸው በተጻፈላቸው ሕገ እግዚአብሔር መሠረት መልካም ነገሮችን ሲፈልጉና ለመፈጸም ሲሞክሩ የነካካቸውን ነገሮች ሁሉ በክርስትና ውስጥ እንዳቸው ማለት ጤነኛነት አይደለም፡፡ በአሕዛብ ልቡና የእግዚአብሔር ሕግ የተጻፈ ስለ ሆነ በክርስቲያኖች ልቡና ሊኖር አይገባውም ያሰኛልን? ለሰዎች በተፈጥሮ የተሰጣቸው ገጽሕናንና ቅድስናን መውደድ በተለያዩ አሕዛባዊ የጥንት ሰዎች ዘንድ ስለታየ በክርስትና ውስጥ እንዳናየው ሊባል አይገባም?

ከዓለም ተለይቶ በገዳማት ተወስኖ በአንድነት የመኖር ልማድ በቡድኒቶችና በኢሲያውያን ዘንድ ብቻ ሳይሆን በዛሬዋ ሚክሲኮ ይኖሩ በነበሩት የአገሪቱ እና የኢንካ ሕዝቦች ዘንድም እንደ ነበሩ የታሪክ አጥኚዎች ይገልጻሉ፡፡ እነዚህ ሕዝቦች (ሚክሲኮዎች) ይኖሩበት የነበረው ክፍለ ዓለም ግን እስከ 16ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ ለቀረው ዓለም ስለ መኖሩ እንኳ አይታወቅም ነበር፡፡ ታዲያ እነዚያ ሕዝቦች በድንግልናና በገዳማዊ መልኩ መኖርን ከየት አገኙት? ይህ በክርስትና ያለው የገዳማዊ ሕይወት በጥንታውያኑ በእነ አዝቴኮች እና ኢንካዎች ዘንድ ከነበረው ጋር ስለ ተመሳሰለ ብቻ ክርስትና ይህን የወሰደው ከእነዚያ ሕዝቦች ዘንድ ነው ማለት አይቻልም፤ ምክንያቱም ያን ጊዜ እነዚህ ሕዝቦች ገና ለሌላው የዓለም ሕዝብ መኖራቸው እንኳ አይታወቅም ነበርና፡፡ ስለዚህ በእውቀት ሳይሆን በድፍረትና በጥላቻ መንቀፍ ለሚቀናቸው ወገኖች የምንላቸው ይህን ነው፡- እንዲሁ ሲሉ ሰምቶ እንደ ወረደ ቀድቶ ያንኑ ከማስተጋባት መቆጠቡ መልካም ነው፤ ከትዝብትም ያድናል፡፡

በጌታችንና በመድኃኒታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ቅዱስ ወንጌል እና የቡድኒዝም እምነት መሥራች ነው በሚባለው በቡድሃ ትምህርት መካከል የተወሰኑ ተመሳሳይነቶች አሉ በሚል ክርስትና ከቡድኒዝም የወሰደው ነገር አለው የሚሉ ሞኝ ሞኝ ወይም አላዋቂዎችም አልጠፉም፡፡ እውነታው ሲፈተሽ ግን የክርስቶስ ወንጌል በመጀመሪያዎቹ ሁለት መቶ ዓመታት ወደ ህንድ ደርሶና ተሰብኮ ስለ ነበር የቡድኒዝም ተከታዮች ከክርስትና ትምህርት ብዙ ነገሮችን በመውሰድ ቡድሃ ቀድሞ ያስተማራቸው እያስመሰሉ ከራሳቸው ፍልስፍና ጋር እያደባለቁ ለሰላተማሯቸው እንጂ ክርስትና ከቡድኒዝም ትምህርት የወሰደው አንዳችም ነገር ኖሮ አይደለም፡፡ እንዲሁ አፍላዊ የሆኑ ጥቂት መመሳሰሎችን ሲመለከቱ አንዱ ከአንዱ ቀድሏል ወደሚል መደምደሚያ መድረስ በብዙ ሰዎች ዘንድ ከሚታዩት ለህተቶች መካከል አንዱ ነው፡፡

ይልቁንም በብሉይ ኪዳን ዘመን ሕጉን ይዘናል ይሉ በነበሩት በአይሁድም ዘንድ ሆነ በተፈጥሮ ሕግና በሕገ ልቡና በነበሩት አሕዛብ በተገቢው መንገድና መረዳት በስፋትና በጥልቀት ሊተገበሩ አልቻሉ የነበሩት ከፍተኛ ያሉ መንፈሳዊ ተግባራት በዘመነ ክርስትና ጌታችን በተግባር ሠርቶ በማሳየቱና ድካማችንን በሥጋዊውና በትንሣኤው በማስወገዱ በተገቢው ስፋትና ጥልቀት እንዲሁም በመንፈሳዊ መረዳት የሚፈጸሙ ሆኑ።

ስለሆነም ተባሕትዎ፤ ምንክሶናና ገዳማዊ ሕይወት በሂንዱዎችና በጥንታውያን የግሪክ ፈላስፎች ዘንድ አልፎ አልፎ የነበረ መሆኑ ብቻ አረማዊ ነው አያሰኘውም። ይልቁንም እነርሱ ያን ለማድረግ መሞከራቸው ገጽሕናንና ቅድስናን እንዲፈልግ ተደርጎ የተፈጠረውን የሰውን ባሕርይና በውስጣቸው የተጻፈውን ሕገ እግዚአብሔር በተግባር ይመሰክራል እንጂ። በመሆኑም ተሐድሶዎች ተባሕትዎንና ምንክሶናን የተቃወሙበት ተቃውሟቸው የቆመበት መሠረቱ ስህተት ስለሆነ በዚያ ላይ የተመሠረተው ሃሳባቸው ሁሉ በአሸዋ ላይ እንደ ተሠራ ቤት ይፈራርሳል ማለት ነው። አመድ በነፋስ ፊት መቆም እንዳይቻለው የእነርሱ የፈጠራ ነቀፌታም እንዲሁ በእውነት ፊት ጸንቶ ሊቆም አይቻለውም።

7.7 የገዳማዊ ሕይወት ታሪካዊ ሂደት - በአጭር

በምንክሶና እና በገዳማዊ ሕይወት ላይ ያነሷቸውን የተቃውሟቸውን ምክንያቶች ከንቱነት ከተመለከትን ከዚህ በመቀጠል ደግሞ ገዳማዊ ሕይወት ከጥንት ጀምሮ የነበረበትንና መልክ እየያዘ የሄደበትን ሁኔታ በአጭሩ እንመልከት።

7.7.1 በዘመነ ብሉይ

እግዚአብሔር ፍጥረቱን የተመለከቱ ብዙ ሥራዎችን የሚሠራው ቀስ በቀስ በሂደት ነው። መግባቱንና ፍርዱን የሚገልጠውም እንዲሁ በሂደት ነው። ይህ ማለት በቅጽበት የሚያደርጋቸው ነገሮች የሉም ማለት አለመሆኑ ግልጽ ነው። ለምሳሌ ዓለምን ሲፈጥር በአንድ ቅጽበት ማድረግ ሲችል ነገር ግን በስድስት ቀናት ሂደት አደረገ። አዳምና ሔዋን እንደ በደሉ የሚያድናቸው የመሆኑን ተስፋውንም፤ የሚድኑበትንም መንገድ ወዲያው እዚያው ላይ የሰጣቸው ሲሆን ይህ ተስፋ በተግባር እስኪፈጸም ግን ብዙ ሺህ ዓመታትን ጠይቋል። ዘፍ. 3፡15 መድኃኒታችን ሰው ሆኖ ሲወለድም እርሱ አምላክ እንደ መሆኑ ዕለቱን አድጌ ወዲያው ተሰቅዬ ዓለምን ላድን አላለም። ሁሉንም ቀስ በቀስ በሂደት አደረገ እንጂ፤ “በየጥቂቱ አደግ” እንደ ተባለ።

ወንጌል መንግሥቱን ሲመሠርትም ከአሥራ ሁለት ደቀ መዛሙርት ጀምሮ ቀስ በቀስ ወደ መቶ ሃያ፤ ከዚያም በኢየሩሳሌም፤ ቀጥሎም በይሁዳ፤ ቀጥሎም በሰማርያ፤ ከዚያም ወደ ዓለም ሁሉ እያለ ነው መንግሥቱ የተስፋፋው። መድኃኒታችን ይህን በምሳሌ ሲያስተምር በሁለት ነገሮች መስሎ አስተምሯል፤ እንዲህ በማለት፡-

እርሱም አለ፡ በምድር ዘርን እንደሚዘራ ሰው የእግዚአብሔር መንግሥት እንደዚህ ናት፤ ሌሊትና ቀን ይተኛልም ይነሣልም፤ እርሱም እንዴት እንደሚሆን ሳያውቅ ዘሩ ይበቅላል ያድግማል። ምድሪቱም አውቃ በመጀመሪያ ቡቃያ ጓላም ዛላ ጓላም በዛላው ፍጹም ሰብል ታፈራለች። ... እርሱም አለ፡ የእግዚአብሔርን መንግሥት በምን እናስመስላለን? ወይስ በምን ምሳሌ እንመስላለን? እንደ ሰፍፍጭ ቅንጣት ናት። እርሷም በምድር በተዘራች ጊዜ በምድር ካለ ዘር ሁሉ ታንሳለች፤ በተዘራች ጊዜ ትወጣለች፤ ከአትክልትም ሁሉ የምትበልጥ ትሆናለች። የሰማይ ወፎችም በጥላዋ ሊሰፍሩ እስኪችሉ ታላላቅ ቅርንጫፎች ታደርጋለች። ማር. 4፡26-28፤ 30-32

መጽሐፍ ቅዱስ የታሪካቸውን ጫፍ ብቅ አድርጎ ካሳየን በኋላ ከዚያ ወዲያ ምን እንደ ሆኑ ስለ መዳረሻቸው ምንም የማይነግረን እነዚህ ሰዎች ከብዙ ፈተና በኋላ እግዚአብሔር “ብሔረ ብፁዓን” ወደ ተባለ ቦታ እንደ ወሰዳቸውና በዚያ እንደሚኖሩ ቅዱስ ዘሊማስ የተባለ በዮርዳኖስ በረሐ ውስጥ ይኖር የነበረ ባሕታዊ እግዚአብሔር ፈቅዶለት ወደ እነርሱ ሄዶ አይቷቸው በጻፈው ዜና ሕይወታቸው ላይ ነግሮናል፡፡¹³⁹ ከእነዚህም በመቀጠልም በእስራኤል ከነበሩት ወገኖች አንደኛዎቹ የነበሩት ኤሳውያን (Essenes) የተባሉት በሙት ባሕር ምዕራባዊ አካባቢ ባለው በይሁዳ በረሐ በገዳማዊ ሕይወት ይኖሩ ነበር፡፡ እነዚህ ወገኖች መሢሐ የሚመጣው በጾምና በጸሎት ነው ብለው በማመን፤ እንዲሁም በፈሪሳውያንና በሰዱቃውያን በአጠቃላይ በአይሁድ ዘንድ ከነበረው የሃይማኖት ሕይወት መበላሸት በመራቅ የራሳቸው ሥርዓት አበጅተው በገዳም ተወስነው ይኖሩ ነበር፡፡ በ1948 ዓ. ም. የተገኙት “የሙት ባሕር ጥቅሎች” ተብለው የሚታወቁት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ተጽፈው የተቀመጡት በእነዚህ በእሳውያን ነበር፡፡

አይሁዳዊው ዮሴፍ ወልደ ኮርዮን ስለ እነዚህ ሰዎችና ስለ አገራቸው እንዲህ ሲል ጽፏል፡-

እነዚህ ሰዎች ሀብትን ይንቃሉ፤ ያላቸውን ነገር ሁሉ በሚገርም ሁኔታ በጋራ ይከፈላሉ፤ ከእነርሱ መካከል ከሌላው የበለጠ ነገር ያለው አንድም ሰው አይገኝም፡፡ ከእነርሱ ጋር ለመኖር የሚመጣ ማናቸውም ቢሆን ያለውን ነገር ሁሉ ለማግኘት የጋራ ጥቅም ይሆን ዘንድ አንዳችም ነገር ሳያስቀር መስጠት ያለበት መሆኑ በእነርሱ ዘንድ ዋና ሕግ ነው፡፡ ስለዚህም በእነርሱ ዘንድ የሚያስጨንቅ ድህነትም ሆነ ብዙ ሀብት የሉም፡፡ የአያንዳንዱ ሰው ንብረት ከሌላው ጋር ይደባለቃል፤ ለክ እንደ ወንድማማቾች አንድ ዓይነት የጋራ ንብረት ብቻ አላቸው፡፡ የማገበሩን ንብረት የሚጠብቁ ሰዎች ይመረጣሉ፤ እያንዳንዱ የሚሠራው ሥራም በማገበሩ አባላት ይመደባል፡፡¹⁴⁰

7.7.2 በዘመነ ሐዲስ

ከብሉይ ኪዳን ወደ ሐዲስ ኪዳን በመሸጋገሪያው ላይ የምናገኘው ቅዱስ ዮሐንስ መጥምቅ በይሁዳ በረሐ በብሕትውና ይኖር የነበረ ገዳማዊ ነበር፡፡ ለሕዝብ አይሁድ እስከ ተገለጠበት እስከ ሠላሳ ዓመቱ ድረስ የኖረው ከሰው ተለይቶ፤ ከላመና ከጣመ ምግብ ከሞቀና ከደመቀ ልብስ ርቆ በበረሐ ነበር፡፡ ቅዱስ ወንጌል ስለ ዮሐንስ መጥምቅ አገሪቱ “ራሱም ዮሐንስ የግመል ጠጉር ልብስ ነበረው፤ በወገቡም ጠፍር ይታጠቅ ነበር፤ ምግቡም አንበጣና የበረሐ ማር ነበረ” በማለት ይነግረናል፡፡ ማቴ. 3፡4 ከዚህም በተጨማሪ ዮሐንስ መጥምቅ በበረሐ የሚኖር ስለ መሆኑ እስቀድሞ በትንቢት የተነገረ ነበር፤ “በነቢዩ በኢሳይያስ፡- የጌታን መንገድ አዘጋጁ፤ ጥርጊያውንም አቅኑ እያለ በምድረ በዳ የሚጮህ ሰው ድምፅ የተባለለት ይህ ነውና” ተብሎ እንደ ተነገረ፡፡ ማቴ. 3፡3 ኢሳ. 40፡3-5 ነገረው በበረሐ እንደ ነበረ ሲናገርም ከፈሪሳውያን የተላኩት ሰዎች “አንተ ማን ነህ?” ብለው በጠየቁት ጊዜ “ነቢዩ ኢሳይያስ እንዳለ የጌታን መንገድ አቅኑ ብሎ በምድረ በዳ የሚጮኸ ሰው ድምፅ እኔ ነኝ” ብሏል፡፡ ዮሐ. 1፡22-23 ለመድኃኒታችን ለኢየሱስ ክርስቶስ መንገድ ጠራጊና ሰባኪ ይሆን ዘንድ በትንቢት አስቀድሞ የተነገረለትና ገና በእናቱ ማኅፀን እያለ ጀምሮ ለጌታችን መመስከር የጀመረው ቅዱስ ዮሐንስ መጥምቅ ባሕታዊና ገዳማዊ መሆኑ ለገዳማዊ ሕይወት ታላቅ ትርጉም ያለው ነው፡፡

የቅዱስ ዮሐንስ መጥምቅ ሕይወቱ የእግዚአብሔርን ቃል በሥጋ መገለጥ ለመመስከርና ይህን ድንቅ ምሥጢር በአንክሮ ለማሳሰል ብቻ ይውል ዘንድ ባሕታዊ፤ ድንግል፤ ምንም ሀብት ንብረት የሌለው መናኝ ሆነ፡፡ የብሕትውናና የድንግልና ሕይወትን በተግባር ለባረከልንና ለቀደሰልን ለመድኃኒታችን ለኢየሱስ ክርስቶስ መንገድ ጠራጊ የሆነው ቅዱስ ዮሐንስ መጥምቅ ባሕታዊና ድንግል ሆነ፡፡

¹³⁹ ገድለ ቅዱስ ዘሊማስ
¹⁴⁰ (Flavius Josephus: The Jewish Wars, 11:8)

ድንግሉ የሐንስ መጥምቅ በድንግልና ለሚወለደውና ድንግልናን ለሚባርከው ለክርስቶስ መንገድ ጠራጊ ሆነ። ሴቶች ከወለዷቸው መካከል ከየሐንስ የሚበልጥ የለም የተባለለት በድንግልና የናረው የሐንስ መጥምቅ ሆነ።

ጌታችንም በገዳመ ቆርንቶስ ተባሕትዎን፤ በመላ ሕይወቱ ንጽሕናንና ድንግልናዊ ሕይወትን በተግባር አሳየን። መድኃኒታችን በማስተማር አገልግሎቱ መካከል አልፎ አልፎ ወደ ምድረ በዳ (በረሓ) በመሄድ እንዲህ ያለውን ሕይወት በተግባር አሳየን፤ “በኑጋም ጊዜ ወጥቶ ወደ ምድረ በዳ ሄደ” እንዲል። ሉቃ. 4:42 እንዲሁም “ነገር ግን እርሱ ወደ ምድረ በዳ ፈቀቅ ብሎ ይጻልይ ነበር” ይላል። ሉቃ. 5:16 ይህም ለኋላ ዘመን ገዳማዊ ሕይወት አኗኗር መሠረታዊ ተግባራዊ አርአያ ነበር።

ጌታችን ከዚህ ዓለም ሁለት ንብረት ምንም ነገር የሌለው መሆንን (ምናኔን) በሕይወቱ አስተማረን። እርሱ ራሱን የሚያስጠጋበት ቤት እንኳ አልነበረውምና፤ “ለቀበሮዎች ጉድጓድ ለሰማይም ወፎች መሳፈሪያ አላቸው፤ ለሰው ልጅ ግን ራሱን የሚያስጠጋበት የለውም” እንዳለ። ማቴ. 8:20 እንዲህ ያለውን የምናኔ ሕይወትም ጌታችን በትምህርቱ ያበረታታና ወደ ፍጹምነት የሚመራ ከፍ ያለ መንገድ እንደ ሆነ ያስተምር ነበር። ያለውን ሁሉ ሽጦ እርሱን ስለ መከተል፤ ስለ መንግሥተ ሰማያት ሲሉ ጋብቻን የሚተው ስለ መናፈቸው፤ ራሱን መከድንና የመሳሰሉትን ሰዎችን ከዚህ ዓለም እስራት ፈትተው ከእግዚአብሔር ጋር ብቻ የሚያገናኙ ተግባራዊ የመንገድ ጥሪትና የንጽሕና ተግባራትን አስተምሯል። ሆኖም አምላካችን እነዚህን ትምህርቶች ሲያስተምር የዚህን ዓለም ጣዕምና ገንዘብ የመጨረሻ ተስፋቸው ያደረጉና ከዚህ ዓለም ጋር በእጅጉ የተጣበቁ ሰዎች፤ ስለ ሰማያዊ ነገርና ስለ ጸጋ እግዚአብሔር ለማሰብ ልቡናቸው የተደፈነባቸው ሰዎች ይቃወሙት ነበር፤ “ገንዘብንም የሚወዱ ፈሪሳውያን ይህን ሁሉ ሰምተው ያፈዙበት ነበር” ይላልና ቅዱስ ወንጌል። ሉቃ. 16:14

ለሰም አጠራሩ ክብርና ምስጋና ይግባውና መድኃኒ ዓለም ኢየሱስ ክርስቶስ ደቀ መዛሙርቱን ሲጠራቸውም ያላቸውን ሁሉ ትተው እንዲከተሉት በማድረግ ነበር። ቅዱስ ጳውሎስም ሕይወቱና አኗኗሩ ሁሉ የምናኔ ሕይወት ነበር። ጌታችን እንደ ጠራውና እንደ ተመለሰ ወዲያውኑ ወደ ዐረብ ምድር (ወደ ዐረብ በረሓ) ሄዶ ሦስት ዓመት በተባሕትዎ እንደ ቆየ ራሱ ተናግሯል፤ እንዲህ ሲል፡-

ነገር ግን በእናቱ ግንባን ሳለሁ የለየኝ በጸጋውም የጠራኝ እግዚአብሔር በአሕዛብ መካከል ስለ እርሱ ወንጌልን እሳብክ ዘንድ ልጄን በእኔ ሁኔታ ሲገልጥ በወደደ ጊዜ ወዲያው ከሥጋና ከደም ጋር አልተግከርሁም፤ ከእኔም በፊት ሐዋርያት ወደ ነበሩት ወደ ኢየሩሳሌም አልወጣሁም፤ ነገር ግን ወደ ዐረብ አገር ሄድሁ፤ እንደ ገናም ወደ ደማስቆ ተመለስሁ። ከዚህ ወዲያ ከሦስት ዓመት በኋላ ኬፋን ልጠይቅ ወደ ኢየሩሳሌም ወጥቼ ከእርሱ ጋር አሥራ አምስት ቀን ሰነበትሁ። 14. 1:15-18

ይኸው ከጥንት ዘመን ጀምሮ እርሾው የነበረው ገዳማዊ ሕይወትና ምንክሰና በዘመነ ሐዲስ ኪዳን በጌታችን ትምህርትና ተግባራዊ አርአያነት ላይ ተመሥርቶ ወንጌል መሰበክና መስፋፋት ሲጀምር በዚያው መጠን ማደግና ሥር መስደድ ጀመረ። በመጀመሪያው የሐዋርያት የሰብክት ተልእኮ ያመነት ስምንት ሺህ ያህል የነበሩት ምእመናን የሚኖሩት ገንዘባቸውና ኑሯቸው ሁሉ “ይህ የእኔ ነው፤ ይህ የእንተ ነው” ሳይባባሱ በእንዲት ሕይወት ነበር። “ያመነትም ሕዝብ አንድ ልብ አንዲትም ነፍስ ነበሯቸው፤ ገንዘባቸውም ሁሉ በእንድነት ነበረ እንጂ ካለው አንድ ነገር ሰንኳ የራሱ እንደ ሆነ ማንም አልተናገረም” ተብሎ የተገለጸው የገዳማዊ ሕይወት ዓይነት ሕይወት ነበር። የሐዋ. 4: 32 የመጀመሪያዎቹ ክርስቲያኖች ይህን ዓይነት ሕይወት መኖር የጀመሩት ክርስቲያናዊ ፍቅርና ንብረት የሚገለጸው ያለን ለሌላው በማካፈልና በአንድነት ስታፌ ያለው ሕይወት በመኖር ነው ከሚለው እሳቤያቸው አንጻርም ነበር። ኋላ ላይ ቀስ በቀስ እያደገ ለመጣው የገዳማዊ የአንድነት ሕይወት (የአንድነት ገዳማዊ ሕይወት) መሠረቱን የጣለው ይህ የመጀመሪያዎቹ ክርስቲያኖች የአንድነት (የጋራ የሆነ) አኗኗር ነበር።

በዘመነ ሐዋርያትና ከእነርሱ ቀጥሎ በነበሩት ዓመታት ብዙ ክርስቲያኖች የወንጌልን ቃል ለመፈጸም ራሳቸውን ከማንኛውም ምድራዊ ተድላና ደስታ አርቀው በትህርምትና በብሕትውና ይኖሩ ነበር። በሐዋርያት ሥራ መጽሐፍ ላይ ከሰባቱ ዲያቆሶች አንዱ የነበረው ፊልጶስ ትንቢት የሚናገሩ አራት ደናግል ሴቶች ልጆች እንደ ነበሩት ተጽፏል፤ "ከሰባቱም አንድ በሚሆን በወንጌላዊው ፊልጶስ ቤት ገብተን በእርሱ ዘንድ ተቀመጥን። ለእርሱም ትንቢት የሚናገሩ አራት ደናግል ሴቶች ልጆች ነበሩት" እንዲል። የሐዋ. 21:8-9

በመቀጠልም በ90 ዓ. ም. አካባቢ የነበረው ቅዱስ ቀሌምንጦስ ዘሮም በመልእክቶቹ ስለ ደናግል ጽፏል። ሂሮማስ (ኖላዊ) በ150 ዓ. ም. አካባቢ በሮም ደናግል የነበሩ መሆናቸውን፤ ቅዱስ አግኖጥሶስ ደግሞ በሰሞርኔስ በዛ ያሉ በገብረት የሚኖሩ ደናግል የነበሩ መሆናቸውን ጠቅሷል። ቅዱስ ፖሊካርፐስና ቅዱስ ዮሰጢፕስም እንዲሁ ደናግል መኖራቸውን ጠቅሰዋል። እንደዚሁም ከ150 እስከ 200 ዓ. ም. በነበረው ጊዜ በሶርያ እና በቆሮንቶስ በፈቃድ ድህነትና በምናኔ ይኖሩ የነበሩ ሰዎች እንደ ነበሩ የታሪክ መዛግብት ያስረዳሉ።¹⁴¹

በሁለተኛው መቶ ዓመት ክርስቲያን ደናግል በቅዳሴና በበዓላት ሥርዓት ጊዜ ካህናትን ተከትለው ይታዩ ነበር። ከዚህ ከሁለተኛው መቶ ዓመት ጀምሮ ብዙ ደናግል በእስክንድርያና በብዙ የክርስቲያን ሀገሮችና ቦታዎች ይታዩ ነበር። በየዘመኑ የነበሩ ቅዱሳን ሊቃውንትም በሚጽፏቸው መጻሕፍቶቻቸው የድንግልና ሕይወት አንዱና ዋና ርእሰ ጉዳያቸው ነበር። ደናግላን ሴቶች ብዙዎቹ በአንድነት ሆነው እየተረዳዱ ይኖሩ ነበር። ወንዶች ደናግል ደግሞ ብዙዎቹ ከከተማቸውና መንደራቸው ወጣ ብለው በትንሽ ጎጆ ይኖሩ ነበር።¹⁴²

በዘመነ ሰማዕታት ክርስቲያኖች በአላውያንና ከሃድያን ነገሥታትና ባለ ሥልጣናት እንደ ሽንኩርት እየተላጡና እንደ ጎመን እየተቀረደዱ ለአምላካቸው ያላቸውን ፍቅር በደማቸው መሰከሩ። በዚያ ዘመን አንዳንዶችም ከሀገራቸው ወጥተው መከራውን ለመሸሸ ወደ በረሃ ይሄዱ ነበር። የክርስቲያኖች ሰደትና መከራ ሲያበቃ ብዙዎቹ ወደ ነበሩበት የዚህ ዓለም ሕይወት መመለስን ትተው በዚያው በጀመሩት ገዳማዊ ሕይወት ገፉበት። ይህም የገዳማውያንን ብዛት በፍጥነት አሳድጎታል። ከዚያም ጋር በዘመነ ቆስጦንጢኖስ ክርስቲያኖች በነጻነት የማምለክ መብት ሲሰጣቸውና ክርስትና ቤተ መንግሥት ሲገባ የነበረው ጥበቅ መንፈሳዊነት እየላላ በመምጣቱ ሉዐላዊ የሆነውን መንፈሳዊ ተጋድሎ ለመፈጸም ይችላል። ዘንድ ወደ በረሃዎችና ሩቅ ቦታዎች ይሄዱ ነበር። በእንዲህ ዓይነት ሁኔታዎች ከዓለም ወጥተው ከከተማዎችና ከመንደሮች ርቀው በተከተተ ልቡና እግዚአብሔርን ለማምለክ የሚሰባሰቡ ሰዎች ቁጥር እየበዛ ሄደ። እነዚህም የአንድነት የኑሮ ሥርዓት አበጅተው ለጸሎት፣ ለተግባረ እድ፣ ለቃለ እግዚአብሔር ትምህርት ጊዜ መድበው በአንድነት እግዚአብሔርን ማገልገልና መጋደል ጀመሩ።

ይህን የገዳም ሕይወት በታወቀ ሁኔታ ለመጀመሪያ ጊዜ ሥርዓት ያበጁለትና ያደራጁት በግብጽ በረሃ እግዚአብሔርን ያገለግሉ የነበሩት አባቶች ቅዱስ እንጦንዮስና ቅዱስ ጳኬሚስ፤ እንዲሁም ቅዱስ መቃርዮስና ቅዱስ አሞን ናቸው። ቅዱስ እንጦንዮስ ለሃያ ዓመታት ከበኦቱ ሳይወጣ ዘግቶ በፍጹም ተባሕትዎ ከተጋደለ በኋላ ዜና ሕይወቱና ዝናው በዓለም እየተሰማ ሄደ። ከዚህም የተነሣ ብዙ ሰዎች ወደ እርሱ እየመጡ እርሱን መስለው በምናኔ መኖር ጀመሩ። ገዳማዊ ሕይወት በዚህ መልኩ ተጀምሮ በፍጥነት እየተስፋፋ ሄደ። ከዚያም በሶርያ፣ በምድረ ፍልስጥጌም፣ በታናሽ እስያ፣ በኢትዮጵያ፣ በአርሜንያ ወዘተ እየተስፋፋ ሄደ። በታናሽ እስያ ገዳማዊ ሕይወትን የመሠረተውና ያስፋፋው በዋናነት ታላቁ ቅዱስ ባስልዮስ ዘቂሣርያ (330-379 ዓ. ም.) ሲሆን እገቱ ቅድስት ማክሪና እና ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘእንዚናንዝም እንዲሁ ታላቅ ሚና ነበራቸው። ቅዱስ ባስልዮስ የገዳሙን መነኩሳት ሕዝቡን በትምህርትና በእንግዳ ተቀባይነት ያገለግሏቸው ዘንድ ያበረታታቸው ነበር።

¹⁴¹ Luc Brésard, A History of Monastic Spirituality.
¹⁴² Tadros Y. Malaty, 1986, Fr., The Coptic Orthodox Church as an Ascetic Church.

ለምዕራቡ ዓለም ገዳማዊ ሕይወትን ያስተዋወቀው የቅዱስ እንጦንስ ደቀ መዝሙር የነበረውና ለእርቶደክሳዊት ሃይማኖት መጠበቅ ከእርዮሳውያን ጋር ጽኑ የሆነ የእድሜ ልክ ገድል የተጋደለው ታላቁ ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ ነበር። የቅዱስ እንጦንዮስን ዜና ሕይወት (ገድል) የጻፈውም እርሱ ነው። መጀመሪያ በ336 ዓ. ም. ለሁለት ዓመት ገደማ በእርዮሳውያን ተንኮልና ሄራ ከመንበሩ በተሳደደና ወደ ምድረ ጎል (የዛሬዋ ፈረንሳይ) በተጋዘ ጊዜ የገዳማዊ ሕይወትን ምነነት ለምዕራባውያን አሳይቷቸዋል። ቀጥሎም በ340 ዓ. ም. በእርዮሳዊው ንጉሥ በቁንስማንዲዮስና በእርዮሳውያን ጳጳሳትና ግብረ አበሮቻቸው በሐሰተኛ ክስና ውንጀላ ከመንበሩ ከእስክንድርያ አንዲላደድ በተደረገ ጊዜ ወደ ሮም ሄደ። ከእርሱ ጋርም አባ አምንዮስ እና አባ ኤስድሮስ የተባሉ በግብጽ በረሐ በነበሩት ገዳማት ለብዙ ዘመናት ሲጋደሉ የኖሩና በመንፈሳዊ ሕይወታቸው ታዋቂ የነበሩ። የቅዱስ እንጦንዮስ ደቀ መዝሙርት የነበሩ ሁለት ታላላቅ ገዳማዊ አባቶችን ከእርሱ ጋር ይዟቸው ሄደ ነበር።

ከቅዱስ አትናቴዎስ ጋር የነበሩት እነዚያ ሁለት ገዳማውያን አባቶች ሮማውያንን በእጅጉ አስደምመዋቸው ነበር። አባ አምንዮስ ከዚህ ዓለም ነገር ፈጽሞ የተለየ መኖሩ ስለ ነበረ ከቅዱስ ጴጥሮስና ከቅዱስ ጳውሎስ መቃብራት በስተቀር በሮማ ከነበሩት አስደናቂና ታላቅ ቦታዎች ወደ አንዱም እንኳ ለማየት አልሄደም ነበር። ሌላኛው አባ ኤስድሮስ ደግሞ ፍጹም ባሕታዊና የዋህ ነበር። የእነዚያ የግብጽ በረሐ መነኩሳት ሕይወት ሮማውያንን በእጅጉ አስገረማቸው፣ ማረካቸውም፣ ከዚህም የተነሣ የእነርሱን አርአያ በመከተል በቅዱስ አትናቴዎስ መሥራችነት ገዳማዊ ሕይወት በሮምና በአካባቢዋ ተሰፋፋ። በመቀጠልም ቅዱስ አትናቴዎስ የቅዱስ እንጦንስን ገድል በመጻፉና መጽሐፉም ወደ ላቲን ቋንቋ ተተርጉሞ በምዕራቡም ዓለም በመሠራጨቱ ስለ ግብጽ ገዳማት የነበረውን ግንዛቤ የበለጠ አሰፋው። ከሮማ ግዛት የተለያዩ ወንዶችና ሴቶች ወደ ግብጽ እና ወደ ፍልስጥኤም በረሐ በመሄድ በገዳማዊ ሕይወት እየተጋደሉ መኖር ጀመሩ። ከእነዚህም መካከል አባ ሄሮኒሙስ (ጀርም)፣ ሩፊናስ፣ ፓውላ፣ ኢዩስቶኪየም፣ ታላቋና ታናሿ ሜላንያ ይገኙበታል።

ይህን እውነታ በጥናቱ የተረዳው በቤተ ክርስቲያን አስተምህሮና ታሪክ ዙሪያ ብዙ ጥልቅ ጥናቶችን ያደረገውና ብዙ የቀደምት አበው መጻሕፍትንና ትምህርቶችን ከግሪክ ቋንቋ ወደ እንግሊዝኛ በመተርጎም ታላቅ አስተዋጽኦ ያደረገው፣ በእምነቱ ፕሮቴስታንት የነበረው ፊሊፕ ሻፍ (1819-1893) የተባለው የምርምር ሰው እንዲህ ያለው ለዚህ ነበር፡-

ምንኩስናና ገዳማዊ ሕይወት ከአሕዛብ የመጣ ነው የሚሉ አንዳንድ ሰዎች አሉ። ሆኖም ይህ ዓይነቱ አመለካከት ምንኩስናና ገዳማዊ ሕይወት በታሪክና በቤተ ክርስቲያን ሕይወት ከነበረውና ከተሰጠው ታላቅ ቦታ አንጻር ሊታረቅ የሚችል አመለካከት ሆኖ አይገኝም። ምንኩስናና ገዳማዊ ሕይወት ጥንታዊቷን ቤተ ክርስቲያን ከመጀመሪያው ጀምሮ ሁለንተናዋን ያቀፈና በምሥራቁም ሆነ በምዕራቡ ክፍለ ዓለም የነበሩትን ታላላቅ እና ልዩ የሆኑ የቤተ ክርስቲያን አባቶች የያዘ ነበርና። አትናቴዎስም ሆነ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፣ ጀርምም ሆነ አውግስጢኖስ በዚህ ሕይወት የኖሩና ይህን ሕይወት ያደንቁና ያከብሩ የነበሩ አባቶች ነበሩና። ገዳማዊ ሕይወትን ያደንቁና ይኖሩ የነበሩ፣ መልካምነቱንም ያስተማሩ እነዚህ አባቶች ከክርስትና መንገድ የወጡና የተላላቁ ጸረ ክርስቶሶች ነበሩ የሚል ማንም ጤነኛ ሰው ሊኖር አይችልም። በአንጻር የምንኩስናና የገዳማዊ ሕይወት ተቃዋሚዎችና ተቃራኒዎች የነበሩት እነ ጆሺያን፣ ሄሊቪዲየስ እና ቪጂላንቲየስ ደግሞ የክርስትና እውነተኛ ጠበቃዎች ነበሩ ሊል የሚችል አይኖርም። ምክንያቱም ምንኩስናን የተቃወሙት እነዚህ ሰዎች በቤተ ክርስቲያን መኖሩታን ተብለው የተወገዙና ትምህርታቸውም ለህተት መሆኑ የተገለጠ ሰዎች ናቸውና።¹⁴³

¹⁴³ (Philip Schaff, History of the Christian Church: Chap IV, 28 "The Rise and Progress of Monasticism")

የሰሜን አፍሪቃ የቅርጣግና ጳጳስ የነበረውና በ257 ዓ. ም. ሰማዕትነትን የተቀበለው ሰማዕቲ ቅዱስ ቆጵሮያኖስ "ቤተ ክርስቲያን በሁለት ዓይነት የሰማዕትነት ሕይወት አገጣለች፤ እንዲሁም በሚፈጸም ሰማዕትነት ሲሆን ሌላው ደግሞ በሰላም ጊዜ በሚፈጸም በምናኔ (ገዳማዊ ሕይወት) ነው" በማለት ገዳማዊ ሕይወትን "እንበል ደም ሰማዕትነት" ብሎታል።

ታላቁ መምህርና አባት ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅም በዚያን ዘመን በግብፅ በረሀዎች የነበረውን የገዳማዊ ሕይወት ሁኔታ በተመለከተ ስለ ጌታችን ወደ ግብፅ መሰደድ የሚናገረውን የማቴዎስ ወንጌል በተረጎመበት ትርጓሜው እንዲህ ገልጾታል፡-

አሁን ወደ ግብፅ በረሀ ብትሄድ ያ በረሀ ከማንኛውም የለመለመና የተዋበ ንነት ይልት አሸብርቶ ታገኘዋለህ። እልፍ አእላፍት የመላእክት ዘማርያን (መነኩሳት) በሰው መልክ በየበረሀው እንደ ሰማይ ከዋክብት ደምቀው ይታያሉ። ሀገሪቱ የሰማዕታት ሀገርና የድረግል ከተማ ሆናለች። የጠላት ምክርና ወጥመድ ተሰብሯል፤ የክርስቶስ መንግሥት ግን በየበረሀው ሁሉ ታበራለች። በየቦታው የመነኩሳትና የባሕታውያን ዋሻና በእት ይገኛል። (ትርጓሜ ወንጌል ማቴዎስ፡ ክፍል ትምህርት 8፡ ቁ. 6)

ከዚህ ከገዳማዊ ሕይወት ከጥንት ጀምሮ የነበረ መሆኑና በክርስትናው ዓለም ከጌታችን ጀምሮ ጠንካራና ሥር የሰደደ መሠረት ያለው መሆኑን ስለ ገዳማዊ ሕይወት የት መጣና ጥንት ታሪክ ከሥር ከመሠረቱ ባካሄደው ዋልቅ ጥናት በሚገባ የተረዳ አንድ አጥኚ እንዲህ ያለው ለዚህ ነበር፡-

በሦስተኛው መቶ ዓመት ማብቂያና በአራተኛው መቶ ዓመት መጀመሪያ ላይ እንግዳ ነገር ሆኖ ብት ያለው ክስተት ገዳማዊ ሕይወት ሳይሆን የመከራውንና የሰደቱን ዘመን ማብቃት ተከትሎ ከተከሠተው የብዙዎች ወደ ክርስትናው መግባት ጋር ተያይዞ የመጣው የክርስቲያኖች ከዓለም ጋር የመላመድና የላላ መንፈሳዊነት ነው። መነኩሳት በክርስትና ውስጥ ቀድሞ ያልነበረ አዲስ የፊደራት አንዳችም ነገር የለም፤ ከመሠረቱ ጀምሮ በጌታችንና በመድኃኒታችን በእያሰለ ክርስቶስ የተሰጠውን መሠረታዊ የክርስትና ሕይወትና እስተምህር ጭብጥ በሚተያየሩ ሁኔታዎች መካከል ሳይቀያይሩ እጽንተው ያዙ እንጂ።¹⁴⁴

ይህ አባባል በጣም ጥልቅና መሠረታዊ ነው። ምክንያቱም ጌታችን የስተማረው ክርስትና በመሠረታዊ ባሕርዩ ምናኔያዊ ነው። ይህም ማለት የገድ ዓለምን ጥሎ ከመመነን ጋር የተያያዘ ሳይሆን ሰው በየትም ቢኖር ይኖርበት ዘንድ የተሰጠው መመሪያ ይህን ዓለምና ምኞቱን በመተው፡ ራሱን ከዶ መስቀሉን በመሸከም፡ በመሳቅ ሳይሆን በማልቀስ (ሉቃ. 6:25)፤ በመብላት ሳይሆን በመጸም ወዘተ ነው። ለአብነትም ይህን ማስታወስ እንችላለን፡- "ዓለምን ወይም በዓለም ያሉትን አትወደዱ፤ በዓለም ያለው ሁሉ እርሱም የሥጋ ምኞትና የዓይን አምሮት ስለ ገንዘብም መመከት ከዓለም ስለ ሆነ እንጂ ከአባት ስላልሆነ፤ ማንም ዓለምን ቢወድ የአባት ፍቅር በእርሱ ውስጥ የለም። ዓለሙም ምኞቱም ያልፋሉ፤ የእግዚአብሔርን ፈቃድ የሚያደርግ ግን ለዘላለም ይኖራል።" | ዮሐ. 2:15-17

¹⁴⁴ ("It is not so much the monastic life which was a novelty at the end of the third century and the beginning of the fourth, but rather the life of adaptation to the world led by the mass of Christians at the time when the persecutions ceased. The monks actually did nothing but preserve intact, in the midst of altered circumstances, the ideal of the Christian life of early days... And there is another continuous chain from the apostles to the solitaries and then to the cenobites, whose ideal, less novel than it seems, spread so quickly from the Egyptian deserts at the end of the third century. This chain is constituted by the men and women who lived in continence, ascetics and virgins, who never ceased to be held in honor in the ancient Church.")

ይህን የሚነቅፉት የክርስትናው ምንነት ያልገባቸውና ክርስትናን ከመሠረቱ ለማጥፋትና የእነርሱ ርእዮት መሣሪያ እንዲሆን ለማድረግ የሚሠሩት ክፉ ሠራተኞች ብቻ ናቸው። ምንክስና ወደ ጌታችን ቀርቦ “ይህን ሁሉ ከሕፃንነቴ ጀምሮ ጠብቄያለሁ፤ ደግሞስ የሚጎድለኝ ምንድር ነው?” ብሎ እንደ ጠየቀው ሰው ትእዛዛትን ከመፈጸም በኋላ መንፈሳዊ ሕይወት ከፍ ሲል የሚመጣና የሚታሰብ እንጂ ገና ትእዛዛትን በመንቀፍ ወይም የክርስትናን “ሀ ሁ” ለመፈጸም በመንገዳገድ ላይ ባለና በወረደ መንፈሳዊ የሕይወት ደረጃ ሊታሰብ የሚችል አይደለምና። ማቴ. 19:16-21

7.8 ምንክስና እና ገዳማዊ ሕይወት “ስብከተ ወንጌልን ያዳክማል” የሚለው የተቃወሞ ነጥብ

ተሐድሶዎች በምንክስናና በገዳማዊ ሕይወት ላይ ያላቸውን ጥላቻ ለመግለጽና ጥቃታቸውን ለመሰንዘር ከሚጠቀሙባቸው ነገሮች አንዱ ከላይ እንደ ተገለጸው “ስብከተ ወንጌልን ያዳክማል” የሚል ነው። (ኖሳተ ብርሃን፤ መጋቢት 2002፤ ገጽ 7-8) ሆኖም ይህ የመከራከሪያ ነጥብ በመጽሐፍ ቅዱሳዊም ሆነ በቤተ ክርስቲያን ታሪካዊ እውነታ ሲፈተሽ አንዳችም ተጨባጭ እውነታ የሌላው ባዶ ሆኖ ይገኛል። በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት መሠረት ከላይ እንደ ተመለከተነው በእርሱ ችርነት ለሚቀበሉትና ለሚችሉት ሰዎች እርሱ ራሱ ጌታችን በተግባር ኖሮ፤ ባርኮና ቀድሶ የሰጠው ሕይወት ስለሆነ ይህን ሕይወት የሚኖሩ ሰዎች ቅዱስ ወንጌል ያስተማረውን ፈጽሞ እንጂ ሌላ ነገር ስላላደረጉ “ወንጌልን ያዳክማል” የሚለው አባባል ጭፍን ጥላቻን ከሚያንጸባርቅ በስተቀር ምንም እውነታነት ያለው ጭብጥ የለውም።

በሌላ በኩል ደግሞ ምንክስናና ገዳማዊ ሕይወት ስብከተ ወንጌልን ያዳክማል የሚለው አባባል ቅድስት ቤተ ክርስቲያን በተጓዘችባቸው ሁለት ሺህ ዓመታት ውስጥ የቤተ ክርስቲያን ሕይወትና አመጣጥ በተግባር የሚናገረውን ተጨባጭ መረጃ አለማወቅ ነው። እውነታው መናፍቃት እንደሚሉት ሳይሆን በተቃራኒው ሆኖ እናገኘዋለንና። ይህም ማለት መነኩሳትና ገዳማት ለስብከተ ወንጌል መስፋፋትና መጠናከር ከፍተኛ የሆነ ሚና ሲጫወቱና አስተዋጽኦ ሲያደርጉ የኖሩ መሆናቸውን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ እና እውጥቶ የሚመሰክረው እውነታ ነው።

ዝርዝር ታሪካዊ ሐተታ ውስጥ መግባቱን እንተወውና መጽሐፍ ቅዱሳዊና ሐዋርያዊ የሆነውን ክርስቲያናዊ እውነት ለመጠበቅና ለማስፋፋት በየዘመናቱ ሁሉ ከፍተኛ ተጋድሎ የተጋደሉትና ታላላቅ አስተዋጽኦ ያደረጉት አባቶች መነኩሳትና ገዳማውያን የነበሩ መሆናቸውን ማስታወስ ብቻ በቂ ነው። ለአብነትም የሚከተሉትን አሥር (10) ታላላቅ አባቶች እንመልከት። እነዚህ አባቶች ሁሉም በድንግልና ሕይወት የኖሩ ገዳማውያን ሲሆኑ ስለ ድንግልና ሕይወት ታላቅነትና ስለ ገዳማዊ ሕይወት የጻፉና ያስተማሩ አባቶች ናቸው። ቅድስት ቤተ ክርስቲያን ከእግዚአብሔር የተሰጠችውን እውነት ጠብቃ ከዛሬ እንድትደርስ እጅግ በጣም ከባድ የሆኑ ተጋድሎዎችን በየዘመናቸው የተጋደሉትና ቤተ ክርስቲያን ለሆነችው ነገር ሁሉ ከእግዚአብሔር በታች ባለውለታዎቻችን የሆኑት እነዚህ ገዳማውያን መነኩሳት የነበሩት አባቶች ናቸው።

አሥራ ሦስት ገዳማውያን አባቶችና አስተዋጽኦዎቻቸው በአቅራቢ

1	ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ	በግብጽ ገዳማት ለተወሰነ ጊዜ የኖረ እና የመክሉት ሁሉ አባት የሆነው የታላቁ የቅዱስ እንጦንዮስ ደቀ መዝሙር የነበረ ነው። ዜና ሕይወቱን የጻፈውም አርሱ ነው።	ለእርቶደክሳዊት ሃይማኖት መጠበቅ ከአርቶሳውያን ጳጳሳት፡ ከነገሥታት፡ ከባለ ሥልጣናትና ከልዩ ልዩ የኅብረተሰብ ክፍሎች ጋር መሳ ዘመኑን ከፍተኛ ተጋድሎ የተጋደለ፡ ከዚህም የተነሣ “ሐዋርያዊ” የተባለ፡ ለእርቶደክሳዊት እምነት መጠበቅ ከእግዚአብሔር በታች ባለ ውለታችን የሆነ አባት ነው። በእንደ ወቅት (በ340^ዓ - 360^ዓ) በአባ ይሩማሊስ አገላለጽ “ዓለሙ ሁሉ ራሱን አርቶሳዊ ለማድረግ ተጣይፈ” እንደ ተባለው ሰዎች አርቶሳዊነትን እንደ ፋሽን ሲከተሉ “አትናቴዎስ ሆይ፡ ዓለሙ ሁሉ ጠላሁ፡ ብቻህንም ቀረህ ባሉት ጊዜ “ከእውነት ጋር ከተጣላ እኔም ከግለሙ ሁሉ ጋር ጠበኛ ነኝ” እስከ ግለት የደረሰ የጽናትና የእርቶደክሳዊነት ዓርማ የሆነ ታላቅ አባት ነው። እርቶደክሳዊ አስተምህሮን በሚገባ የሚገልጹ ብዙ ድንቅ መጻሕፍትን ጽፎ ትቶልናል።
2	ቅዱስ ባስልዮስ ዘቂሣርያ	በዘመኑ የነበረውን የፍልስፍናና ክህሎት ነቢዩ እስከ መጨረሻው ድረስ የተማረ፡ ጓላም በግብጽ በገዳማዊ ሕይወት ሥርዓት የኖረና ሥርዓተ ገዳምን አይቶ በታናሽ እስያ በጳጳስ ገዳማትን የመሠረተና በምሥራቁ ክፍል ገዳማዊ ሕይወት እንዲሰፋፋ ያደረገ ታላቅ አባት ነው። ከጽኑ ተጋድሎና ገዳማዊ ትህርምት የተነሣ ጤናው በእጅጉ የተጎዳና ታማሚ አባት ነበር።	ለእርቶደክሳዊት ሃይማኖት መጠበቅና መስፋፋት ከአርቶሳውያን ጋር ብዙ የተጋደለ፡ ብዙ ድርሳናትን የጻፈ አባት ነው። በዘመኑ በምሥራቁ የርማ ክፍል ግዛት ነገሥታቱ አርቶሳውያን የነበሩ ከመሆናቸው ጋር ተያይዞ እርቶደክሳውያን ጳጳሳትና ካህናት ከየአገሩ ሰብከታቸው እየተሳደዱ አርቶሳውያን ቦታቸውን እየነጠቁ ይወስዱበት የነበረ፡ አርቶሳውያን ለተወሰነ ጊዜም በሆነ የፈነዳሽበት ዘመን ነበር። በዚያ ዘመን ስለ እርቶደክሳዊ ሃይማኖት መጠበቅ በጽሑፍም፡ ባለ ሥልጣናቱን እነርሱ ራሳቸው እስኪገረሙ ድረስ ፊት ለፊት ያለ እንዳች ፍርሃት በመጋፈጥም ብዙ ተጋድሎ ተጋድሏል። ጓላም በጊዜው ጊዜ እርቶደክሳዊነት በአርቶሳዊነት ላይ ድል እንዲያደርግ ያደረጉትን ሥራዎች ሠርተው ካለፉት ከሦስቱ የቀጸደቅያ ለባቶች አንዱ ይህ ቅዱስ ባስልዮስ ነው።
3	ቅዱስ ኅርኅርዮስ ዘእንዚናንዙ	በታናሽ እስያ በገዳማዊ ሕይወት የኖረ ሲሆን ከጽኑ ብሔተኛውናዊ ሕይወት የተነሣ ታማሚ ነበር።	ቁስጥንጥንያ በአርቶሳውያን ተወርራ ባለ ወደዚያ ሄዶ እርቶደክሳዊ ክርስትናን በጥልቀትና በጥብቅ በማስተማሩ እርቶደክሳዊነት እንዲያንሠራራ ብለው በ381 ዓ. ም. በተካሄደው ጉባኤ በነፋቂዎች ሁሉ ላይ ድል እንዲያደርግ ያደረጉ፡ ጥልቅና ምጡቅ የሆነ ክርስቲያናዊ ድርሳናትን የጻፈ፡ ከዚህም የተነሣ እንደ ቅዱስ ዮሐንስ ወንጌላዊ “ኅብ. መለኩት” የተሰኘ ነው። እርሱም በዘመኑ ከአርቶሳውያን ጋር ዘርፈ ብዙ ተጋድሎ የተጋደለና በዘመኑ እንደ ከረምት ሙጃ ጀጅቦ የነበረው አርቶሳዊነት ጠውልኅ እንዲደርቅና እርቶደክሳዊነት ድል እንዲያደርግ ያደረገውን የማስተማርና ሌሎች አስፈላጊ ሥራዎች በጽናት የሠራው ይህ ቅዱስ ገዳማዊ አባት ነው።

4	ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘኑሲስ	በልጅነቱ በፍልስፍና ትምህርትና መምህርነት የነበረ፤ ጓሳ ግን እግዚአብሔር ወደ ገጻማዊ ሕይወትና ወደ ቤተ ክርስቲያን አገልግሎት የጠራው አባት ነበር።	እጅግ በጣም ጥልቅና ድንቅ የሆኑ ክርስቲያናዊ ድርሳናትን የጻፈ፤ እርቶዶክሳዊነት በእርዮሳውያንና በሌሎችም መናፍቃን ላይ ድል እንዲቀዳጅ ታላቅ የማስተማርና የጥበቅና ሥራ የሠራ አባት ነው። ከዚህም የተነሣ አመለካሪ ጸሐፊ (Mystic writer)፤ የአባቶች አባት (Father of Fathers) እስከ መባል ደርሷል። በተለይም ዩኖሚዮስ ለተባለው ዕብራተኛና ጽንፈኛ አርዮሳዊ የጻፉት የመልስ መጻሕፍት (Contra Eunomius) ጥልቅ የሆኑ የክርስትና የጥበቅና (Apologetic) መጻሕፍት ናቸው።
5	ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ	በሶሪያ ከሚገኙ ገጻማት መካከል በእንዱ ገብቶ ለ4 ዓመታት በገጻም ከኖረ በኋላ ለ2 ዓመታት ደግሞ በፍጹም ብሔራዊና ክሰው ተለይቶ በአት ዘግቶ በታላቅ ተጋድሎ የኖረ፤ በኋላ የቀስጥንጥንያ ፓትርያርክ የሆነ አባት ነው።	ቤተ ክርስቲያንን ብሩህ በሆነ ትምህርቱና በተቀደሰ ሕይወቱ ያበራና ዛሬ ድረስ የዓለም መምህር የሆነ አባት ነው። ለክርስትና መስፋፋት ያደረጋቸውን ተጋድሎዎችና ሥራዎች እንዲህ በአጭሩ መዘርዘር አይቻልም። ሌላው ቀርቶ እንኳ በከፋዎች ጳጳሳት፤ ካህናትና በቤተ መንግሥት ሜራ ከመንበሩ አላድደውት በግዞት ላይ ባለ እንኳ የተለያዩ ሐዋርያዊ ተግባራትን ሁኔታው በፈቀደለት መጠን ያከናውን ነበር።
6	ቅዱስ ኤፍሬም ሶርያዊ	በሶሪያ ገጻማት በታላቅ ትሕትናና ምናኔ የኖረ አባት ነው።	ብዙ ክርስቲያናዊ ድርሳናትን የጻፈ፤ ለክርስትና በሶሪያና በፋርስ አገሮች መስፋፋት በትምህርቱና በቅድስና ሕይወቱ ታላቅ ሥራ የሠራ አባት ነው።
7	ቅዱስ ኤጲፋንዮስ	በፍልስጥኤም ውስጥ ለ30 ዓመታት በአንድ ገጻም ውስጥ በምንክስና የኖረ፤ በኋላ በቆጵሮስ የላላሚስ ጳጳስ የሆነ አባት ነው።	በቅድስና ሕይወቱና በእርቶዶክሳዊት እምነት ጠበቃነቱ የሚታወቅ፤ በዚህም ዙሪያ ብዙ ሥራዎችን የሠራና ብዙ ተጋድሎዎችን የተጋደለ አባት ነው።
8	ቅዱስ ቂርሎስ ዘእስክንድርያ	በኒጥሪያ ገጻም የነበረ መነኩስ፤ ጓሳ የእቅጥንድርያ ፓትርያርክ የሆነ አባት ነው።	እርቶዶክሳዊት ተዋሕዶ ሃይማኖትን ከንስጥሮሳውያንና ከአይሁዳውያን ለመጠበቅ ብዙ የተጋደለ፤ ለክርስትና ሃይማኖት መስፋፋት ብዙ ሥራ የሠራ አባት ነው። ቅዱስ ቂርሎስ የተዋሕዶን ምሥጢር ከመሠረቱ የተረጸፈ በማያዳግም መልኩ ለሰው በሚቻለው መጠን የገለጸ፤ ከዚህም የተነሣ "ማንተመ አበው" ተብሎ የሚጠራ አባት ነው።
9	ቅዱስ ዲዮስቆሮስ	ከቅዱስ ቂርሎስ ቀጥሎ በ444 ዓ. ም. የእስክንድርያ ፓትርያርክ የሆነ አባት ነው።	እርቶዶክሳዊት ሃይማኖትን የንስጥሮስ እርሾ ከበከላቸው የሮማው ፓትርያርክ ከነበረው ከልዩንና ከንጉሠ ከመርቅያን ብረዛ ለመጠበቅ ሳይፈራና ሳያፍር እምነቱን የመሰከረ፤ በዚህም ንስጥሮሳውያን እነ ልዩን ከመንበሩ አላድደውት በግዞት ያረፈ ታላቅ አባት ነው። መልኩን ለወጥ እድርት በእነ ልዩን የቀረበው የንስጥሮስ የሁለት ባሕርይ ባህል ቤተ ክርስቲያንን ጨርሶ እንዳይወጣት ታላቅ ተጋድሎ በኬልቂዶን ያደረገ፤ ከዚህም የተነሣ የጉባኤ ከላባት ተከታዮች የሆኑ ከቶሊካውያን ጸሐፊዎች ግብሩን ጥላሸት ቀብተው ለማቅረብ ያለ ይሉኝታ የሚደከሙበት የእምነት አርበኛ አባት ነው።

10	ቅዱስ ሳዊርስ በአንጾኪያ	በሰርያ ውስጥ በአንድ ገዳም መነኩሴ የነበረ፤ ኋላም በ512 ዓ. ም. የአንጾኪያ ፓትርያርክ የሆነ፤ በ518 ዓ. ም. የኬልቄዶን ጉባኤ አቀንቃኞች መለካውያን ከመንበሩ ያሳደዱትና በግብጽ በሰደት የኖረ ታላቅ አባት ነው።	አርቶዶክሳዊት ተዋሕዶ ሃይማኖትን በዘመኑ የነገሥታቱን ድጋፍ ተገኝ በማድረግ ለግጥፋት በከፍተኛ ዘመቻ ላይ ከነበሩት ንስጥርሳውያንና ልዩናውያን ጥልቅና ርቂቅ በሆነ ትምህርቱና ጥበክቱ የጠበቀ፤ በዚህም በ518 ዓ. ም. ከመንበሩ እንዲሳደድ ተደርጎ ቀሪ ዘመኑን በግብጽ በሰደት የኖረ፤ የተዋሕዶን ትምህርት ከቅዱስ ቄርሎስ በኋላ ጥልቅ በሆነ ሁኔታ የተነተነና ያስረዳ ታላቅ አባት ነው።
----	--------------------	--	--

እነዚህ ለቤተ ክርስቲያን ታላላቅ ሥራ የወሩት፤ እምነቷን በመጠበቅ፤ ወንጌልን በማስፋፋት፤ ድርሳናትን በመጻፍ፤ ዛሬ ድረስ የዘለቁ ሕያው ሥራዎችን ትተውልን በማለፍ አሁንም ድረስ ቤተ ክርስቲያንን እያገለገሉና ወንጌልን እየሰበኩ ያሉት አባቶች ሁሉም መነኩሳትና ገዳማውያን የነበሩ መሆናቸው በአጋጣሚ የሆነ ነገር አልነበረም። ብዙ ተጋድሎ የተጋደሉና ድርሳናትን የጻፉ ሌሎች ሊቃውንትና አባቶችም በየዘመናቱ ነበሩ። ሆኖም ዘመናትን ተሻግሮ ከእኛ የረደሰውና በኅላና በተረዳ የታወቀ የሆነው በአብዛኛው የእነዚህ አባቶች ሥራና ሕይወት ነው። ታዲያ ምንነቱና ገዳማዊ ሕይወት ስብከተ ወንጌልን ያስፋፋ አባቶችን፤ ለክርስትና እምነት ጠበቃ የሆኑ የሃይማኖት አርበኞችን አፈራ እንጂ ከዚህ በተቃራኒ “ስብከተ ወንጌልን ያዳክማል”፤ “ጸረ ወንጌል ነው” የሚለው የፈጠራ ወሬ ምን ታሪካዊ ጭብጥና ማሰረጃ አለው?

በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክም የምናየው ይህን እውነት ነው። ክርስትና የተስፋፋው ገዳማት በተስፋፋበት አቅጣጫና ገዳማዊ ሕይወት በተጠናከረበት አካባቢ ዙሪያ ነው። ተሰዓቱ ቅዱሳን በሰሜኑ የአገሪቱ ክፍል ገዳማዊ ሕይወትን ሲያስፋፉ ክርስትናውም በተጠናከረና ሥር በሰደደ ሁኔታ የተስፋፋው በዚያው መስመር ነበር። በአሥራ ሦስተኛው መቶ ዓመት ማብቂያ ላይ በሐይቅ ገዳም የመሠረቱት አቡነ ኢየሱስ ሞዐ መነኩሳትን በገዳማዊ ሕይወት ብቻ ሳይሆን በነገረ ሃይማኖትም እያሠለጠኑ ከእርሳቸው የተማሩ ልጆቻቸው በየሂዱባቸው አካባቢዎች ገዳማትን እየመሠረቱ ክርስትናን በእጅጉ አስፋፍተዋል። ከእርሳቸው የወጡት እነ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ወንጌልን እስከ ደቡብ ኢትዮጵያ ድረስ ሰብከዋል። ደቀ መዝሙሮቻቸውም እንዲሁ እስከ ዛሬው ደቡብና ምሥራቅ የአገሪቱ ክፍል ድረስ ክርስትናን አስተምረዋል። ወደ ጣና ሐይቅ የሄዱት ሌላው የአቡነ ኢየሱስ ሞዐ ደቀ መዝሙር አቡነ ጊሩተ እምላክ ደግሞ ዳጋ እስጢፋኖስን መሥርተው እንዲሁ ተመሳሳይ ዓይነት ተግባር አከናውነዋል።¹⁴⁵

እነ አባ በጸሎተ ሚካኤል፤ እነ አባ ጊዮርጊስ ዘጋሥጫ፤ እነ አቡነ አሮ፤ እነ አቡነ እስትንፋስ ክርስቶስ፤ ሰባቱ ከዋክብት የተባሉት አባቶች፤ እና ሌሎችም ለቤተ ክርስቲያን ብዙ ሥራ የሠሩ አባቶች ገዳማውያን ነበሩ። በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ የገዳማዊ ሕይወትና የሐዋርያዊ ተልእኮ ቁርኝት በእጅጉ ጠንካራ ነው። የቤተ ክርስቲያን ሐዋርያዊ እንቅስቃሴ በአጠቃላይ ገዳማትን መሠረት ያደረገ (በገዳማት ላይ የተመሠረተ) ነበር። ስብከተ ወንጌል የሚካሄደው በሀገሪቱ ተሠራጭተው በነበሩ ገዳማት በሚኖሩ መነኩሳትና ባሕታውያን ነበር። በኢትዮጵያ ክርስትና የተስፋፋበትን ሁኔታና መስመር በጥናቱ ያስተዋለው ስፔንሰር ትርሚንግም የተባለው ሰው እንዲህ ያለው ለዚህ ነበር፡-

¹⁴⁵ ገድለ እቡነ ኢየሱስ ሞዐ

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የሰብዘተ ወንጌል ሐዋርያዊ ተግባር በገዳማት ላይ የተመሠረተ ገዳማት መር ነበር፤ የሰብዘተ ወንጌል ሥራዎች የሚሠሩት በሀገሪቱ ተሰራጭተው በሚገኙት ገዳማትና በዓታት በሚኖሩ መነኩሳትና ባሕታውያን አማካይነት ነበር።¹⁴⁶

በአጠቃላይ ገዳማትና መነኩሳት ለክርስቲና ሃይማኖት መጠበቅና መስፋፋት እጅግ በጣም ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርገዋል። መነኩሳትና ገዳማት ለቤተ ክርስቲያን ያደረጉትን አዎንታዊ አስተዋጽኦና የተጫወቱትን ሚና እንዲህ በአጭሩ ማቅረብ የሚቻል አይደለም። ይህን በሚከተሉት ዋና ዋና ነጥቦች ለማጠቃለል እንሞክር።

- 1) መነኩሳትና መነኩሳዊያት በቤተ ክርስቲያን የተጋድሎ ሕይወት ውስጥ ፕተሰው መንፈሳዊ ኃይሎች ናቸው። ቅድስት ቤተ ክርስቲያን ረቂቅ ከሆነው ጠላት ጋር መንፈሳዊ ውጊያዎችን ሲታደርግ ረቂቅ ሠራዊት ሆነው በጸሎታቸው የሚረዱት ገዳማውያን አባቶችና እናቶች ናቸው። ኢያሱ ከአማሌቅ ጋር እየተዋጋ ሳለ ሙሴ በተጥታ ወደ ጦርነቱ ሳይገባ፤ ነገር ግን እጁን ዘርግቶ ከጦርነቱ ቦታ ራቅ ብሎ ቆሞ ነበር። ሙሴ እጁን ሲዘረጋ በኢያሱ መሪነት ይዋጉ የነበሩት እስራኤላውያን ድል ያደርጉ ነበር። ሙሴ እጁን ሲያጥፍ ደግሞ አማሌታውያን ድል ያደርጉ ነበር። ዘጸ. 17:8-16 በቤተ ክርስቲያን ተጋድሎም እንደዚሁ ነው፤ ምንም እንኳ ከእኛ ርቀው በገዳማት ተወሰነው ቢኖሩም በዓለም ያሉ ክርስቲያኖች ከነሱ ኃይሎች ጋር ሳለባቸው ውጊያ ድል ማድረግ የእነርሱ እጃቸውን በጸሎት ወደ እግዚአብሔር መዘርጋት ታላቅ ሳላባቸው አለው። ቅዱስ ጳውሎስ ስለ ኤጳፍራ እንዲህ እንዳለ፡- “ከእናንተ የሆነ የክርስቶስ ባሪያ ኤጳፍራ ሰላምታ ያቀርብላችኋል። በእግዚአብሔር ፈቃድ ሁሉ ተረድታችሁና ፍጹማን ሆናችሁ እንድትቆሙ ሁል ጊዜ ስለ እናንተ በጸሎቱ ይጋደላል።” ቆላ. 4:12 ስለዚህ ገዳማውያን አባቶች ሰውር ኃይሎች በመሆን ስለ እኛ በጸሎታቸው ይጋደላሉ።
- 2) በስደትና በመከራ ጊዜ ለታላላቅ የቤተ ክርስቲያን አባቶችና ሊቃውንት፤ እንዲሁም ለቅዱሳት መጻሕፍትና ለንዋያተ ቅድሳት መጠጊያና ከጥፋት መሰወሪያ ቦታዎች ሆነው አገልግለዋል። ቅዱስ አትናቲዎስ ከደረሱበት ብዙ ስደቶችና መከራዎች መካከል የተወሰኑትን ያሳስፋቸው በግብጽ በረሃ ውስጥ በነበሩት በቅዱስ ጳውሎስ ገዳማት ውስጥ በመነኩሳቱ መካከል በመሆን ነበር። መነኩሳቱ ለእርሱ ጽኑ መጠጊያዎቹና ጠላቶቹ ያለበትን እንዳያውቁ አድርገው በስስት ይጠብቁት የነበሩ ታማኝ ጠባቂዎቹና መልእክተኞቹም ነበሩ። የእስክንድርያ የነገረ መለኰት ትምህርት ቤት በላዊውያን ነገሥታት ዐዋጅ በተዘጋ ጊዜ መምህራኑና ደቀ መዛሙርቱ የሄዱትና የተጠለሉት በአስቂዋስ በቅዱስ መቃርዮስ ገዳም ነበር። ታላላቆቹ ሊቃውንት ከጥፋት ተርፈው ትምህርታቸውን በጽሑፍ ትተውልን እንዲያልፉ ከፍተኛውን ሚና የተጫወቱት እነዚያ ገዳማት ነበሩ።¹⁴⁷

ከዚህም ጋር ከላዊውያን የጥፋት እጆች አምልጠው ዛሬ ድረስ የደረሱልንን ብርቅና ውድ መጻሕፍት በጉያቸው ሸሽገው ከዛሬ ያደረሱልን ጥንታውያን ገዳማት ናቸው። ይህን የሚያውቁ አጥፊዎች ደግሞ ገዳማትን የጥቃት ዓላማቸው ማድረግ ከጥንት ጀምሮ የነበረ ስልታቸው ነው። የሙሉሎኒ ጦር ሀገራችንን በወረረበት ጊዜ እነ ማገበረ ሥላሴን፤ እነ ደብረ ሊባኖስን፤ እነ ዝቋላ አበን፤ እነ ዲማ ጊዮርጊስንና የመሳሰሉትን ታላላቆችን ገዳማት መነኩሳቱን በአረመኔያዊ ጭካኔ መጨፍጨፍና በሰላም መደብደብ በአጋጣሚ የተደረገ ነገር አልነበረም፤ ቤተ ክርስቲያኒቷን ከመሠረቷ ለማጥፋትና ምንጩን ለማድረቅ የታሰበበት የካቶሊካውያን (የቫቲካን) የረጅም ዘመን ሕልምና ዘመቻ አካል ነበረ እንጂ።

¹⁴⁶ “The missionary activity of the Church was ‘cellular’, carried out through the monasteries and hermitages scattered about the country.” (Spencer Trimingham, *Islam in Ethiopia*, Oxford University Press, p. 55, 1952)

¹⁴⁷ Bishop Anba Mettaous, *Sublimity of Monasticism*, p. 55

ተሐድሶዎችም እንደ አባቶቻቸው ገዳማትን ለማጥፋት በእፍም በመጣፍም መታገላቸው የዚህ የጥፋት ዘመቻ ቀጣይ አካልና መገለጫ መሆኑ ግልጽ ነው።

3) ገዳማውያን መነኩሳት በዓለም የምንኖር ሰዎች ለእግዚአብሔር ያለንን ፍቅርና መገዛት፣ በአጠቃላይ ሕይወታችንን እንድንመርምር ያደርጉናል። ራሳችንን ምንም ያህል “መንፈሳዊ” ነን፣ “ጥሩ” ነን ብለን ብናስብ እንኳ ከእኛ በበለጠ ሁኔታ ሙሉ ሕይወታቸውን የሰጡና በራሳቸው የሚያገለግሉት እንዳሉ ስናስብ በአንድ በኩል እንዳንታብይ፣ በሌላ በኩል ደግሞ እንዳንሰንፍና ከመልካም ምግባር ሕይወት ጫፍ የደረሰን እንዳይመስለን በሕይወታቸው ያሳዩናል፣ ያስተምሩናል። ጸንተን ብንጋደል በቅድስና ሕይወት እስከ ምን ርቀት ድረስ መሄድ እንደሚቻል አቅጣጫውንና ወሰኑን ያሳዩናል። ገዳማዊ ሕይወት ከምናየው ዓለምና በውስጡ ካለው ሕይወት የበለጠ ሌላ አኗኗርና ሌላ ዓለም ያለ መሆኑን በተግባር የሚያሳይ መስተዋት ነው።

4) ገዳማዊ ሕይወት ቅድስት ቤተ ክርስቲያንን በቅዱሳን አበውና እማት በተቀደሰ ሕይወታቸውና እጅግ ጥልቅና ድንቅ በሆነ፣ ልዩ ጣዕምና ለዛ ባለው መንፈሳዊ ብሄሮቻቸውና አነጋገራቸው እንድትከብርና እንድታጌጥ አድርጓታል። ዛሬም ድረስ ቅድስት ቤተ ክርስቲያን በእነዚያ አባቶች ትምህርቶችና ብሄሮች በእጅጉ ተጠቃሚ ናት። እነዚህ አበው፣ መጽሐፍ ገነትና የመሳሰሉት ለዚህ ሕያው ምስክሮች ናቸው።

5) በአጠቃላይ ገዳማትና በውስጣቸው የሚኖሩ መነኩሳትና መነኮሳዪያት ለቅድስት ቤተ ክርስቲያን ጥንካሬና ሀልውና የጀርባ አጥንቶችና መሠረቶች ናቸው። ለዚህ ነው ቅዱስ አትናቴምስ ሐዋርያዊ “ገዳማዊ ሕይወት ጠንካራ ከሆነ ቤተ ክርስቲያንም እንዲሁ ጠንካራ ትሆናለች፣ ገዳማዊ ሕይወት መጻከም ከጀመረ ግን ቤተ ክርስቲያንም ትጻክማለች” በማለት የተናገረው።¹⁴⁸ የገዳማት ጥንካሬና ትንሣኤ ለወደፊቷ ቤተ ክርስቲያን ጥንካሬና ትንሣኤ ፋና ወጊ ሲሆን በተቃራኒው ገዳማት ከተጻከሙ ደግሞ የቤተ ክርስቲያን መጻኢ ሁኔታ በዚያው አቅጣጫ የሚሄድ መሆኑን አመላካች ነው።

ገዳማውያን ዓለምን የሚጠሉ አይደሉም፤ ኢየሱስ ክርስቶስን እጅግ አብዝተው ከመውደዳቸው የተነሣ ከእርሱ ጋር ይኖሩና በእርሱ ሕያዋን ይሆኑ ዘንድ ለዚህ ዓለም ሞቱ እንጂ። ጌታችንና መድኃኒታችን አምላካችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሲያስተምር “ከእኔ ይልቅ አባቱን ወይም እናቱን የሚወድ ለእኔ ሊሆን አይገባውም፤ ከእኔ ይልቅም ወንድ ልጄን ወይም ቤት ልጄን የሚወድ ለእኔ ሊሆን አይገባውም፤ መስቀሉንም የማይዝ በጓዳዬም የማይከተለኝ ለእኔ ሊሆን አይገባውም” ያለው ለዚህ ነበር። ማቴ. 10: 37-38 ይህም የሚያስረዳን ለእግዚአብሔር ሊኖር የሚገባው ፍቅር ለአባት፣ ለእናትና በዚህ ዓለም ላለ ቤተሰብ ከሚኖረን የበለጠ ሊሆን የሚገባው መሆኑን ነው። ከዚህም በላይ ጌታችን “ማንም ወደ እኔ የሚመጣ ቢኖር አባቱንና እናቱን ሚስቱንም ልጆቹንም ወንድሞቹንም እገቶቹንም የራሱን ሕይወት ስንኳ ሳይቀር ባይጠላ ደቀ መዝሙራ ሊሆን አይችልም” ብሏል። ሉቃ. 14:26

“ባይጠላ” ማለት ምን ማለት ነው? እንኳን እናትና አባቶቻችንን እና የቅርብ ቤተሰቦቻችንን መጥላት ይቅርና ጠላቶቻችንን እንኳ ሳይቀር እንድንወድ ያስተማረን እርሱ እንዴት አሁን እንዲህ አለ? ይህን ያለው በአንጻራዊ ነው፤ ማለትም እናትና አባትን ወዘተ መውደድ የሚገባው ከእግዚአብሔር ባነሰ ፍቅር ሊሆን የሚገባው መሆኑን፤ ለእግዚአብሔር ሊኖረን የሚገባውን ፍቅር ግን ለሌላ ለማንም ማድረግ የማይገባ መሆኑን የሚገልጽ ነው እንጂ በቁሙ “ጥሷቸው” ማለት አይደለም። ገዳማውያንም ስለ ፍቅረ እግዚአብሔር ሲሉ ከሰው ተለይተው በገዳማትና በበአታት ተከትተው ቢኖሩም ሰውን ከመውደድና ስለ ሰው ከመጸለይ የራቁ ግን አይደሉም።

¹⁴⁸ Bishop Anba Mettaous, ‘Sublimity of Monasticism’, P. 37-38.

ይልቁንም ከሰዎች ጋር ተደባቀን ከምንኖረው በበለጠ ስለ ሰው ልጆች መዳንና ደገንነት ዘወትር ወደ ፈጣሪያቸው ይጸልያሉ፤ አስተባባሪነታቸውን ያቀርባሉ።

ቤተሰብን ወይም የሆነ ሰውን ወይም በአጠቃላይ ይህን ዓለም በመጥላት፤ ወይም ደግሞ ከሆነ ነገር ፍርሃትና ድንጋጤ ለማምለጥ ሲል ወደ ምንኩስናና ገዳማዊ ሕይወት የሚገባ ሰው በአብዛኛው በዚህ ሕይወት ብዙም አይቀጥልበትም። ለዚህም ታሪክ ምስክር ነው። ለምሳሌ ማርቲን ሉተር ወደ ገዳም የገባውና የመነኩሰው ድንገት መብረት ሲያስደነግጠው ከዚያ ጭንቅ ቢያድነው ወደ ገዳም ገብቶ እንደሚመነኩስ ስንለት ተስሎ ስለ ነበር ነው። በኋላ በድንገት የገባበት ሕይወት በእጅጉ እየከበደው ሲሄድ “እስከ ዛሬ ማንም ያላየውና ያልደረሰበት አዲስ የሐዲስ ኪዳን አተረጓጎም ተገለጠልኝ” በማለት እንግዳ የሆነ የፈጠራ ትምህርት አመጣ። ገዳማዊ ሕይወትንና ምንኩስና በማጥላት ራሱ ቆሱን ጥሎ መነኩሲት የነበረችዋን ሌላዋን ማግባቱ ሳያንስ ሌሎችም የእርሱን አርአያ እንዲከተሉ አብዝቶ በመስበኩ ብዙዎች የእርሱን የተሸናፊነት መንገድ ተከትለዋል። ያለ ዓላማ የሚገቡበት ሕይወት ፍጻሜው አጥፍቶ መጥፋት ነው።

ዓለምን መካድ ማለት በውስጡ ያለውን ሥጋዊና ስሜታዊ የሆነውን ተድላና ደስታ፤ እንዲሁም ክፋቱንና ተንኮሉን መካድ፤ ከእርሱ መራቅ ማለት እንጂ ሥነ ፍጥረትን መጥላት ወይም መጸየፍ ማለት አይደለም። ሥነ ፍጥረትን ይጠላና ይጸየፉ የነበሩት ግኖቡቲኮችና መነሳውያን ነበሩ። ገዳማውያን መነኩሳት ግን አግዚአብሔር የፈጠረው ፍጥረት ሁሉ በጎ እንደሆነ ያምናሉ፤ ይመሰክራሉ። በአመክንዮ ዘሐዋርያት “እኛስ የእግዚአብሔር ፍጥረት መልካም እንደ ሆነ፤ የሚጣልም እንደ ሌለበት እንናገራለን” የሚለው የእምነት መግለጫ የወጣውም በአንድ በኩል በክርስትና ባለው የምናኔያዊ ጠባይ እና በሌላ በኩል ደግሞ ግኖቡቲካዊ በሆነው ሥነ ፍጥረትን መጥላት መካከል ያለውን መሠረታዊ ልዩነት ለማሳሰብና ለመግለጥ ነው። ከዚህም የተነሣ በታላቅ ትግርምትና ገድል ይኖሩ ከነበሩ ታላላቅ ባሕታውያን መካከል አንዳንዶቹ በዓመት አንድ ጊዜ ሥጋ ይበሉ ነበር። ይህን ያደርጉ የነበረውም ሥጋ መብላትን የተውጡ ሥጋ ርኩስ ነው ብለው አለ መሆኑን ለማስተማር ነበር። ታላቅ ተጋራሚና ባሕታዊ የነበረው አባት ቅዱስ አርሳንዮስ በዓመት አንድ ቀን ወደጎ ይጠጣ የነበረውም ለዚህ ነበር፤ ሥነ ፍጥረት (ሥጋ እና ወይን) ርኩስ ነው ይሉ የነበሩ መናፍቃንን ስህተት ናችሁ ለማለት፤ ገዳማውያንም በትህርምት የሚኖሩት ዓለምን በመጥላት አለመሆኑን በተግባር ለማሳየት ነበር።

እነ ሉተርና ካልቪን ምንኩስናን ሲመዝኑና ሲተቹ ያልተረዱት አንዱ ጭብጥ ይህ ነበር፡- ዓለምንና ምኞቱን በመተው (መመነን) እና ዓለምን (ሥነ ፍጥረትን) በመጥላት መካከል፤ በዓለሙ ውስጡ ያለውን ክፋት በመጥላት እና በዓለም ውስጥ ያለውን ሥነ ፍጥረትን በመጸየፍ መካከል ያለውን መሠረታዊ ልዩነት አልተረዱም። ስለዚህም ወደ ተሳሳተ ድምዳሜ ደረሱ።

ገዳማውያን መነኩሳትም አብዛኞቻቸው በአንድነት (በማኅበር¹⁴⁹) የሚኖሩ ናቸው። ይህም በዚህ ዓለም ከሚታወቀው ሕይወት ለየት ያለ አዲስ ማኅበረሰብ ነው። ለየብቻቸው የሚኖሩት ባሕታውያን እንኳ ሳይቀሩ ብዙዎቹ ለሱታፊ ምስጢራት በተወሰኑ ዕለታት (በሰንበተ ክርስቲያን እና በታላላቅ የጌታ በዓላት) ይገናኛሉ። ስለ ጥንታውያን ገዳማት አደረጃጀትና ሕይወት የሚያነብ ሰው የዚህን ዓለም ወሰን አቋርጦ ወደ ሌላ አዲስና ልዩ ዓይነት ዓለም የገባ እንዲመስለው የሚያደርግ ስሜት ይፈጠርበታል። ገዳማዊ ሕይወት የሚኖረው (ያለው) በዚህ ዓለም ላይ ቢሆንም በይዘቱ ግን ንዚህ ዓለም ያልሆነ ልዩ ዓይነት ሕይወት፤ ልዩ ዓይነት አኗኗር ነው።

¹⁴⁹ (The community, the coenobium)

ሰለሆነም ምንኩስና በድንጋጤ ወይም በኑሮ አለመመቸት ወይም ከሆነ ከሚጠሉት ነገር ለመሸሽ ሲባል የሚገባበት ሕይወት ሳይሆን በውስጥ ያለው ፍቅር እግዚአብሔር በዚህ ዓለም ካለው ማንኛውም ነገር ሲበልጥ ሙሉ ሕይወትን ለመስጠት የሚገባት ሕይወት ነው። ሌላውን ነገር ሁሉ ትታ ከእግሩ ሥር ቁጭ ብላ ትምህርቱን ትሰማ የነበረችውን ማርያም እገተ ማርታን ጌታችን “ማርያምስ ገርየት መክፈልተ ሠናየ ዘኢየሀይድዋ - ማርያምስ መልካም ዕድልን መርጣለች፤ ከእርሷም አይወሰድባትም” እንዳላት ያለውን የማይወሰደውንና ከዚህ ዓለም መባከን የራቀውን “ሠናየ መክፈልተ - መልካም ሀብት” የመምረጥ ጉዳይ ነው። ሉቃ. 10:42

ይህ ዓይነቱ ሕይወት ደግሞ ገዳማውያን መንኰሳት ብቻ ሳይሆኑ ማንኛውም ክርስቲያን ሊኖረው የሚገባ ሕይወት ነው። አንድ አባት “እውነተኛ ክርስቲያን ሁሉ መናኝ ነው - A true Christian is an ascetic” ብሎ የገለጸው ይህንን እውነታ ነው። ጋብቻን ከሚመለከተው በስተቀር ለሁለቱም የተሰጠው የቶክስና፣ የንጽሕና፣ የትሕትና፣ ዓለምን የምናደብት እይታ፣ የተሰጠን ሰማያዊ ተስፋ ሁሉ አንድ ነው። ሰለሆነም መንኰሳት እንገንዘበት ዘንድ በተነገረው የክርስትና መንገድ በሙሉ ጋይላቸውና በሁለንተናቸው ለመጓዝ ራሳቸውን ሲሰጡ በዓለም የሚኖሩ ደግሞ እንደየ ዓቅማቸው ያህል ይጋደላሉ። ከዚህ ውጭ በገዳማውያንና በዓለም በሚኖሩ ክርስቲያኖች መካከል መሠረታዊ የሆነ የዓላማና የምንነት ልዩነት የለም። ክርስትና በባሕርዩ የምናኔያዊና የብሕትውናው ጠባይ ያለው ነው። ይህም ከመጀመሪያው የቤተ ክርስቲያን የሕይወት ዘመን ጀምሮ ይታይ የነበረና በዘመናት መካከል ሲገለጥ የኖረ፤ ዛሬም ያለ ነው።

ይህን በተመለከተ ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ እንዲህ ብሏል፦

በከተማ ውስጥ የሚኖር ሰው ቢሆን እንኳ የመንኰሳትን ሕይወት አርአያ ማድረግና እንደ እነርሱ መኖር ይችላል። ሚስት ያላቸውና ቤተሰቡን የማስተዳደር ጋላፊነት ያለበት ሰው ቢሆን እንኳ መጸለይ፣ መጽም፣ እና በትሕትና ሆኖ ራሱን በማስገዛት መኖር ይችላል። መጀመሪያ በሐዋርያት የተሰበኩት ሰዎች በከተማዎች ውስጥ ይኖሩ የነበሩ ቢሆንም እንኳ በበረሐ በገዳማት እንደሚኖሩት ያለ አደጋ ይኖሩ ነበር። . . . ሆኖም በከተማ ውስጥ መኖራቸው ከመንፈሳዊ አደጋ አልከለከላቸውም። . . . ስለዚህ እነዚህን ሰዎች በሕይወታቸው እንመሰላቸው ዘንድ እንበርታ . . . በበረሐ በገዳማት ያሉት ሊኖሩትና ሊደርሱበት የሚፈልጉትን መንፈሳዊ ሕይወት እኛም ወደ ከተማችን ውስጥ እንድናመጣውና እንድንኖረው ራስን መግዛትንና ሌሎችን መንፈሳዊያት ምግባር ትርፋቶች ሁሉ በውስጣችን እንዲወርዱ እናድርግ።

በዚሁ ቅዱሳን አባቶቻችን ስለ ምንኰስናና ገዳማዊ ሕይወት ወዳስተማሩት ትምህርት እንሂድ።

7.9 ድንገልና፣ ምንኰስናና ገዳማዊ ሕይወት በቀደምት ስበወ ሲቃወሙት ትምህርት

- ❖ “ሁለት የሕይወት መንገዶች አሉ፤ አንዱ መካከለኛና ለሕይወት ተስማሚ የሆነ መንገድ ሲሆን (እርሱም ጋብቻን ማለቱ ነው) ሌላኛው ደግሞ መልአካዊና እጅግ ከፍ ከፍ ያለ ነው፤ እርሱም የድንግልና ሕይወት ነው። አንድ ሰው ማንም ሊመርጠው የሚችለውን የተለመደውን የሕይወት መንገድ (የጋብቻን መንገድ) ቢመርጥ አይነቀፍም። ሆኖም በሌላው የሕይወት መንገድ (በድንግልና) የሚገኘውን ዓይነት ታላቅና የበዛ ጸጋና ክብር ግን አያገኝም። ፍሬው የሚሆነው ባለ ሠላሳ ነው። ሆኖም ከተራው የተለየ የሆነውንና መልአካዊ የሆነውን የድንግልናን መንገድ የሚመርጥ ሰው ግን ከዚያኛው (ከጋብቻ) አንጻር ሲታይ መንገዱ ቫካራና አስቸጋሪ ቢሆንም እጅግ የበለጠ እስደናቂና ታላቅ ነገርን ያገኛል፤ ፍጹም የሆነውን ፍሬ - ባለ መቶ - ያፈራልና።” (ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ፣ መልእክት ገዘ መንኰስ አባ አሞን¹⁵⁰)

¹⁵⁰ The Rudder: Canons of the Holy Fathers, First Epistle to the Monk Amun.

- ❖ “ምነው በፊት በሳንጦስ በእነዚያ ገዳማት ወደ ነበርኩባቸው ወደ እነዚያ ጊዜያት የሚመልሰኝ ባገኘሁ፤ ከአንተ ጋር [ከቅዱስ ባስልዮስ ጋር] በጽኑ ትህርምትና አደጋ የተደሰትኩባቸው እነዚያ ጊዜያት ልዩ ነበሩ። በፈቃድ የሚደረግ ድካምና ሕግም ከዚህ ዓለም ተድላና ደስታ ይልቅ የበለጠ ዋጋ አለውና። እነዚያን መዝሙራትና ትጋሃ ሌሊቶች፤ እነዚያን ጸሎታት ሁሉ፤ ያን ሥጋ የለሽ የሆነ የመንፈስ ሕይወት አሁን ማን መልሶ በሰጠኝ! በዚያ የነበሩ ወንድሞች በአንተ አባትነት አንዲት ነፍስ ያላቸውና ፍጹም የተቀራረቡ ነበሩ። . . . ቀለል ሰላላ ጉዳዮች ብናገር፤ በየቀኑ ይፈጸሙ ስለ ነበሩት የእንጨት ለቀማ፤ ድንጋይ ፈለግ፤ . . . የፋርሱ ንጉሥ አርጤክስስ ከተቀመጠባቸው ወንበሮች እጅግ የከበሩ ስለ ሆኑት ስለ እነዚያ ወርቃማ ዛፎች፤ በላያቸው ላይ የሚቀመጠውም በምችትና በተድላ የተበላሸና የተዳከመ ንጉሥ ሳይሆን በትህርምትና በተጋድሎ የደከመ መነኩሴ ነው። . . .” (ቅዱስ ሳርርዮስ ዘእንዚናንዙ፤ መልእክት ኅብ ቅዱስ ባስልዮስ፤ ቁ. 6)
- ❖ “በምንኩስና ሕይወት ለሚኖሩ ሁሉ በያሉበት፤ በእግዚአብሔር ባላቸው እምነት ለተመሠረተና በክርስቶስ ለተቀደሱ፤ ‘እነሆ እኛ ሁሉን ትተን ተከተልንህ’ ይሉት ዘንድ ለሚቻላችሁ፤ በእጅጉ ለተወደዳችሁና ተናፋቂ ለሆናችሁ ወንድሞቹ፤ በጌታችን በመድኃኒታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ልባዊ የሆነ ሰላምታ አቀርባለሁ።” (ቅዱስ አትናቴዎስ፤ መልእክት 52፤ ለመነኩሳት የተላከ መልእክት፤ ቁ. 1)
- ❖ “መነኩሳት እግዚአብሔር አዝመራውንና ከብቱን ሁሉ ይባርከው ዘንድ መጀመሪያ ከሚደርሰው ጸክመራና የእናቱን ማኅፀን ከሚከፍተው እንስሳ መካከል ለእግዚአብሔር እንደሚሰጠው እንደ በኩራት ያሉ ናቸው። ሊጡን ሁሉ እንደሚያበካው እርሾ ናቸው።” (አባ ጴጫን)¹⁵¹
- ❖ “የምንኩስና ሕይወት መዓርጉና ደረጃው ፈጣሪያቸውን ከማመስገን ፈጽመው የማያቋርጡ የቅዱሳን መልእክት ሕይወት ነው። መነኩሴ ከሆነ በኋላ ግድ የለሽና ዝንት የሚሆን ሰው በዚያው የግድ የለሽነት ደረጃ በዓለም ውስጥ ከሚኖር ሰው ይልቅ በከፋ ሁኔታ ላይ ነው። መነኩሴ እንደ መልእክ ለመኖር ራሱን ያዘጋጀና የዓለምን ልብስና ምኞት ቀዳድዶ ለመጣል የተዘጋጀ ሰው ነው። መነኩሴ ለመሆን የምትሻ ከሆነ ታናሽም ሆነ ታላቅ ከሚባል ትእዛዛት አንዳቸውንም ችላ አትበል፤ ሁሉንም ያለ ማቋረጥና ያለ ጽርአት ፈጽማቸው እንጂ፤ አለበለዚያ ግን በዓለም ከሚኖሩ ሰዎች ጋር እንደ እነርሱ ሆነህ ብትኖር በእጅጉ የተሻለ ነው።” (ቅዱስ ቀሌምንጦስ፤ በምንኩስና ሕይወት ሊኖሩ ለሚሹ የሰጠው ትምህርት)
- ❖ “ሰማይ ከምድር የሚርቀውን ያህል እና መልእክት ከሰዎች የሚልቁትን ያህል ድንግልና ከጋብቻ ከፍ ያለ ነው።” (ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፤ ትምህርት በአንተ ድንግልናዊ ሕይወት)
- ❖ “ይህን ሕይወታችንን በጸሎት፤ በትጋሃ ሌሊት፤ መናኛ በሆነ አመጋገብ፤ መጠን አለፍ የሆኑ ፍላጎቶቻችንን ሁሉ ቆርጠን በመጣል፤ በምኞቶቻችን ላይ ማፅቀብ በማድረግ ብንኖር ኖሮ፤ የመልካም ምግባር ሕይወት የሚጠይቀውን ድካም በመቀበል ብንኖር ኖሮ፤ ሰውነታችንን እንደ ቅዱስ ጳውሎስ እየሰለጠን ብናስገዝው ኖሮ (1 ቆሮ. 9:27)፤ ‘እርነታችን ለሥጋ እንደ ቅዱስ ጳውሎስ እየሰለጠን’ ኖሮ፤ በጠባቢና በቀጭኗ መንገድ ብንሄድ ኖሮ ስለሚመጣው ፍትወት ምክንያትን ባይሰጥ’ ኖሮ፤ በጠባቢና በቀጭኗ መንገድ ብንሄድ ኖሮ ስለሚመጣው ነገር አብዝተን የምንናፍቅ እንሆን ነበር፤ ከዚህ ዓለም ድካም ለማረፍም እንጓጓ ነበር። ገላ. 5:13 ይህ የምለው ነገር እውነት መሆኑን ለማረጋገጥ ከፈለገህ ወደ ገዳማት ሂድና በዚያ የሚኖሩትን መነኩሳት ተመልከታቸው።

¹⁵¹ The Life of Chastity, p. 109

በዚያ ያሉ ገዳማውያን መነኩሳት አንዳንዶቹ ማቅ ለብሰው፤ እንዳንዶቹ በሰንሰለት ሆነው፤ እንዳንዶቹ አብዝተው በመጸም፤ እንዳንዶቹ ደግሞ በአታቸውን ዘግተው በጨለማ ውስጥ በመጋደል ያሉትን ተመልክታቸው። እነዚህ ሁሉም ሞትን እንደሚፈልጉትና እንደማይፈሩት፤ ስሙንም ዕረፍት እንደሚሉት ታያለህ። . . . (ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፡ ትምህርት በእንተ ምክንያት ሐውልታት 6፡ ቁ. 7-8)

- ❖ “ድንግልና ለክርስቶስ የሚቀርብ መሥዋዕት ነው፤ እርሱም የመላእክት አደደር ነው።” (ቅዱስ ጄርም፡ በመናፍቁ ጆሴፊያን ላይ የጻፈው መጽሐፍ)
- ❖ “የእግዚአብሔር ልጅ ወደ ምድር በመጣ ጊዜ መልአካዊ የሆነ ሕይወትን (ድንግልናን) መሠረተልን፤ ይህም በሰማይ በመላእክት የሚታጀበው እርሱ በምድርም ላይ ሰዎች እንደ መላእክት ይኖሩበት ዘንድ ነው።” (ቅዱስ ጄርም፡ መልአክት 22)
- ❖ “ድንግልና የማይነጥፍ የሀብት ምንጭ፤ የማይጠፋ ዘውድ፤ የእግዚአብሔር ቤተ መቅደስ፤ የመንፈስ ቅዱስ ማደሪያ፤ የክብረ ዕንቁ፤ በሲኦልና በሞት ላይ የድል አድራጊነት ዓርማ ነው።” (ቅዱስ አትናቴዎስ፡ ትምህርት በእንተ ድንግልና)
- ❖ “ወአስበ ጽድቅ ድንግልና ዘይትዔረይ ምስለ መላእክት - ከመላእክት ጋር የሚተካከል በድንግልና የሚገኝ የጽድቅ ዋጋ አለ።” (ቅዱስ ኤራቅሊስ፡ ሃይማኖተ አቡነ፡ ገጽ 162፤ ቁ. 23)
- ❖ “ደናግል የቅድስት ሥላሴ አርአያ ናቸው፤ በበጉ ፊት ይቆማሉ፤ እርሱ ወደሚሄድበትም ሁሉ ይከተሉታል።” (ቅዱስ ጎርጎርዮስ ነባቤ መስኮት)
- ❖ “. . . ይህ እኛ የምንለው ነገር በቃላት ብቻ የሚነገር ሳይሆን እውነተኛነቱ በተግባርም የሚመሰክር ነው። ይህን ለማረጋገጥ የሚፈልግ ሰው የቅድስና ሕይወትን በተለመከተ ድንግልናና ንጽሕናን ገንዘብ ለማድረግ በሚጋደሉ በክርስቶስ ደናግላንና በወጣቶች፤ የሞትን ድል አድራጊነትና የኢመዋቲነትን ማበረጃ ደግሞ ስለ ክርስቶስ ሲሉ ሞትን እንደ ኢምንት በቆጠሩትና ደስ እያላቸው ሞትን ፊት ለፊት በተጋፈጡትና በተቀበሉት ብዙ በሆኑ ድል አድራጊ ሰማዕታት በተግባር መመልከት ይችላሉ። . . . ” (ቅዱስ አትናቴዎስ፡ በእንተ ተሠግዖተ ቃል፡ 48፡1-2)
- ❖ “. . . ወደ እርሱም [ወደ ቅዱስ እንጦንዮስ] ብዙ ሰዎች ይመጡ ነበር። እግዚአብሔርም በእርሱ በኩል ወደ እርሱ የመጡትን የብዙዎችን ሕማምና ደዌ ፈወሳቸው፤ ብዙዎችንም ክርክሳን መናፍሰት ቁራኝነት ነጻ አወጣቸው። እንዲሁም ለእንጦንዮስ በአነጋገሩ ሞገስን ስለ ሰጠው ያዘኑትን ብዙዎችን አጽናናቸው አረጋጋቸው፤ የእርስ በእርስ ጠብና ክርክር የነበረባቸውንም በዓለም ካለው ከማንኛውም ነገር በፊት የክርስቶስን ፍቅር እንዲመርጡ ይመክራቸው ነበር። የሚመጣውን መልካም ነገር እንዲያስቡና አንድ ልጁን አሳልፎ እስኪሰጥልን ድረስ ‘ለአንድ ልጁ ያልራራለትን፤ ነገር ግን ስለ ሁላችን አሳልፎ የሰጠውን’ (ሮሜ 8፡32) የእግዚአብሔርን ቸርነትና ደግነት እንዲያስተውሉ በመምከርና በማስተማር ብዙዎችን የገዳማዊ ሕይወትን እንዲመርጡ አሳመናቸው። ከዚህም የተነሣ የመነኩሳት በአታት በተራራዎቹ እንኳ ሳይቀር ይታነጽ ጀመረ። በረሃውም ከሕዝባቸውና ከጎብረተሰቡ መካከል ተለይተው ወጥተው ራሳቸውን ለሰማያዊ ዜግነት እድምተኞች ባደረጉ በመነኩሳት የተሞላ ሆነ።” (ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ፡ ገደለ እንጦንዮስ፡ ቁ. 14)

ቅዱስ ባስልዮስ በቀዳሪቅያና በታናሽ እስያ በነበሩት ብዙ ገዳማት የነበሩት ገዳማውያን መነኩሳት ራስ ወዳድነትን በማሸነፍና በአንድ መንፈስ በመኖር ፍቅርን በተግባር የሚያሳዩ መሆናቸውን ሲገልጽ እንዲህ ይላል፡-

❖ “እነዚህ ገዳማውያን መነኩሳት የቀደመውን አባታችንን የአዳምን ኃጢአት በማሸነፍና በማለፍ ሰው ከመበደሉ በፊት የነበረውን የመጀመሪያውን ዓይነት ደግነት መልሰው ገንዘብ አድርገውታል፡፡ ከመጀመሪያው በኃጢአት ባንሰነካከል ኖሮ መለያየት፣ መጣሳት፣ ጦርነት በሰዎች መካከል ቦታ አይኖራቸውም ነበር፡፡ ገዳማውያን መነኩሳት የተለያዩውንና የተራራቀውን የሰውን ባሕርይ ወደ ራሱና ወደ እግዚአብሔር ይሰበሰቡታል፡፡ ይህ የሰው ባሕርይ ከኃጢአት ጋር የነበረውን ቁርኝትና መጣበቅ አጥፍቶ የሰውን ባሕርይ ወደ ራሱ (ወደ ሰው ባሕርይ) እና ወደ እግዚአብሔር መሰብሰብና አንድ ማድረግም¹⁵² መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ እኛን ለማዳን ባደረገው የማዳን ጉዞ ውስጥ ዋናው ጉዳይ ነበር፡፡ ገዳማውያን መነኩሳት መልሰው ገንዘብ ያረጉትና የሚኖሩት ሕይወት እርሱን ነው፡፡” (ቅዱስ ባስልዮስ ዘቂሣርያ)

❖ “ድንግልናዊ ሕይወትና ምንክስና ታላቅ ነገር ነው፤ ከመሳከክት መዓርግ መደመር (አንድ መሆን) ነው፡፡ ጌታችን ስለ ተወለድን ስለ እኛ ሲል መወለድን በፈቃዱ ቢቀበልም ከድንግል በመወለድ የድንግልናን ሕግ ሠራልን፤ በዚህም ከዚህ ከምድራዊው ዓለም ከፍ ወዳለው ይወስደንና የዚህን ዓለም ኃይል አጭር ያደርገው ዘንድ፤ ይልቁንም ደግሞ ይህን ዓለም ወደ ሌላ ዓለም ያሸጋግረው ዘንድ፤ የአሁኑን ወደሚመጣው ያሸጋግረው ዘንድ ነው፡፡ ዓለም ወደ ሌላ ዓለም ያሸጋግረው ዘንድ፤ የአሁኑን ወደሚመጣው ያሸጋግረው ዘንድ ነው፡፡ እርሱም [ቅዱስ ባስልዮስ] የጌታችንን አርአያ በመከተል ድንግልናን ተገቢ በሆነ ከፍ ባለ ክብር አከበረ፤ ይህም በራሱ ሕይወት ላይ ብቻ ሳይሆን እርሱ ባቋቋማቸው ገዳማት ሥር ባሉ መነኩሳት ሕይወትም ጭምር አደረገው እንጂ፡፡

“... በተጨማሪም የብሕትውናን እና የአንድነት ገዳማዊ ኑሮን እጅግ ግሩም በሆነ ሁኔታ እንዲሰናበሉና እንዲዋሐዱ አደረጋቸው፡፡ ... ለባሕታውያን በአታትን አቋቋሙ፡፡ ይህን ያደረገውም በአንድነት በሚኖሩት መነኩሳት ገዳም በጣም ባልራቀ ርቀት ላይ ነበር፡፡ በዚህም አንዱ ከሌላው እንዳይለይና በአንዱ ያለው ጥሩ ነገር ለሌላውም እንዲሆን አደረገ፤ በብሕትውና በሚኖሩት ያለው የተመሰጠና የተዘከረ ሕይወት በአንድነት በሚኖሩት፤ በአንድነት በሚኖሩት መነኩሳት ያለው ኅብረተሰቡን የማገልገልና የመደገፍ ተግባር ደግሞ በብሕትውና በሚኖሩት እንዲኖርና የሁሉም የጋራ ዓላማ የሆነውን የእግዚአብሔርን ክብር መግለጥ አንድ እንዲሆኑ አደረገ፡፡”

(ቅዱስ ኅርኅርዮስ ዘእንዚናንዙ፤ በቅዱስ ባስልዮስ የዕረፍት ቀን መታሰቢያ ላይ ያስተማረው ትምህርት፤ ቁ. 62)

❖ “ለድንግልና ከፍ ያለ ክብር ስለምንሰጥ ጋብቻን አናቃልልም፡፡ ሙሽራ የሆነውን ክርስቶስን አርአያ አደርጋለሁና፤ እርሱ በሠርግ ቤትም ተአምር አድርጓል፤ በዚያ በመገኘቱም ጋብቻን አክብሮታል፡፡ ብቻ ጋብቻ የተናቀ ከሆነ ስሜታዊነትና ፍትወት የጸዳና በዚህ ያልተበከለ ይሁን፡፡” (ቅዱስ ኅርኅርዮስ ዘእንዚናንዙ፤ ትምህርት በእንተ ጥምቀት፤ 18)

¹⁵² (... to gather human nature to itself and to Himself and, having abolished this evil cleavage, to restore the original unity.)

❖ “ጋብቻ የከበረ ነው፤ ሆኖም ከድንግልና አንጻር ግን ይበልጣል አልልም፡፡ ምክንያቱም ድንግልና ጥሩ ከሆነ ነገር (ከጋብቻ አንጻር) ሲታይ የተሻለ ባይሆን ኖሮ ታላቅ ነገር ነው ባልተባለ ነበርና፡፡ ሆኖም በጋብቻ ያላችሁ ሴቶች ሆይ፤ ይህን ስትሰሙ እንዳትቆሙ፡፡ ከሰዎች ይልቅ እግዚአብሔርን ልንታዘዝ ይገባናል፡፡ ደናግልም ሆናችሁ ባል ያገባችሁ ሚስቶች፤ ሁላችሁም በጌታ አንድ ሁኑ፤ በአንድ መንፈስ ተሳሰሩ፤ እያንዳንዳችሁም በየምትኖሩበት ሕይወታችሁ ለሌላው ጌጥና ውበት ሁኑ፡፡ . . . የመረጥሺው የመላእክትን ሕይወት ነውን? ወይስ በጋብቻ ቀንበር ሥር ካሉት መካከል ነሽ? እንዲህ ከሆንሽም ወደ ሥጋዊነት ጭልጥ ብለሽ እንዳትሰጥሚ ሁኚ፤ ወደ ቁስ አካል አትሰጠሚ፡፡

“የመላእክትን ሕይወት የመረጣችሁ ደናግል የሆናችሁ፤ ልባችሁም ድንግል ይሁን እንጂ የሚባክንና የሚባዛን አይሁን፡፡ . . . ጌታችን ደቀ መዛሙርቱን ይህን ነገር ከተሰማቸው በስተቀር ሁሉም ሰው ሊቀበለው አይችልም አላቸው፡፡ የነገሩን ጥልቅነትና ረቂቅነት አየህን? ለመረዳት ወደማይቻልበት ጥልቅ ደረጃ ላይ ያለ ነገር ነው፡፡ ሥጋ የለበሰና በሥጋ የሚኖር ሰው ሆኖ ሳለ፤ ነገር ግን እንደ ሥጋ ፈቃድ አለመኖርና ለሥጋ አለመግዛት ይህ በእውነት ከተፈጥሮው በላይ መሆንና መልአካዊነት ነው፡፡ . . . ”¹⁵³

(ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘእንዚናንዙ፤ ትምህርት 37፤ ቁ. 10-11)

❖ “. . . የእኛ ፈላስፎች እነዚህ ገጻማውያን መነኩሳት ናቸው፡፡ ፍልስፍናቸውም ከሁሉም በላይ እጅግ ድንቅና ጥልቅ የሆነ ፍልስፍና ነው፡፡ የመልካም ምግባር ሕይወታቸውን የሚያሳዩት እንደ ዓለማዊ ፈላስፎች አፍአዊ በሆነ ሁኔታ ላይሆን በሕይወታቸውና በድርጊታቸው ነውና፡፡ የአሕዛብ ፈላስፎች በመድረክ ላይ ተውኔት ከሚጫወቱ ሰዎች በምንም መንገድ የተሻሉና የተለዩ አይደሉም፤ በላያቸው ላይ ከደረሱት ካባ፤ ከሚያንዘረጉት ጸሐፊዎችና ከረጃም ቀሚሳቸው በስተቀር ከዚያ ያለፈ በተግባር የሚያሳዩት ነገር የላቸውም፡፡ እነዚህ የእኛ ፈላስፎች ግን አፍአዊ ነገርንና ለሰው የሚታየውን ነገር ሁሉ እንደ ቁም ነገር ላይቆጥሩት ነፍሳቸው ግን በእውነተኛው የፍልስፍና አስተምህሮ ያጌጠች ናት፡፡

¹⁵³ (Marriage is honourable; but I cannot say that it is more lofty than virginity; for virginity were no great thing if it were not better than a good thing. Do not however be angry, ye women that are subject to the yoke. We must obey God rather than man. But be ye bound together, both virgins and wives, and be one in the Lord, and each others' adornment. There would be no celibate if there were no marriage. For whence would the virgin have passed into this life? Marriage would not have been venerable unless it had borne virgin fruit to God and to life. Honour thou also thy mother, of whom thou wast born. Honour thou also her who is of a mother and is a mother. A mother she is not, but a Bride of Christ she is. The visible beauty is not hidden, but that which is unseen is visible to God.

“... And she who is under the yoke, let her also in some degree be Christ's; and the virgin altogether Christ's. Let the one be not entirely chained to the world, and let the other not belong to the world at all. For that which is a part to the yoked, is to the virgin all in all. Hast thou chosen the life of Angels? Art thou ranked among the unyoked? Sink not down to the flesh; sink not down to matter; be not wedded to matter, while otherwise thou remainest unwedded. A lascivious eye guardeth not virginity; a meretricious tongue mingles with the Evil One; feet that walk disorderly accuse of disease or danger. Let the mind also be virgin; let it not rove about; let it not wander; let it not carry in itself forms of evil things (for the form is a part of harlotry); let it not make idols in its soul of hateful things.

“XI. But He said unto them, All men cannot receive this saying, save they to whom it is given. Do you see the sublimity of the matter? It is found to be nearly incomprehensible. For surely it is more than carnal that that which is born of flesh should not beget to the flesh. Surely it is Angelic that she who is bound to flesh should live not according to flesh, but be loftier than her nature. The flesh bound her to the world, but reason led her up to God. The flesh weighed her down, but reason gave her wings; the flesh bound her, but desire loosed her. With thy whole soul, O Virgin, be intent upon God (I give this same injunction to men and to women); and do not take the same view in other respects of what is honourable as the mass of men do; of family, of wealth, of throne, of dynasty, of that beauty which shews itself in complexion and composition of members, the plaything of time and disease. . . . (On the Words of the Gospel, “When Jesus Had Finished These Sayings,” Etc.—No. X-XI)

“በአስተምህሮ ብቻም ሳይሆን በተግባራዊ ሕይወትም ያጌጡ ናቸው። እንዲህ ተራና መናኛ ሕይወት ከሚኖሩት ከእነዚህ መነኩሳት መካከል አንዳቸውን የአሕዛብ ፈላስፎች ለዘመናት ሰፍር ቁጥር በሌለው ሁኔታ ሲተቸባቸውና ሲከራከሩባቸው ከኖሩባቸው፤ እንዲያውም ሆኖ ፍሬ ያለው አንዳቸው ነገር እንኳ ለማለት ካልቻሉባቸው ጉዳዮች መካከል ስለ አንዱ ጉዳይ ብትጠይቋቸው፤ ከእነዚህ አንዱ ትክክለኛ የሆነውን መልስ ከልቡናው የጥበብ መዝገብ አውጥቶ ይነግራችኋል። የሚያስደንቀው ይህ ብቻ አይደለም፤ የእነዚህን አስተምህሮዎች ተአማኒነትና እውነተኛነት በተግባራዊ ድርጊታቸውና በሕይወታቸውም የሚያረጋግጡ መሆናቸው ነው እንጂ። እ.መዋቲ የሆነች ነፍስ ያለችን ስለ መሆኑና በዚህ ምድር ባለው በአሁኑ ሕይወታችን ስላደረግነው ነገር ሁሉ የምንጠየቅበት ስለ መሆኑ፤ አስፈሪ በሆነ የፍርድ ዙፋን ፊት ስለ መቆማችን ሁሉ ውስጣቸው ደገና አድርጎ ያመነበት በመሆኑ አኗኗራቸውንና ድርጊታቸውን ሁሉ ሁል ጊዜ የሚመሩትና የሚቆጣጠሩት በዚህ እምነት መሠረት ነው። የዚህን ዓለም ታይታና ተርእዮ ሁሉ ድል አድርገው አልፈውታል፤ ሁሉም ከንቱ የከንቱ ከንቱ ነው። የሚለውን ከቅዱሳት መጻሕፍት የተማሩ በመሆናቸው የሚያስገመገፉ ከሚመስሉት ነገሮች ለአንዱ እንኳ አይጓጉም። መክ. 1፡2”

(ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፡ ትምህርት በእንተ ምክንያተ ሐውልታት 19፡ ቁ. 2-3)

“... ምን አድርግ ነው የምትለን? ወደ ገዳም ሂዱና መነኩሳት ሁኑ ነው የምትለን? የሚል ሰው ይኖር ይሆናል። እኔን በጣም የሚያሳዝኝ ነገር ይህ ነው። ስለ ቅድስና ሕይወትና ስለ ንጽሕና የሚመለከታቸው መነኩሳትን ብቻ እንደ ሆነ አድርጋችሁ ማሰባችሁ፤ ይህ ነው በጣም የሚያሳዝኝ። ነገር ግን ክርስቶስ የሠራው ሕግ ለሁሉም ሰው እንጂ የተለያዩ ሕጎችን አልሠራም። “ወደ ሴት ያየ ሁሉ፤ የተመኛትም ያን ጊዜ በልቡ ከእርሷ ጋር አመንዝሯል” ሲል ይህን የተናገረው ለባሕታዊው ብቻ አይደለም፤ ሚስት ላላቸው ለእርሱም ነው እንጂ። ማቴ. 5፡28 እኔ ከማግባት አልከለከልኳችሁም፤ በጋብቻ ያለውን ነገርም አትፈጽሙ አላልኳችሁም፤ ነገር ግን የምታደርጉትን ነገር ሁሉ ያለ ነውር በአግባብና በንጽሕና አድርጉት። ወደ በረሐና ወደ ተራራ እንድትሄዱ የሚል ሕግ አላወጣባችሁም፤ በከተማ መካከል እየኖራችሁ ደጋጎችና ንጹሐን እንድትሆኑ እንጂ።

“ለመነኩሳት የተሰጧቸው ሕግጋት ለሁሉም ሰው ከተሰጡት ጋር እንድ ናቸውና፤ ከጋብቻ በስተቀር። በርግዋ ይህን በተመለከተም ቢሆን ቅዱስ ጳውሎስ በጋብቻ የሚኖሩ ራሳቸውን ከመነኩሳት ጋር እንዲያስተያዩ እንዲህ ሲል ያዝግባል፡- “ዳሩ ግን፤ ወንድሞች ሆይ፤ ይህን እናገራለሁ፤ ዘመኑ ለጭር ሆኖአል፤ ከእንግዲህ ወዲህ ሚስቶች ያሏቸው እንደ ሌላቸው ይሁኑ። ... የሚገዙም ምንም እንደ ሌላቸው፤ በዚችም ዓለም የሚጠቀሙ በሙሉ እንደማይጠቀሙባት ይሁኑ፤ የዚች ዓለም መልክ አሳፊ ነው” በማለት። 1 ቆሮ. 7፡29-31 ስለዚህ ወደ ገዳም ሂዱ አልላችሁም። እንዲያ ብታደርጉ የበለጠ ደስ እንደሚሰኝና ምኞቴ እንደ ሆነ ማልጽ ነው፤ ከተማዎች እየመሰሉ ያሉት ድሮ በሰዶም ይደረግ እንደ ነበረው ነውና። ሆኖም ይህን በግድ አልልም። ትዳር፤ ሚስትና ልጆች እያሉህ በአግባቡ ኑር፤ ከቤትህ ውጭ በምታደርገው አሳፍሪ ነገርና ከቴያትር ቤት ያኸውን ብክለትና ቆጃሻ ወደ ቤትህ ይዘህ መጥተህ የሚሰጥህን ክብርን አታቃልለው፤ አትሰደባትም፤ ልጆችህንም አታሳፍራቸው። ... ”

(ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፡ ትርጓሜ ወንጌል ማቴዎስ፡ ክፍለ ትምህርት 7፡ ቁ. 8)

❖ “በረሐውንና ምድረ በዳውን የያዙትንና በዚያ የሚኖሩትን መነኩሳትን አደንቃቸዋለሁ፤ አመሰግናቸዋለሁም፡፡ ግታ ለቁመተ ሥጋ የሚሆን ትንሽ ነገር ከቀመሱ በኋላ (እራት በእነርሱ ዘንድ የለምና፤ ምክንያቱም ይህ የአሁኑ ዓለም ሕይወት የልቅሶና የጾም ዘመን መሆኑን ያውቃሉና) ለእግዚአብሔር የሚያቀርቡትን የምስጋና ጸሎታቸውን ይጀምራሉ፤ በመዝሙር ያመሰግኑታል፡፡ በመዝሙራቸው ያለው ሐሳብም እንዲህ የሚል ነው፡-

ቅዱስ እግዚአብሔር ሆይ፤ ከሕፃንነቴ ጀምሮ እስከ ዛሬ የመገባዘነኝ፤ ለሥጋ ሁሉ ምግብን የምትሰጥ ጌታ ሆይ፤ ለባቸንን በደስታና በሐሜት ሙላው፤ ሁል ጊዜ በጌታችን በእያሉስ ክርስቶስ መልካም ሥራን አብዛተን እናደርግ ዘንድ፤ ምስጋና ከእርሱ ጋር ለአንተ ክብርና ምስጋና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ይሁን፤ ለዘላለሙ አሜን፡፡ ጌታ ሆይ፤ ክብር ለአንተ ይሁን፤ ቅዱስ ሆይ፤ ክብር ለአንተ ይሁን፤ ንጉሥ ሆይ፤ ክብር ለአንተ ይሁን፤ የሰለት ምግባችንን ሰጥተኸልና፤ ለእያንዳንዱ ሰው እንደ ሥራው በምትከፍልበት ጊዜ የማናፍር እንድንሆንና በፈትህ ደስ የምናሰኘው ሆነን እንገኝ ዘንድ መንፈስ ቅዱስን የተመላን አድርገን፡፡ (ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፤ ትርጓሜ ወንጌል ግቴዎስ፤ ክፍለ ትምህርት 55፤ ቁ. 6)

❖ “በዚህ ዓለም ሕይወት ካለው ነገር ውስጥ ደስ የሚያሰኘው ምንድን ነው? እውነቱን ንገረኝ ካላችሁ በእውነቱ ይህ እናንተ አስቸጋሪና አድካሚ ሕይወት ነው የምትሉት ሕይወት፤ ግለቴም የመነኩሳትና በምናገኝ የሚኖሩ ሰዎች ሕይወት ተላልፍ ምቹ ከሚመስለው ሕይወት ይልቅ በእጅጉ ጣፋጭና ለመጥት የሚገባ ሕይወት መሆኑን ልንገራችሁ እወዳለሁ፡፡” (ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፤ ትርጓሜ ወንጌል ግቴዎስ፤ ክፍለ ትምህርት 68፤ ቁ. 3)

❖ “ሠይፍና ጦር ታጥቀው ራሳቸው ላይ ጥሩር ደፍተው ድንኳናቸውን ተክለው ከሚታዩ ወታደሮች ይልቅ ተጠጋግተው የተሠሩ የመነኩሳትን በእታት የያዘ በረሐ በእጅጉ አስደላች ነው፡፡ ... በሰዚህም ወደ እነዚህ ሰዎች እንሂድ፡፡ በዚያም በዓለም የምንኖር እኛ በስንት ዓይነት ወጥመድ እንደ ታሰርን እንገነዘባለን፡፡ በዚያ በእነርሱ ዘንድ የነፍስ ሁከት የለም፤ ቁጣና ሐዘን የለም፤ ሁሉም ጸጥታ ነው፤ ሁሉም ሰላም ነው፡፡” (ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፤ ትርጓሜ ወንጌል ግቴዎስ፤ ክፍለ ትምህርት 69፤ ቁ. 3)

❖ “የንጽሕናና የትድስና አስተምህሮን በተመለከተ ከፍተኛው ደረጃ የባሕታውያንና የደናግል ሕይወት ነው፤ እነርሱ በዚህ ዓለም የመላእክትን ሕይወት ይኖራሉና፡፡ ሌሎቹ የቤተ ክርስቲያን ለባላት ደግሞ እነርሱን ይከተሏቸው፡፡ ወንድሞች ሆይ፤ ለእናንተ ታላቅ የክብር አክሊል ተዘጋጅቶላችኋልና፤ በሰዚህም ታላቁን ክብር ለተራ ደስታ አትለውጡት፡፡ ሐዋርያው “ወይም ስለ አንድ መብል በከርነቱን እንደ ሽጦ እንደ ዓላው ለዚህ ዓለም የሚመች ሰው እንዳይሆን ተጠንቀቁ” ያለውን ቃል አድምጡ፡፡ ዕብ. 12፡16 ስለ ንጽሕና ሕይወታችሁና ብጽሐታችሁ ከመላእክት የንጽሕና መጽሐፍ ውስጥ የተጻፉችሁ ሆናችሁ ባለ በአመንዝራነት ምክንያት ከዚህ መጽሐፈ መላእክት እንዳትደመሰሱ ተጠንቀቁ፡፡ እንደ ገናም ንጽሕናህን ስትጠብቅ (ጠብቀህ ስትገኝ) ደግሞ በጋብቻ በሚኖሩት ላይ ራስህን ከፍ እንዳታደርግ ተጠንቀቁ፡፡ ሐዋርያው “መጋባት በሁሉ ዘንድ ከቡር መኝታውም ንጹሕ ይሁን” እንዳለ፡፡ ዕብ. 13፡4 ንጽሕናህን የጠበቅህ አንተ የተገኘሽው ከጋብቻ አይደለምን? አንተ ወርቅ ስላለህ ከዚህ የተነሣ ብርን አትንቀፍ፡፡ ነገር ግን በጋብቻ ያሉ ጋብቻን በእግባቡ ይጠቀሙበት፡፡ ለተድላና ለደስታ፤ ለትምጥልነትና ለፍትወት ላይሆን እንደ እግዚአብሔር ፈቃድ ለትድስና ያውሱት፡፡” (ቅዱስ ቂርሎስ ዘኢየሩሳሌም፤ ትምህርት 3፤ በእንተ ጥምቀት፤ ቁ. 24-25)

❖ “የድንግልና ሕይወት የመላእክት ሕይወት ነው፤ ከብሩም እንደ መላእክት ነው። በድንግልና የሚኖሩ የሚያገኙትን የክብር ዘውድ ያስቡ። ባሕታውያንም የድንግልናን ክብር ያስቡ፤ እኛ ሰዎች በድንግልና ከመኖር ጸጋ አልተከለከልንምና። . . . የድንግልናን ሕይወት የክብር አክሊል በተመለከተ የማናውቅ እንሁን፤ ክብሩ መልአካዊ፤ ታላቅነቱም ከሰው በላይ ነውና። እንደ ፀሐይ ያበራ ዘንድ ስላለው ሰውነታችን ጠንቃቄች እንሁን፤ ለአጭርና መናኛ ለሆነ ደስታ ስንል እንዲህ ያለውን በእጅጉ የከበረውን ሰውነታችንን አናርክሰው። ኃጢአቱ አጭርና ቅጽበታዊ ሲሆን ነውሩና ኃፍረቱ ግን ለብዙ ዓመታትና ለዘላለም ነውና። በድንግልና ሕይወት የሚኖሩ ሰዎች በምድር ላይ የሚራመዱ መላእክት ናቸው። ደናግል ከቅድስት ድንግል ማርያም የራሳቸው የሆነ ዕድል ፈንታ አላቸው።” (ቅዱስ ቄርሎስ ዘኢየሩሳሌም፤ ትምህርት 6፤ ስለ እግዚአብሔር እንድነት፤ ቁ. 35፤ ትምህርት 12፤ በእንተ ቃል ሥጋ ሆነ፤ ቁ. 33-34)

❖ “የሴፍን ከባርነትና ከእስራት ወደ መንግሥትነት ከፍ ያደረገው እርሱ እናንተንም ከመከራዎቻችሁ አውጥቶ ወደ መንግሥተ ሰማያት ያገባችኋልና። ብቻ እናንተ ጽኑ፤ ተግታችሁ ሥሩ፤ በጸሐቀ ልብ ሆናችሁ ተጋደሉ፤ ምንም ምን ከድካማችሁ የሚረሳና የሚዘነጋ አንዳች ነገር አይኖርምና። እያንዳንዱ ጸሎታችሁ፤ የምትዘምሩት እያንዳንዱ መዝሙር ሁሉ ይመዘገባል፤ እያንዳንዱ ምጽዋት፤ እያንዳንዱ ጸም፤ በአግባቡ የተኖረ እያንዳንዱ ጋብቻ፤ ስለ እግዚአብሔር ተብሎ የተጠበቀ ንጽሕና ሁሉ ይመዘገባል። ሆኖም ከመዘግብት መካከል የመጀመሪያው አክሊል (ክብር) ለድንግልናና ለንጽሕና ነው፤ በዚህ ሕይወት የኖራችሁም እንደ መላእክት ታበራላችሁ።” (ቅዱስ ቄርሎስ ዘኢየሩሳሌም፤ ትምህርት 16፤ በእንተ መንፈስ ቅዱስ፤ ቁ. 22)

❖ “. . . ስለዚህ ጸድቃን እንሆን ዘንድ፤ ‘አዲሱን ሰው አንለብሰው ዘንድ’ እነዚህን ሁሉ እውቀትን እንጣላቸው። አሮጌ የሆነ ምንም ነገር፤ አፍእዊ የሆነ ምንም ነገር፤ የተበላሸ የሆነ አንዳችም ነገር አንያዝ። የመልካም ምግባር ሕይወት አድካሚ አይደለም፤ ገንዘብ ለማድረግም አስቸጋሪ አይደለም። በበረሃዎችና በተራራዎች የሚኖሩትን አታዩቸውምን? እነርሱ ቤትን፤ ሚስትን፤ ልጆችን እና የዚህን ዓለም ክብርና ደስታ ሁሉ ትተው ራሳቸውን ከዓለም አርቀው፤ በላያቸው ላይ ማቅ ለብሰው፤ በዓመድ ላይ እየተኙ፤ በእንገታቸው ዙሪያ ሠንሰለት አድርገው በጠባብ በአታት ውስጥ እየተጋደሉ ይኖራሉና። በዚህም ብቻ አያበቁም፤ ራሳቸውን በእጽዋማትና ሁል ጊዜ በሆነ ረዓብ ይቀጣሉና። አሁን እንደ እነርሱ አድርጉ ብላችሁ ሁላችሁም ከዚህ መሸሸና መሄድ አትጀምሩም ይሆን? ይህ የማይቻል ነው አትሉም ይሆን? ሕይወታችሁ እንዲህ ቢሆን ኖሮ እወድ የነበረ ቢሆንም እንኳ እኔ እንዲህ አድርጉ ብዬ ሕግ አላወጣላችሁም።

“አሁን ለእናንተ የምላችሁ ግን ሰውነታችሁን በአግባቡ አኑሩት፤ በነጻነት በዓለም ኑሩ፤ ቤተሰባችሁን ተንከባከቡ ጠብቁ፤ ምግባችሁንና መጠጣችሁን በነጻነት ሆናችሁ ግን ለክርስቲያን እንደሚገባ ብቻ ተጠቀሙ። ነገር ግን በማንኛውም ሁኔታና ቦታ ከመጠን ያለፈ ነገርን አስወግዱ፤ የኃጢአት ምንጩና መገኛው እርሱ ነውና። ማንኛውም ነገር ቢሆን፤ ምንም ይሁን ምን፤ ከመጠን ያለፈ ከሆነ ኃጢአት ይሆናል። ስለዚህም ከመጠን በላይ የሚሆን ነገር ሁሉ ኃጢአት ነውና ከዚህ ተጠብቁ።”

(ቅዱስ ዮሐንስ እፌ ወርቅ፤ ትርጓሜ ኤፌሶን፤ ክፍለ ትምህርት 13)

❖ “ድንግል ሰማዕታት ናቸው፡፡” (ቅዱስ አምብሮስ፡ ትርጓሜ መዝሙረ ዳዊት)

❖ “ድንግልና የቤተ ክርስቲያን አበባና ጽጌረዳ ነው፡፡” (ቅዱስ ቆጵሮያኖስ፡ ትምህርት በእንተ ድንግልና)

በምንኩስና የገቡትን ቃል መጠበቅ እንዲገባም ቅዱስ ባስልዮስ እንዲህ ይላል፡-

❖ “በምንኩስና ለመኖር ቃል ከገባና ምንኩስናን ከተቀበለ በኋላ ምንኩስናውን የሚተው ሰው እንደ ሕግ አፍራሽ የሚቆጠር ነው፡፡ ምእመናንም ቅዱስ ጳውሎስ “በዚህ መልእክት ለተላከ ቃላችን የማይታዘዝ ማንም ቢኖር ይህን ተመልክቷት፤ ያፍርም ዘንድ ከእርሱ ጋር አትተባበሩ” ብሎ በተናገረው መሠረት እንደዚህ ካለው ሰው ጋር ምንም ዓይነት ጎብረትና ግንኙነት ሊኖራቸው አይገባም፡፡ 2 ተሰ. 3፡14” (ቅዱስ ባስልዮስ ዘቂላርያ)

ማጠቃለያ

በዚህ ምዕራፍ ገዳማዊ ሕይወትንና ምንኩስናን በተመለከተ መጽሐፍ ቅዱስና አባቶቻችን ቅዱሳን ሊቃውንት የሚያስተምሩትን ትምህርት በሰፊው ተመለከትን፡፡ አባቶቻችን ምንኩስናና ድንግልናን የገለጹት በሚገርም ሁኔታ ነው፡፡ ይህን ሕይወት “ለክርስቶስ የሚቀርብ መሥዋዕት”፤ “የመላእክት አደጋ”፤ “መንገዱ ሻካራና አስቸጋሪ ቢሆንም እጅግ የበለጠ አስደናቂና ታላቅ ነገርን ማግኛና ፍጹም የሆነውን ፍሬ - ባለ መቶ - ማፍሪያ መንገድ”፤ “ከመላእክት መዓርግ መደመር (አንድ መሆን)”፤ “የመላእክት ሕይወት”፤ “ገዢ እንደ መላእክት የሆነ”፤ “ልዩ የክብር ዘውድ የሚገኝበት”፤ “ክብሩ መልአካዊ፤ ታላቅነቱም ከሰው በላይ የሆነ”፤ “በምድር ላይ የሚራመዱ መላእክት”፤ ከቅድስት ድንግል ማርያም የራሳቸው የሆነ ዕድል ፈንታ ያላቸው” እያሉ ነው ሊገልጹት የሞከሩት፡፡

የአርቶዶክሳዊት ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ትምህርትና እምነትም ይኸው ነው፡፡ ከዚህ ውጭ ያለው ግን ለተር “አዲስ መገለጥና እይታ” ብሎ አበላሽቶ የፈጠረውና ለተሐድሶ ልጆቹ ያወረሰው “አዲስ አረዳድ” የሰውን ልጆች የመጻንና የአጠቃላይ የመንፈሳዊ ሕይወት አካሄድ በተመለከተ ባለድ የሆነ የፈጠራና የልብ ወለድ መንገድ ነው፡፡ ተሐድሶዎች በገዳማዊ ሕይወትና በምንኩስና ዙሪያ ያነሷቸው የተለያዩ ጉዳዮችም እንዲሁ ካለማወቅና ካለማስተዋል ወይም ደግሞ ከጭፍን ጥላቻ የተወለዱ እንጂ አንዳችም የመጽሐፍ ቅዱስም ሆነ የሊቃውንት ቤተ ክርስቲያን ድጋፍና መሠረት የሌላቸው መሆኑ በዚህ ምዕራፍ ከቀረቡት ማስረጃዎች ማንም ሰው በማያወላውል ሁኔታ መረዳት የሚችለው እውነታ ነው፡፡ ስለሆነም ከመጽሐፍ ቅዱሳዊው እና በአበው ትምህርትና ሕይወት የተመሰከረ ከሆነው መስመር ወጥተው የለተርን የመሰለ “እንግዳ አረዳድ” ይዘን እንጮኻለን የሚሉት የተሐድሶዎች ነገር መሠረት የለሽና ልብ ወለዳዊ መሆኑን መጽሐፍ ቅዱስና አበው ሊቃውንት ተባብረው ይመሰክራሉ፡፡

ክፍል አምስት

ለሞቱ ወገኖች የሚደረግ ጸሎት (ጸሎተ ፍትሐት) እና ተዘካርና ዝክር

ምዕራፍ ስምንት

ለሞቱ ክርስቲያኖች የሚደረግ ጸሎት (ጸሎተ ፍትሐት) እና
ተዘካርና ዝክር

8.1 ጸሎተ ፍትሐት

8.1.1 በጸሎተ ፍትሐት ላይ የተሐድሶዎች ትምህርት

ተሐድሶ መኖሩን ከሚቃወሟቸው ነገሮች ሌላው ከዚህ ዓለም ሕይወት ወደዚያኛው ዓለም ሕይወት የሄዱ ወገኖችን በጸሎት ግብብን ነው። ይህን ለሙታን የሚደረገውን ጸሎት “ኢጋንንታዊ ትምህርት” ነው ይሉታል። ለአብነትም የሚከተሉትን አባባሎቻቸውን እንመልከት፡-

- ⊙ “የሙታንን ነፍሳት (የሞቱ ቅዱሳንን እና ሌሎች መኖሩበትን) በጸሎት መጥራት የተከለከለ ኢጋንንታዊ ትምህርት ነው።” (ሙራ ቁ. 36፣ ገጽ 31)
- ⊙ “በሞተበት ዕለት ጸሎተ ፍትሐት ቢደገምለት፣ ከሞተበት ጊዜ ጀምሮ የተዘከረ ድግስ በሰሙ ተደግሶ ለበላተኛ ቢሰጥለት ጊዜ ይግራል ተብሎ ተስፋ መደረጉ . . .” (ፕገተ ብርሃን፣ መጋቢት 2002፣ ገጽ 18)
- ⊙ “የሙታንን ነፍሳት መሳብ መኖሩበትንም መጥራት፣ መጠንቀልና ግጥራትም ለችግሮች መፍትሔ ያመጣል በማለት ሊያታልሉን አይገባም።” (ሙራ ቁ. 36፣ ገጽ 31)
- > አጭር ግብንዘቢያ፡- መኖሩበትን ሲሰቡ የነበሩት ራሳቸው ናቸው። ለዚህም ራሱን በይፋ የገለጠውና ተሐድሶነቱን በራሱ አንደበት የተናገረው “ትሪኒቲ” በተባለው የፕሮቴስታንት መጽሐት ላይ ቫቪ ጠምጥሞ የወጣው “መሪኒታ” ሙሴ ነበርኩ ባዩ አሳዛኝ ሰውዬ ምን ዓይነት መተትና አስነዋሪ ተግባር ይፈጽም እንደ ነበር ራሱ ተናገረ። ይህም በ “ትሪኒቲ” መጽሐት ቁጥር 9/2003 ዓ. ም. ላይ ይገኛል። ስለዚህ ራሳቸው ሲፈጽሙት የነበረውን አስነዋሪ ነገርና የራሳቸውን የግል የሕይወት ችግር የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ችግር አስመስለው ለግቅረሳ መሞከራቸው “የሌባ ዓይነ ደረት መልሶ ልብ ያደርት” እንደሚባለው ዓይነት ከመሆን ውጭ ሌላ የሚያተርፍላቸው ነገር የለም።

፡፡ ጥያቄ፡- በ2/1/1995 በወጣው 2ኛ ዓመት ቁጥር 64 አዲስ ዜና ጋዜጣ፡ ፕሮፌሰር መስፍን ወልደ ማርያም በኢትዮጵያ ተደጋግሞ የተከሰተውን የረሃብ መንግሥት ለመጠቀም የገለጹትን ሃሳብ ሳንብ ሲገባን ያልቻለ አንድ ነጥብ አጋጥሞኛል፡፡ እንዲህ የሚል ነው፡- “ሦስተኛው ምክንያት ደግሞ ማኅበራዊና ሃይማኖታዊ ነው፡፡ በኢትዮጵያ ሙታን ሳይቀሩ ከቋሚዎች ግብር ይጠይቃሉ፡፡ ማኅበራዊና ሃይማኖታዊ ግድታዎች ገበሬውን ብዙ ወጪ ያስወጡታል” ብለዋል፡፡ ሙታን ቋሚዎችን የሚያስገብሩበት ሁኔታ መኖሩን አሳውቅም፤ እንዴት ነው? ሲሉ ጠይቀዋል” ይልና መልስ ነው ያሉትን ሃሳብ ደግሞ እንደሚከተለው ሰጥተዋል፡፡ (ራሱ ቁ. 27፣ ገጽ 17)

፡፡ “መልስ፡- በሀገራችን በማንኛውም ወር ውስጥ የሚገኙትን 30 ዕለታት ቢያንስ ሁለትና ሦስት ቅዱሳን የሚታሰቡባቸው በዓላት ናቸው፡፡ ስንከላርን የሚያነብ ሰው ደግሞ ከዚህ ቁጥር በላይ የሆኑ ቅዱሳን ናቸው የሚባሉ ሰሞኑን በእያንዳንዱ ቀን ሊያነብ ይችላል፡፡ . . . አካናቂዎቻቸው በየገድላቸው በጻፉላቸው ቃል ኪዳን ለመሸፈን ሲሉ ኢትዮጵያውያን ምእመናን፡-

- 1) የሚያደንቁቸውና የሚወዷቸው ቅዱሳን በዓላቸው በሚታሰቡባቸው ቀናት ሥራ የመሥራት መብታቸውን ለቅዱሳኑ ክብር ሲሉ አይጠቀሙባቸውም፤ ሥራ ፈትተው በመዋል ዕለታትን ለቅዱሳን ይገብራሉ ማለት ነው፡፡
- 2) ከቅዱሳኑ ክብርና በረከት ለመላተፍ ሲሉ ሥራ ፈትቶ ከመዋል በተሠማራ ምእመናን እንደየቅማቸው የቅዱሳኑን ገዢ በየበዓላቸው ቀን በማህበር ካህናት፣ ሳሪቤትን፣ ቤተ ዘመድን ከዚያም ነዳያንን ይጋብዛሉ፡፡
- 3) በአንድ ወይም በሁለት ቅዱሳን ስም በሚደገበት ማኅበር ይላተፋሉ፤ ወይም ሁለቱ ደገሰው ማኅበራዊታቸውን፣ ካህናትንና ወዳጅ ዘመዶቻቸውን ያበላሉ፤ ያጠጣሉ፤ ለነዳያንም ያቀምላሉ፡፡ . . .

፡፡ “የሞቱ ወዳጆቻቸውን ለማጽደቅ ሲሉ ዘመዶቻቸው በሞቱበት ዕለት፣ ከዚያም ቀጥሎ በ3ኛ፣ በ7ኛ፣ በ12ኛ፣ በ30ኛ፣ በ40ኛ በ80ኛ፣ በ180ኛ፣ በ365ኛ መታሰቢያ ቀናቸው፡ ከዚያም እስከ 7ኛ ዓመት ድረስ በየዓመቱ በማስፈታት ጸበል ጻድቅ በማዘጋጀት ካህናትን፣ ወዳጅ ዘመድን ይጋብዛሉ፤ ለነዳያንም ያቀምላሉ፡፡ . . . ይህን ለማመልከት “በኢትዮጵያ ሙታን ሳይቀሩ ከቋሚዎች ግብር ይጠይቃሉ” በማለት ፕሮፌሰር የገለጹ ይመስለናል፡፡”

(ራሱ ቁ. 27፣ ገጽ 17)

ተሐድሶዎች በጸሎተ ፍትሐት ላይ የሚያንሷቸው ተቃውሞዎችና ዘለፋዎች ይህን ይመስላሉ፡፡ ከዚህ በመቀጠል ይህን ጉዳይ በመጽሐፍ ቅዱስ እና በሊቃውንት አባቶቻችን ትምህርት እንመዝናለን፡፡ እርቶዶክሳዊት ቤተ ክርስቲያናችን ከልጆቿ መካከል የዚህ ዓለም ሕይወታቸውን ጨርሰው ወደ ፈጣሪያቸው የሚሄዱትን ሲሞቱ (ሲያርፉ) ምንም ነገር እንዳልተፈጠረ ያህል እንዲሁ ዝም ብላ አትተዋቸውም፤ ጸሎት አድርጎ በክብር ትሸኛቸዋለች እንጂ፡፡ ለሞቱ ወገኖች ጸሎት (ጸሎተ ፍትሐት) የሚደረግባቸው የተለያዩ ምክንያቶች አሉ፡፡ ከእነዚህም ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡፡

8.1.2 ጸሎተ ፍትሐት የሚደረግባቸው መሠረታዊ ምክንያቶች

1. እግዚአብሔር ቸርና መሐሪ ስለ ሆነ

ከዚህ ዓለም ድካም ላረፉ ወገኖቻችን ጸሎት የሚደረግበት አንዱ ምክንያት እግዚአብሔር በምሕረቱ እንዲያስከታቸውና ከሰው ስህተት አይጠፋምና በደላቸውን ይቅር ብሎ በብሩህ ገጽ እንዲቀበላቸው የእርሱን ምሕረት ደጅ ለመጽናት ነው፡፡ በመጀመሪያ እነዚህ ያረፉ ወገኖቻችን የቤተ ክርስቲያን ሕያዋን አካላት እንደ መሆናቸው ለእነዚህ በአንድ መንፈስ አንድ አካላት ለሆነን ወገኖቻችን መጸለይና ምሕረትን መለመን የሚገባ እንጂ የማይገባ አይደለም፡፡ የማይገባ የሚሆነው ይህን መቃወም ነው፡፡ ተሐድሶዎች በክህደታቸው ራሳቸውን ከቤተ ክርስቲያን አካልነት ቆርጠው የጣሉ ከመሆናቸው የተነሣ

የራሳቸው መለየት ሳያንስ የክርስቶስን አካላት የሚያዳክሙ መሆናቸው አሳዛኝ ነው። የእግዚአብሔርን ምሕረት ለሌላው ወገኖችን መጠየቅ ለራሳችን ከመጠየቅ ባላነሰ፤ እንዲያውም በበለጠ ያስመሰግናል እንጂ የሚያስወቅስ አንዳችም ነገር የለውም።

በመጽሐፍ ቅዱስ ለራሳቸው መልካም ነገርን ከለመኑ ሰዎች በበለጠ የተመሰገኑት ስለ ሌላው ሰው፤ ስለ ወገኖቻቸው ሲሉ እግዚአብሔርን የለመኑት ናቸው። ሙሴን በእጅጉ ያስመሰገነው እግዚአብሔር “አሁንም ቀጣዩ እንዲቃጠልባቸው እንዳጠፋቸውም ተወኝ፤ አንተንም ለታላቅ ሕዝብ አደርግሃለሁ” ባለው ጊዜ “አሁን ይህን ኃጢአታቸውን ይቅር በላቸው፤ ያለዚያ ግን ከጻፍኸው መጽሐፍህ እባክህ ደምስሰኝ” በማለት ከራሱ ክብርና ደኅንነት ይልቅ የሕዝቡን ደኅንነትና ምሕረት በማስበለጠፍ በማስቀደሙ ነበር። ዘጸ. 32:10፤ 32 ታዲያ እንዲህ “ሕዝቡን ይቅር በላቸው፤ አለዚያ ግን ከሕይወት መጽሐፍ ደምስሰኝ” እስኪል ደርሶ ለሌሎች ምሕረትን ከለመኑ እንደ እርሱ ባናደርግ እንኳ በዓቅማችን ማራቸው ብሎ መጸለይ ኃጢአትነቱና ጥፋትነቱ ምኑ ላይ ይሆን?

ቅዱስ ጳውሎስም ስለ ወገኖቹ ስለ እስራኤላውያን በክርስቶስ አለማመንና ከድኅነት ውጭ ስለ መሆናቸው ብዙ ያዝንና ይጨነቅ ነበር። “ብዙ ጎዘን የማያቋርጥም ጭንቀት በልቤ አለብኝ ስለ ክርስቶስ ሆኜ እውነትን እናገራለሁ፤ አልዋሽምም፤ ሕሊናዬም በመንፈስ ቅዱስ ይመሰክርልኛል። በሥጋ ዘመዶቹ ስለ ሆኑ ስለ ወንድሞቹ ከክርስቶስ ተለይቼ እኔ ራሴ የተረገምሁ እንድሆን አጸልይ ነበርና” ብሎ ሐዋርያው እንደ ገልጸው። ሮሜ 9:1-3 ይህን ያህል ራሳቸውን ስለ ሌሎች መዳን “እኔ የተረገምሁ ልሁን” እስከ ማለት ድርሰው ከጸለየና ከተጨነቁ እኛ ስለ ሌሎች መዳን ማሰብና መጸለይ የለብንምን?

እዚህ ላይ እነዚህ አባቶች (ሙሴ፣ ቅዱስ ጳውሎስ) የጸለዩት በዚህ ዓለም በሕይወት ሥጋ ለነበሩ ሰዎች ነው፤ አሁን የተያዘው ጉዳይ ግን ከዚህ ዓለም በሞት ስለ ሄዱ ሰዎች ጉዳይ ነው የሚል ሓሳብ ይነሣ ይሆናል። አሁንም ግን በመጀመሪያ ደረጃ ከዚህ ዓለም በሞት የተወሰዱ ሰዎች ምን ጊዜም የአንዲቷ ቤተ ክርስቲያን ሕያዋን ልጆችና የክርስቶስ አካላት ናቸው እንጂ ከዚያ አካልነታቸው የሚቆርጣቸውና የሚለያቸው ምንም ነገር የሌለ መሆኑን በድጋሜ ማስታወስ ይገባል። ከዚህም በተጨማሪ በሕይወት ሥጋ የሌሉ (ሙታን) ከእግዚአብሔር ምሕረትና ቸርነት ውጭ አይደሉም፤ መጽሐፍ ቅዱስ “ቸርነቱን በሕያዋንና በሙታን ላይ አልተወምና” ይላልና። ሩት 2:20

የያዕቆብ የበኩር ልጅ የነበረው ሮቤል ወደ አባቱ አልጋ ወጥቶ እንደ ነበረ መጽሐፍ ቅዱስ ይነግረናል። እንዲህ ብሎ፡- “እስራኤልም በዚያች አገር በተቀመጠ ጊዜ ሮቤል ሄደ፤ የአባቱንም ቁባት ባላን ተገናኝት፤ እስራኤልም ሰማ።” ዘፍ. 35:22 በሕይወቱ መጨረሻ ላይ አባቱ ያዕቆብ ልጆቹን በተመለከተ እያንዳንዳቸውን ግብራቸውንና ወደ ፊት የሚያገኛቸውን ሲናገር እንዲህ ያለው ለዚህ ነበር፡- “ሮቤል፤ አንተ በኩር ልጄና ኃይሌ፤ የጉብዝናዬም መጀመሪያ ነህ፤ የክብር አለቃና የኃይል አለቃ። እንደ ውጋ የምትዋልል ነህ፤ አለቅነት ለአንተ አይሁን፤ ወደ አባትህ መጃታ ወጥተሃልና፤ አረከስኸውም፤ ወደ አልጋዬም ወጣ።” ዘፍ. 49:3-4

ከዚህም የተነሣ ሮቤል ከሞተ ቢያንስ ከአንድ መቶ ዓመት በላይ ከሆነው በኋላ እስራኤላውያን ከግብፅ ሲወጡ የአበውን ዓጽምም አብረው ይዘው ስለ ነበር በኃጢአቱ ምክንያት ከሌሎቹ አበው አጽም ተለይቶ የሮቤል ዓጽም ጠቁሮ ነበር። ለዚህ ነበር ሮቤል ከሞተ ከብዙ ዘመን በኋላ ሙሴ እንዲህ ብሎ የጸለየለት፡-

“ይሕየወኒ ሮቤል ቁልዔዬ ወኢይሙተኒ - ወዳጀ ሮቤል በሕይወት ይነርልኝ፤ እይሙትብኝ”

ዘጸ. 33:6

ለሞቱ ሰዎች ጸሎት ማድረግ ተገቢ ባይሆን ኖሮ ሮቤል ከሞተ ብዙ ዘመናት (ከመቶ ዓመት በላይ) ከሆነው በኋላ ሙሴ “ወዳጄ ሮቤል በሕይወት ይኑርልኝ፤ አይሙትብኝ” ብሎ ለምን ይጸልያለት ነበር? እስራኤላውያን ከግብጽ ባርነት የወጡትና ወደ ከነዓን ጉዞ የጀመሩት ወደ ግብጽ የወረዱት አባቶች ከሞቱ ቢያንስ ቢያንስ ከአንድ መቶ ዓመት በኋላ ነው። ታዲያ ከሞተ ከአንድ መቶ ዓመት በላይ ለሆነው ለሮቤል ሊቀ ነቢያት ሙሴ “በሕይወት ይኑርልኝ፤ አይሙትብኝ” ብሎ ከጸለየለትና ይህም ጸሎት በታላቁ መጽሐፍ በመጽሐፍ ቅዱስ ተጽፎ ያለ ከሆነ እኛ ከሞቱ ገና ብዙ ዓመታት ለላባቆጠሩ ክርስቲያን ወገኖቻችን ጸሎት ማድረጋችን ስህተትነቱ ምኑ ላይ ነው? ወደ አባቱ አልጋ ወጥቶ ለነበረው ለሮቤል ሙሴ ጸሎት ያደረገለት ከሆነ በዐበይትም ሆነ በንዑሳን ኃጢአቶች ተሰነካክለው ለሞቱ ወገኖቻችን፤ እንደዚያ ባይሆንም ደግሞ ከሰው ስህተት አይጠፋምና እርሱ ባወቀ ይቅር እንዲላቸው ላረፉ ወገኖቻችን ወደ እግዚአብሔር ጸሎት ማድረጋችን መጽሐፍ ቅዱስን ሙሉ በሙሉ በሚያምኑ ሰዎች ዘንድ በአንዳችም መስፈሪያ ስህተትነት የለውም። ለዚህ ነው “ሞት በአቤል፤ ፍትሐት በሮቤል ተጀመረ” የሚባለው። ጸሎተ ፍትሐትን ለመጀመሪያ ጊዜ ያደረገው ሊቀ ነቢያት ሙሴ ነውና። ስለሆነም ለሞቱ ወገኖቻችን እንኳን ባረፉበት ቀን፤ በሰባተኛው ቀን፤ በአርባኛው ቀንና በዓመት ይቅርና ከዚያም በላይ ሁል ጊዜ ብናስባቸውም የተገባ ነገር እንጂ ያልተገባ ነገር ሊሆን አይችልም።

ቅዱስ ኤጲፋንዮስ ይህን ሙሴ ለሮቤል የጸለየለትን ጸሎት በተመለከተ እንዲህ ይላል፡-

... ከሊዊ ወገን የተወለደ ነህን እንደ ሆነ፤ በከህናት ቃልም ኃጢአት እንዲሠረድ ዐውቆ አሥራ ሁለቱን ነገድ ለባርክ በወደደ ጊዜ ሮቤልን እጃቸውን ይዳግጡ፤ ይዳግጡና እንጂ አይሙትብኝ ብሎ እነሆ ሙሴ ነገሩን አሰረዳ። ከሞተ ከሁለት መቶ ዓመት በኋላ እንደ ሆነ ይዳግጡና አለ? ትንሣኤ ለሁሉ እንዲደረግ ኃጥእንን ሁለተኛ ሞት ይኸውም በፍርድ ቀን ፊት ማጣት እንዲያገኛቸው ዐውቆ ኋላ ከምትመጣው ፍዳ ሊያድነው ወደ ትንሣኤን ለማስረዳት ሮቤልን እጃቸውን ይዳግጡ ይዳግጡና አይሙትብኝ አለ እንጂ። ይኸውም እርሱ እንዲነሣ ሞት ነፍሱም እንዳያገኘው ያስረዳል፤ በፍርድ ቀን ፊት በማጣት ሁለተኛ ሞት የዘላለም ኩነትም እንዳያገኘው ይህን ተናገረ። የሙሴ ፊቃዱ ሮቤልን ከፍጻሌ ለማዳን፤ ትንሣኤን ለማስረዳት ባይሆንስ ሮቤል ይዳግጡና አይሙትብኝ ባላለም ነበር። (ቅዱስ ኤጲፋንዮስ፤ ሃይማኖተ አበው፤ ቁ. 20-23)

እንዲሁም ቅዱስ ጳውሎስ በኤፌሶን በሐዋርያዊ ተግባር ላይ ሳለ በመልካም ላገለገለውና በኋላ ግን በሞት ለተወሰደው ሄኒሲፎሩ ለተባለው ክርስቲያን እንዲህ ሲል ጸልየለታል፡-

ጌታ ለሄኒሲፎሩ ቤተ ሰዎች ምሕረትን ይሰጥ፤ ብዙ ጊዜ አባርፎኛልና፤ በሰንሰለቴም አላፈረበትም፤ ነገር ግን በሮሜ ባደረ ጊዜ ፈልጎ ፈልጎ አገኛኝ፤ በዚያን ቀን ከጌታ ምሕረትን እንዲያገኝ ጌታ ይሰጠው፤ በኤፌሶንም እንዴት እንዳገለገለኝ አንተ በደንኖ ታውቃለህ። 2 ጢሞ. 1፡16-18

ቅዱስ ጳውሎስ ሄኒሲፎሩ በሮሜ ታስሮ ሳለ፤ እንዲሁም በኤፌሶን ያገለገለው መሆኑን ይገልጽና “ጌታ ለሄኒሲፎሩ ቤተ ሰዎች ምሕረትን ይሰጥ” ሲል ለመነ። ሄኒሲፎሩ ያልሞተ ቢሆን ኖሮ ከቤተ ሰዎቹ ለይቶ ለእርሱ ለብቻው “በዚያን ቀን ከጌታ ምሕረትን እንዲያገኝ ጌታ ይሰጠው” ብሎ ለምን ጸለየለት? “በዚያን ቀን ከጌታ ምሕረትን እንዲያገኝ ጌታ ይሰጠው” ያለው ቀንስ የቱ ነው? ብንል በዳግም ምጽአቱ በፍርድ ቀን እግዚአብሔር ምሕረትን እንዲሰጠው በሕይወት ሥጋ ለሌለው ለሄኒሲፎሩ ቅዱስ ጳውሎስ ጸለየለት።

ተሐድሶዎች ጸሎተ ፍትሐትን ሲነቅፉ፡- “በሞተበት ዕለት ጸሎተ ፍትሐት ቢደገምለት፤ ከሞተበት ጊዜ ጀምሮ የተገኘበት ድግስ በስሙ ተደግቦ ለበላተኛ ቢሰጥለት ሟቺ ይማራል ተብሎ ተስፋ መደረጉ” ይላሉ። (ኖኅተ ብርሃን፤ መጋቢት 2002፤ ገጽ 18) ጸሎት የሚደረገው ምሕረትን ሰጪ ወደ ሆነው ወደ እግዚአብሔር እንደ መሆኑ ጸሎቱን የሚቀበለው እግዚአብሔር የሚጸለየውን ጸሎት እንዴት እንደሚቀበለው የሚያውቀው እርሱ ብቻ ነው። እኛ እንለምናለን እንጂ ሙሳኔ ሰጪዎች አይደለንም።

በጸሎተ ፍትሐትም እንዲሁ ነው እንጂ “እንዲህ ቢጸለይለት ይማራል፡ ገነት ይገባል” የሚል ማረጋገጫ የሚሰጥ አካል የለም፤ ሊኖርም አይችልም፡፡ ስለሆነም “በሞተበት ዕለት ጸሎተ ፍትሐት ቢደገምለት፤ ከሞተበት ጊዜ ጀምሮ የተገዛከ ድግስ በሰሙ ተደግቦ ለበላተኛ ቤሰጥለት ሟቹ ቢደገምለት፤ የሚለው አባባል መሠረተ ቤስና ሐሰት ነው፡፡ ሆኖም ጸሎት የሚደረገው ይማራል መባሉ” የሚለው አባባል መሠረተ ቤስና ሐሰት ነው፡፡ ሆኖም ጸሎት የሚደረገው እግዚአብሔር ቸርና መሐሪ መሆኑን በማመን ስለሆነ ጸሎታችንን ተቀብሎ ይምረዋል ብለን ተስፋ እንደረገጠን እናደርጋለን፡፡ ተስፋ ደግሞ ከሰብክ መሠረታዊ የክርስትና ነገሮች (እምነት፣ ተስፋ እና ፍቅር) መካከል አንዱ እንጂ ሌላው የሚችል ነገር አይደለም፡፡ በመጽሐፍ ቅዱስ “እቤቱ አንተን ተስፋ እንዳደረግን መጠን ምሕረትህ በላያችን ትሁን” ተብሏልና፡፡ መዝ. 33፡22 ፤ 122፡1-2 እንዲሁም “ተስፋችን እያላፍርም” ተብሏልና ሮሜ 5፡5

2. የቤተ ክርስቲያን ባሕርይዋና ማንነቷ የሚገለጥበት ስለሆነ

ኢየሱስ ክርስቶስ በሥጋዊው ሞትንና መፍረስ መበስበስን አጥፍቶ የመዳንን መንገድ በተግባር ፈጽሞና አላይቶ ይህን ማዳንን የሚያምናና የሚደኑ ወገኖችን ወደ እርሱ አንድነት ሰብስቧቸዋል፡፡ በእርሱ ራሱነት እነርሱን (ምእመናንን) አካሎቹ አድርጓቸዋል፡፡ ይህ በእርሱ መድኃኒትነት ያመነና የሚያምኑ የአማኒያን አንድነት ቤተ ክርስቲያን ትባላለች፡፡ በክርስቶስ አማካይነት የሰው ልጅ ኃጢአት ካመጣው መበታተንና መለያየት ነጻ ወጥቶ አንድነትን አግኝቷል፤ በእርሱ የሚያምኑ ሁሉ አንድ አካል ሆነው ይዋሐዳሉና፡፡ ከክርስቶስ ጋር ከመዋሐዳቸውና አንድ አካል ከመሆናቸው የተነሣም እርስ በእርሳቸው ፍጹም በሆነ ፍቅር አንድ ሆነው ይዋሐዳሉ፡፡ በዚህ በክርስቶስ በሆነው ተዋሕዶም እርሳቸው ልዩነቶችና ድንበሮች ሁሉ ይጠፋሉ፡፡ ከሥጋዊ ልደት ጋር ተያይዘው የሚፈጠሩ ልዩነቶች - የጊዜ፣ የቦታ፣ የዘር፣ የቋንቋ ወዘተ ልዩነቶች ሁሉ ሁሉም በክርስቶስ ባገኘነው መንፈሳዊ ልደት ይጠፋና አንድ አካልና አንድ ወገን ይሆናሉ፡፡ ሐዋርያው “እይሁድ ብንሆን የግሪክ ሰዎችም ብንሆን፣ ባሪያዎችም ብንሆን፣ ጨዋዎችም ብንሆን፣ እኛ ሁላችን በአንድ መንፈስ አንድ አካል እንድንሆን ተጠምቀናል፤ ሁላችንም አንዱን መንፈስ ጠጥተናል” በማለት እንደ ገለጸው ልዩነት ጠፍቶ አንድነት ይሰፍናል። 1 ቆሮ. 12፡13

አንድ ሰው ክርስቲያን ሊሆን የክርስቶስ አካል ሆኖ ይሠራል፤ የዚህ የክርስቶስ አካል የሆነችው የአንዲት ጉባኤ አንድ የሰውነት ክፍል ይሆናል፡፡ ከሌሎች ክርስቲያኖች ጋር የሚኖረው ግንኙነትም ልክ አንዱ የሰውነት ክፍል ከሌላው የሰውነት ክፍል ጋር እንዳለው ግንኙነት ዓይነት ይሆናል፡፡ ከክርስቶስ ጋር ያለው ግንኙነት ደግሞ አንድ የሰውነት ክፍል ከራስ ጋር እንዳለው ግንኙነት ነው፡፡ በአጠቃላይ አንድ ምእመን በእምነትና በምሥጢራት ቤተ ክርስቲያን የክርስቶስ አካል ሆኖ ሲሠራ ቅዱስ ጳውሎስ እንዲህ ሲል ወደ ገለጸት ቤተ ክርስቲያን ይገባል፡፡

ነገር ግን ወደ ጽዮን ተራራና ወደ ሕያው እግዚአብሔር ከተማ ደርሳችኋል፤ ወደ ሰማያዊቱም ኢየሩሳሌም፤ በደስታም ወደ ተሰበስቡት ወደ አላላፋት መላእክት፤ በሰማያትም ወደ ተጻፋ ወደ በተራት ማኅበር፤ የሁሉም ጻኞች ወደሚሆን ወደ እግዚአብሔር፤ ፍጹማንም ወደ ሆኑት ወደ ጻድቃን መንፈሶች . . . ደርሳችኋል። ዕብ. 12፡22-23

እነዚህ የአንዲቷ ቤተ ክርስቲያን አካላት የሆኑት አላላፋት መላእክት፣ የበኩራት ማኅበር፣ የጻድቃን መንፈሶች ሁሉም በአንድ ዘመንና ቦታ የኖሩ አልነበሩም፡፡ ከሰዎች መላእክት ይቀድማሉ፤ ከሰዎች ወገን ደግሞ አስቀድሞ አለው፤ ከዚያም ነቢያት፣ በመቀጠልም ሐዋርያት፣ ሰማዕታት፣ ጻድቃን እያሉ የመጡ ናቸው፡፡ ይህ ሂደትም ጊዜ ለዘለዓለማዊነት ቦታውን እስከሚለቅ ድረስ ይቀጥላል፡፡ ሆኖም ይህ ሁሉ የጊዜና የቦታ ልዩነት በቤተ ክርስቲያን አንድነት ላይ ለውጥ አያመጣም፡፡ በተለያዩ ዘመንና ቦታ የኖሩትና ዛሬም ያሉት፣ ወደ ፊትም እስከ ዕለተ ምጽኦት ድረስ በየዘመናቱ የሚገነቡት ሁሉም የአንድ ክርስቶስ አካላት፣ የአንዲቷ ቤተ ክርስቲያን አካላት ናቸው፡፡

ቅዱስ ዮሐንስ ወንጌላዊ በራላዊ ከመሠዊያው በታች ያያቸው ስለ እግዚአብሔር ቃልና ስለ ጠበቁት ምስክር የታረዱት የሰማዕታት ነፍሳት “እንደ እነርሱም ደግሞ ይገደሉ ዘንድ ያላቸው የባሪያዎች ባልንጀራዎቻቸውና የወንድሞቻቸው ቍጥር እስኪፈጸም ድረስ ገና ጥቂት ዘመን እንዲያርፉ ተባለላቸው” የሚል ቃልን የሰማው ለዚህ ነው። ምክንያቱም የእግዚአብሔር ልጆች የሆኑ ጸድቃንና ሰማዕታት በዚህ ዓለም የሚኖሩበትና በጊዜ ሂደት የሚገለጡበት ዘመን የተለያየ ቢሆንም የቤተ ክርስቲያን ምልዓት የሚሆነው ግን በዘመን ቀድመው የተነሡትም ሆኑ በኋላ የሚነሡት ተጋድሏቸውን ፈጽመው በአንድነት ሲሰባሰቡ ስለሆነ ነው። ራእ. 6:9-11 የቀደሙት ሰማዕታት ፍርድ በቶሎ እንዲሆን ቢጠይቁም የአካሉ ባለቤት የሆነው ራሱ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ግን እስከ ዕለተ ምጽአት ድረስ የሚነሡትን ሰማዕታት ስለሚያውቃቸው እነዚህ እስከሚሰበሰቡ ድረስ እነዚያን ከማጽናኛ ጋር እንዲታገሡ ነገራቸው።

መድኃኒታችን በሥጋዊው ወራት “ቅዱስ አባት ሆይ፤ እነዚህን የሰጠኸኝን እንደ እኛ አንድ እንዲሆኑ በስምህ ጠብቃቸው” ያለው ስለ ቤተ ክርስቲያን ነው። ዮሐ. 17:11 ይህ አንድነትም ፍጹም የሆነ አንድነት ስለ መሆኑ ሲናገር “እኛም አንድ እንደ ሆንን አንድ ይሆኑ ዘንድ፤ እኔም በእነርሱ አንተም በእኔ ስትሆን በአንድ ፍጹማን እንዲሆኑ” በማለት ተናገረ። ዮሐ. 17:22

ይህ የቤተ ክርስቲያን አንድነት የሚገለጠውና በተግባርም የምንሳተፈው በቤተ ክርስቲያን በሚካሄደው የጋራ ጸሎትና ሥርዓተ አምልኮ ነው። ይህም ጸሎተ ቅዳሴው፤ መስተብቁ፤ ሊጠነ፤ ማኅሌቱ፤ ጸሎተ ፍትሐቱና የመሳሰለው ነው። ጸሎተ ቅዳሴው የሁሉም ጸሎቶች አክሊልና ማኅተም ነው። በጸሎቱና በአምልኮው ቅዱሳን መላእክት፤ አባው ቀደምት፤ ነቢያት፤ ሐዋርያት፤ ሰማዕታት፤ ሊቃውንት፤ ጸድቃን፤ ሁሉም ይሳተፋሉ፤ የጊዜና የቦታ ልዩነቶች ሁሉም ይጠፋሉ። በዚያ የሚኖረውና የሚፈሰሰው ጸጋ እግዚአብሔር ጊዜን የሌለ ወይም የቆመ እስኪያስመሰለው ይደርሳል። ጸሎተ ቅዳሴው “ጸሎተ ቁርባን”፤ ሥጋውና ደሙም “ቁርባን - Communion” የሚባልበት አንዱ ምክንያትም ይህ ነው፤ ከእግዚአብሔር ጋር እና እርስ በእርሳችንም አንድ ያደርገናልና።

የአካሉ ራስ የሆነው ክርስቶስ በአካላቱ ላይ ይነግሣል። እግዚአብሔር የሕያዋን አምላክ እንጂ የሙታን አምላክ አይደለምና በብሉይ ኪዳንና በሐዲስ ኪዳን በነበሩና ዛሬም ባሉት በቅዱሳን አካላቱ ላይ ሁሉ ይነግሣል። እስከ ዕለተ ምጽአት ድረስ የሚነሡና በክርስቶስ እያመኑ የዚች ቤተ ክርስቲያን አካላት የሚሆኑ እየተጨመሩና አካል ሆነው እየተሠሩ የቤተ ክርስቲያን ጉዞ ይቀጥላል። “በእርሱም (በክርስቶስ) ሕንጻ ሁሉ እየተጋጠመ በጌታ ቅዱስ ቤተ መቅደስ እንዲሆን ያድጋል፤ እናንተ ደግሞ ለእግዚአብሔር መኖሪያ ለመሆን በመንፈስ አብራችሁ ትሠራላችሁ” እንዳለ። ኤፌ. 2:21-22

ይህ ሂደትና ጉዞ “እግዚአብሔር ሁሉ በሁሉ” ሲሆን ይፈጸማል። 1 ቆሮ. 15:28 ያን ጊዜ የቤተ ክርስቲያን ምልዓትና ክብር፤ እንዲሁም የከላዊነቷ ትርጉም በገሀድ ይገለጣል። ያን ጊዜ “ዘምሩ ልብወ ነግሠ እግዚአብሔር ላዕል ኩሉ አሕዛብ፤ እግዚአብሔርስ ይነብር ዲበ መንበሩ ቅዱስ - እግዚአብሔር በአሕዛብ ላይ ነገሠ፤ እግዚአብሔር በቅድስናው ዙፋን ይቀመጣል” የተባለው፤ እንዲሁም “እግዚአብሔር ነግሠ ትትሐሠደ ምድር ወይትሐሠደ ደሲያት ብዙኃት - እግዚአብሔር ነገሠ፤ ምድር ሐሄትን ታድርግ፤ ብዙ ደሴቶችም ደስ ይበላቸው” የተባለው ይፈጸማል። መዝ. 46:8 ፤ 96:1

ልዩ በሆነው በጸሎተ ቅዳሴው ሰማያውያን ኃይላት ቅዱሳን መላእክት፤ ወደ እግዚአብሔር የሂዱና በአካለ ነፍስ ያሉ ቀደምት አብወና እማት፤ እንዲሁም ሰውራን ቅዱሳን ሁሉ አብረውን ይሳተፋሉ። ይህም እግዚአብሔር ላደላቸው ለአንዳንድ ቅዱሳን ሲገለጥቸው እንደ ነበር በተለያዩ መጻሕፍት ተጽፎ እናገኛለን፤ ዛሬም የሚገለጥላቸው ይኖራሉ። ባለቤቱ ክርስቶስ ከቅዱሳን መላእክቱ ጋር ሆኖ ወደ መሠዊያው ሲገባ የሚገለጥላቸውና የሚያዩት አሉ። እንዲሁም ሰውራን ቅዱሳንን ወደ ውስጥ ሲገቡና ከምሥጢራቱ ተሳትፈው ሲሄዱ የሚያዩም ነበሩ። በቤተ ክርስቲያን በመቅደሱ መግቢያ አናት ላይና በበሩ ላይ ጌታችን ከመላእክት ጋር ሆኖ የሚገለጡም ይህን ለማመልከት ነው።

የሥጋ ሞት - የነፍስና የሥጋ መለያየት - በሃይማኖት አማካይነት በክርስቲያን አንድ አካል የሆኑትን ምእመናን አንድነታቸውን ሊያጠፋባቸው አይችልም፤ በሥጋ ከዚህ ዓለም መለየታቸው ከክርስቶስ አካልነታቸው፣ ከቤተ ክርስቲያን አንድነታቸው ሊለያቸው አይችልም፤ መድኃኒታችን በማይታበል ቃሉ “ትንሣኤና ሕይወት እኔ ነኝ፤ የሚያምንብኝ ቢሞት እንኳ ሕያው ይሆናል፤ ሕያው የሆነ የሚያምንብኝም ሁሉ ለዘላለም አይሞትም” ብሏልና። ሉቃ. 11:25-26

ከሞት በኋላ ሕይወት መኖሩን ለሚያምን ሰው አንድ ክርስቲያን በዚህ ዓለም ላለ የሚጸልየው ጸሎት ወደ እግዚአብሔር ይደርሳል፤ ሆኖም ያ ሰው ሲያርፍና ወደ እግዚአብሔር ሲሄድ፣ ከእርሱ ጋር ሲሆን ግን ጸሎቱ ወደ እግዚአብሔር አይደርስም (ፊል. 1:20) ማለት ትክክል ነው? በዚህ ዓለም ላለ ሌላው ሰው የሚጸልይለት ጸሎት ይደርስዋል፤ ይጠቅመዋል ብሎ ለሚያምን ሰው ከሞተ በኋላ ይህ አይሆንለትም የሚያለኝ ምን በቂ ምክንያት አለ? በጥንት ዘመን በነበሩ የክርስቲያኖች መቃብሮችና በግበበ ምድር ውስጥ በነበሩባቸው ቦታዎችና መቃብሮቻቸው ላይ የተጻፉ ጽሑፎች ላይቀሩ ክርስቲያኖች ለሞቱ ወገኖቻቸው ይጸልዩ እንደ ነበርና እነርሱም ያረፉትን ጸልዩን ይሏቸው እንደ ነበር ያሳያሉ።

ለሞቱ ወገኖቻችን ሰንጸልይ “እዕርፍ ለነ እግዚአ ነፍስ ገብርክ እገሌ ውስተ ሕፅነ አብርሃም ይስሐቅ ወያዕቆብ - አቤቱ የአገልጋይህን የእገሌን ነፍስ በአብርሃምና በይስሐቅ፣ በያዕቆብም ዕቅፍ አስቀምጥልን” ብለን የምንጸልየው ለዚህ ነው። ራሱ ጌታችንም ድሀና በሽተኛ የነበረው አልዓባር በሞተ ጊዜ በአብርሃም ዕቅፍ ውስጥ እንደ ነበረ ነግሮናል። ሉቃ. 16:22 ይህም እስከ ዕለተ ምጽአት ድረስ እንደሚቀጥል “እሳችኋለሁም፣ ብዙዎች ከምሥራቅና ከምዕራብ ይመጣሉ፤ ከአብርሃምና ከይስሐቅ ከያዕቆብም ጋር በመንግሥተ ሰማያት ይቀመጣሉ” በማለት ነግሮናል። ማቴ. 8:11

ከዚሁም ጋር ላረፉ ወገኖቻችን ሰንጸልይ የቤተ ክርስቲያን አካላት የሆኑትን ንጽሕተ ንጽሕት የሆነችውን ወላጇት አምላክ እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያምን፣ ለማያውያን መላእክትን፣ ቅዱሳንን ሁሉ ሰማቸውን የምናውቀውን እንጠራቸዋለን፤ ሌሎችን ደግሞ እናስባቸዋለን። “እለ ጸዋእነ ሰሞሙ ወእለ ኢጸዋእነ አስማቲሆሙ - ሰማቸውን የጠራነውንም ያልጠራነውንም” እንላለን። “በጌታ የሚሞቱ መታን ብዑዓን ናቸው። መንፈስ፣ አዎን፣ ከድካማቸው ያርፉ ዘንድ ሥራቸውም ይከተላቸዋል ይላል ብለህ ጻፍ አለኝ” እንደ ተባለ ያረፉ ወገኖቻችን ካመኑበትና ከኖሩለት ከእርሱ ከክርስቶስ አካልነት የሚለያቸው አንዳችም ነገር የለም፤ ይልቁንም አንድነታቸው ይጸና ዘንድ ወደ እርሱ ሄዱ አንጂ። ስለሆነም ላረፉ ወገኖቻችን የሚደረገው ጸሎት ቤተ ክርስቲያን ጊዜና ቦታ የማይገድባት ከላዊት መሆኗን የሚገልጽ ነው፤ የባሕርይዋና የእምነቷ አካልም ነው።

ስለሆነም ላረፉ ወገኖቻችን የምንጸልየው ከእግዚአብሔር ዘንድ ምሕረት እንዲያገኙ ብቻ አይደለም፤ የራሱን አካል ሊረላ የሚችል ጤነኛ ሰው እንደ ሌላ ሁሉ የራሳችን አካል የሆኑትን ማለብ ተፈጥሯዊ ስለሆነም ነው እንጂ። በዚህም ላረፉ ወገኖቻችን ያለን ፍቅር ይገለጻል። ፍቅር የአንድነት ሁሉ ፍጹም ደረጃና መገለጫ ነውና። እንዲሁም የቤተ ክርስቲያንን የመንፈስ አንድነት ለመጠበቅ ማድረግ ያለብንን አደረግን ማለት ነው፤ ሐዋርያው “የመንፈስን አንድነት ለመጠበቅ ትጉ” እንዳለ። ኤፌ. 4:3 ይህን አለማድረግ ወይም ለማድረግ አለመፈለግ የቤተ ክርስቲያንን ምንነት ካለመረዳት የሚመነጭ ስህተት ነው።

3. ከሞት በኋላ ይቅር ሊባል የሚችል ኃጢአት ስላለ

ቅዱስ ዮሐንስ ወንጌላዊ ይህን በተመለከተ በመልእክቱ እንዲህ ብሏል፡- “ማንም ወንድሙን ሞት የማይገባውን ኃጢአት ሲያደርግ ቢያየው ይለምን፤ ሞትም የማይገባውን ኃጢአት ላደረጉት ሕይወት ይሰጥለታል። ሞት የሚገባው ኃጢአት አለ፤ ስለዚያ እንዲጠይቅ አልልም።” 1 ዮሐ. 5:16

ጌታችንም “ወዘሰ ነበበ ሳዕለ መንፈስ ቅዱስ ኢይተኃደግ ሎቱ ኢበዝ ዓለም ወኢበዘይመጽእ - በመንፈስ ቅዱስ ላይ የሚናገር ሁሉ ግን በዚህ ዓለም ቢሆን ወይም በሚመጣው አይሠረይለትም” በማለት በሚመጣው ዓለም ሊሠረይ የሚችል ኃጢአት ያለ መሆኑን አመልክቶናል፡፡ ማቴ. 12:32

ኦርቶዶክሳዊት ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ከሞት በኋላ ንስሐ ወይም ደግሞ መካነ ንስሐ (Purgatory) አለ ብላ አታምንም፤ አታስተምርም፡፡ ይህ ዓይነቱ ባህል የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ካመጣችው የፈጠራ ትምህርት አንዱ ነው፡፡ እኛ የምናምነው እግዚአብሔር ችር ስለሆነ እርሱ ባወቀ ይቅር ይላቸውና ችርነቱን ያበዛላቸው ዘንድ ላረፉ ወገኖቻችን እንጸልያለን፡፡ ከዚያ ውድ ከሞት በኋላ ሌላ የንስሐ እድልና ቦታ አለ ብለን ግን አናምንም፤ ይህ ዓይነቱ አስተምህሮና አስተሳሰብ መጽሐፍ ቅዱሳዊም ትውፊታዊም አይደለምና፡፡

4. ከዕረፍታቸው በኋላም ሕያዋንና አዋቂዎች ስለ ሆኑ

ከላይ እንደ ተገለጸው ሞት ማለት ሕይወት (ሕያውነት) የሚጠፋበት ሳይሆን ከዚህ ቁሳዊና ሥጋዊ ዓለምና አኗኗር ወደ መንፈሳዊ ዓለምና አኗኗር መሄድ ነው፡፡ ስለሆነም በአካለ ነፍስ ያሉት በዚህ ዓለም ስለሚደረገው ያውቃሉ፡፡ ጌታችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ “አባታችሁ አብርሃም ቀኒን ያይ ዘንድ ተመኘ፤ አየም፤ ደስም አለው” በማለት ተናግሯል፡፡ ዮሐ. 8:56 ከሞት በኋላ ምንም ዓይነት ማወቅ ባይኖርና የሞቱ ሰዎች ምንም የማያውቁና የማያደርጉ ቢሆኑ ኖሮ አብርሃም ተሰፋው ከተነገረው ጀምሮ ሲኖፍቀውና ሲመኘው የነበረው የወልድ ዋሕድ ሰው ሆኖ መገለጥ መፈጸሙን እንዴት አወቀ? እንዴትስ “አየ፤ ደስም አለው” ተባለ? ስለሆነም አብርሃም አሁን ያለበት ሁኔታ በአካለ ነፍስ ሆኖ በዚህ ምድር ላይ ሳለ በተስፋ ይጠብቀው የነበረው የክርስቶስ መገለጥ አሁን መፈጸሙን በሚያውቅበት የሕያውነት ሁኔታ ነው ማለት ነው፡፡

ጌታችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ቅድስት ነፍሱን ከሥጋው በፈቃዱ ከለየና ስለ እኛ ሞትን ከተቀበለ በኋላ በአካለ ነፍስ ወደ ሲኦል ወርዶ ማጎተመ ደሙን በማሳየት ሰላምን ሰብከላቸዋል፤ “እርሱም ደግሞ ሄዶ በወንዝ ለነበሩት ነፍሳት ሰበከላቸው” ተብሏልና፡፡ 1 ጴጥ. 3:19 ይህም የሚያሳየን በዓለመ ነፍስ፤ ያውም በሲኦል የነበሩት መታን ከእግዚአብሔር ጋር ለመገናኘትና ከእርሱ መልእክት ለመቀበል፤ ስብከቱንም ለመስማት በሚችሉበት ሁኔታ ላይ ነበሩ እንጂ ምንም ዓይነት ግንኙነት ማድረግ የማይችሉበት ዓይነት ሁኔታ ላይ አልነበሩም ማለት ነው፡፡ ለዚህ ነው ጌታችንም መለኰት በተዋሐዳት ቅድስት ነፍሱ ወደ እነርሱ ሄዶ ነጻነትን የሰበከላቸው፡፡ ስለዚህ ዳግም ምጽአት ከመሆኑና ፍርድ ከመፈጸሙ በፊት ዛሬ እግዚአብሔር ባዘጋጀላቸው ቦታ በአካለ ነፍስ ያሉ ወገኖቻችን የእግዚአብሔርን ምሕረት ሊቀበሉ በሚችሉበት ሁኔታ ላይ ያሉ ስለ ሆኑ እኛ በተቻለን መጠን በጸሎታችን እግዚአብሔርን እንማልድላቸዋለን፡፡

5. አስተምህረችን፤ እምነታችን፤ ተስፋችን፤ . . . የሚገለጥበት ስለ ሆነ

በጸሎተ ፍትሐት የሚደርሰው ቃለ እግዚአብሔር “ማራቸው፤ ይቅር በላቸው” የሚል ጸሎትና አስተብቂዎች ብቻ ሳይሆን የክርስትና ሃይማኖት ማለት ምን ማለት እንደ ሆነ፤ ክርስቲያኖች ስንኖር ምን እምነት፤ ምን ተስፋ አድርገን እንደምንኖርና እንደምንሞት የሚገልጥና የሚመሰክር ነው፡፡ ለዚህም የቅዱስ ያፌድን መዋሥዕት መመልከት በቂ ምስክር ነው፡፡ በጸሎተ ፍትሐት ጊዜ የሚደርሰው ቅዱስ ያፌድ የደረሰው መዋሥዕቱ፤ አቡኑ፤ አስተብቂዎቱና የመሳሰለው ጸሎት የክርስትናን ምንነት መመስከሪያ መድረክና ማስተማሪያ መንገድም ነው፡፡

በአጠቃላይ በዚህ ዓለም በሕይወት ሥጋ ያሉ ሰዎች አንዳቸው ለሌላቸው ሊጸልዩላቸው የሚገባ ከሆነ ከዚህ ዓለም ሕይወት ወጥተው ወደ መንፈሳዊው ዓለም ለሄዱ ክርስቲያን ወገኖቻችን መጸለይ ስህተትነቱ ምኑ ላይ ነው ይሆን? ሐዋርያው ቅዱስ ያሶቶስ "ትፈወሱም ዘንድ እያንዳንዱ ስለ ሌላው ይጸልዩ" በማለት አስተምርኛል። ያሶ. 5:16 ታዲያ ከዚህ ዓለም ሕይወት ለወጡና በዐጾደ ነፍስ ያሉ ክርስቲያኖችን ስለ ሌላው እንዳይጸልዩ፣ እኛም ስለ እነርሱ እንዳንጸልይ የሚያግደን ምን ጭብጥ ምክንያት ይኖራል? ይህን የሚጠራጠሩ ወይም የማያምኑ ሰዎች መሠረታዊ ችግራቸው ሰዎች ከዚህ ዓለም ሕይወት ከወጡ (ዘሞቱ) በኋላ ምንም የማያወቁ ሙታን አድርጎ ከማሰብ የተሳሳተ መነሻ የሚመነጭ ነው። ይህ ደግሞ ከላይ እንደ ተገለጸው ከመጽሐፍ ቅዱስና ከአበው ቀደምት አስተምህሮ አንጻር ታላቅ ስህተት መሆኑን ተመልክተናል። በአጠቃላይ ፍትሐት በሞት ላይ እና በትንሣኤ ላይ ያለን መጽሐፍ ቅዱሳዊ እምነት የሚገለጥበት ነው።

8.2 ተዝካርና ዝክር

8.2.1 የተሐድሶዎች ትምህርት - በዝክርና ተዝካር ላይ

ተሐድሶዎች በዝክርና ተዝካር ላይ ስለሚሉት ነገር የሚከተሉትን እንመልከት፡-

- ⊙ "በአለቃ ስም ከሚነገሩት ቀልዶች መካከል አንዱን እዚህ ብንጠቅስ ተገቢ ስፍራው ይመስለናል፡ ፡ በርኩሳን መናፍስት አገልጋይነቱ ሰዎችን ሲያስት የኖረ ሰው ሞተ። ሥራውንና የደለበ ሀብቱን ቤተሰቡ ወረሰ። ወራሾቹ የኃጢአት ሥርየት ይገዙለት ዘንድ ከዕለት ሞቱ ጀምሮ በዐርባው፣ ከዚያም በኋላ በሰማንያው፣ በመንፈቁና በየገመቱ በከፍተኛ የገንዘብ ወጪ ጸሎተ ፍትሐት አስደረጉለት። . . . ከድግሱ ተቋዳሾች አንዱ አለቃን "ግዢ ንስሐ አልገባም፣ ወራሾቹ ሀብቱን ወርሰዋል። . . . እሁን እኛ የጸሎታችን ዋጋ የሆነውን ድግስ የምንመግብው ለግዢ ነፍስ ሰርየት አስጥተናል፤ እግርጠኞች ነን ብለን ነውን? እርግጠኛ ባልሆነ የሰርየት ሽያጭስ አንጠየችምን? ቢላቸው "እኛ እንብላ እያልን ማራት ማራት፣ አምላክ ከፈለገ ነንት ይጨምራት፣ ካልፈለገም ደግሞ እንጠርጠሰ ያውርዳት" በማለት መለሱለት ይባላል።" (ራሙ ቁ. 7፣ ገጽ 2)
- ⊙ "ይኼውና ከዚህ ከ14ኛው ምእት ዓመት ጀምሮ ተገዝሮ የተባለው፣ የምእመናን ላብ ደም እየተሳበ ወደ ቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች እንዲሳተፍበት ለማድረግ በረቀቀ ጥበብ የተሀረጋው ዚንቢ ይነቀል ወይም ይቆረጥ የሚል የቤተ ክርስቲያን ለመራር ሰጪ እካላት በኩል ምንም ዓይነት ርምጃ ሊወሰድ አለመሞከሩ እጅግ አስገራሚ ሆኗል። . . . ሆኖም ከላፋት ሁለትና ሦስት ዓመታት ጀምሮ በተዝካር ድግስ የሞቱ ዘመዶችህን አስገራሚ ሆኗል። . . . ለምሳሌ ወደ ገነት እናዛውርልሃለን እየተባለ ሲቀለድበት የኖረው ሕዝብ ቀልዱን ተውት እናስምርልሃለን፤ ከሲያል ወደ ገነት እናዛውርልሃለን እየተባለ ሲቀለድበት የኖረው ሕዝብ ቀልዱን ተውት በማለት የተዝካርን ድግስ ለማስቀረት በየክልሉ ያደረገው ውይይትና ያሳለፈው ውሳኔ ለምእመኑ ቁሳዊና መንፈሳዊ ግንዛቤ ማደግና መዳበር ጉልህ ማስረጃ ሆኗል።" (ራሙ ቁ. 17፣ ገጽ 19)
- ⊙ ቅዱስ ነርጎርዮስ ዘኑሲስ ስለ ንስሐ ያስተማረውን ትምህርት ጠቅሰዋል። የቀረበበት ዓውድና የተጠቀሰው አባት ሃሳብ ግን የተዛመደ አይደለም። የተጠቀሰበት ጉዳይ የጥያቄ መልስ አስመስሎ ለማቅረብ የተሞከረው እንዲህ ይላል፡-
- ⊙ "ሰው በሕይወት ሥጋ ሳለ በሠራው ኃጢአት ከሞተ በኋላ ንስሐ የመግባት ዕድል ይኖረዋል? ማቼን እናስምራለን የሚሉ ወገኖች የፍትሐት ግንዛብ ይጠይቁናል፤ . . . በሕይወት ሥጋ እያለ ንስሐ ለመግባት ራሱ ወስኖ ባላደረገው ነገር ከሞተ በኋላ ዘመዶቹ ስለ እርሱ ንስሐ ቢገቡለት ምሕረት ያገኛል መባሉ እውነት ነውን?
- ⊙ "መልስ፡- የኑሲስ ኤጲስ ቆጶስ ስለ ንስሐ ያስተማረው እንዲህ ይነበባል፡- 'ዘመናችን ሳይፈጸም እኛን ወደ እኛ ዘርግቶ የሚጠራንን እንሰማው፤ ፈጥነን በፊቱ ራሳችንን እናዋርድ፤ አቤቱ እነሆ አንተን በድሉናል፤ እኛ በዓይነ ምሕረት ተመልክት፤ ፍጥረቶችህን አትጣል፤ የእጅህ ፍጥረቶች ነንና። ከሞተ በኋላ የሚያስብህ፤ በመቃብርስ ተስፋ የሚያደርግህ ማነው እያልን ፈጥነን ንስሐ እንግባ፤ ፋኖሳችንን እናብራ፤ ደጅ ሳይዘጋ ሙሽራውን ለመቀበል እንፍጠን፤ ያለዚያ ግን መግባት አይቻለንም።' ሃይማኖተ አበው 37:11-12" (ራሙ ቁ. 31፣ ገጽ 17-18)

8.2.2 ተሐድሶዎች ጸሎተ ፍትሐትን በተመለከተ የሚሏቸው ዋና ዋናዎቹ ውሸቶችና ስህተቶች

1) ጸሎተ ፍትሐትን ከሥርየት ሽያጭ ጋር አመሳሰለው ማቅረባቸው

ከላይ በተጠቀሰው የማቴዎስ 6:28 ጽሑፋቸው ላይ ለሙታን የሚደረገውን ጸሎት ከሥርየት ሽያጭ ጋር አመሳሰለው አቅርበውታል። በፊጠሩት ገጽ ባሕርይ አማካይነት “... አሁን እኛ የጸሎታችን ዋጋ የሆነውን ድግስ የምንመገበው ለሚቼ ነፍስ ሥርየት አሰጥተናል? አግርጠኞች ነን ብለን ነው? እርግጠኛ ባልሆነ ሥርየት ሽያጭን አንጠየቅም?” ያለ አስመስሎ በማቅረብ እርቶዶክሳዊት ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በካቶሊካውያን ዘንድ ተስፋፍቶ የነበረውን የሥርየት ሽያጭ እንደምታካሂድ አስመስሎ ለማቅረብ ሞክረዋል። የሮማ ቤተ ክርስቲያን ሕግ ዘመምና ሕግ ተኮር በሆነው አስተሳሰብና አካሄድ የበለጠ ጸጋ ያላቸው ሰዎች (“Treasury of merits”) በመዳን መንገድ ላይ ላለፍ ያ መንፈሳዊ ጸጋ የበለጠ ለሚያስፈልገው ለሌላ ሰው ማስተላለፍ (“Right of transfer”) ይችላል የሚል አስተምህሮ የነበራቸው መሆኑ ከላይ ተገልጿል። ይህን እነዚህን ጸጋዎች ከአንዱ ወደ ሌላው የማስተላለፍ ሂደት “ሥርየት መሸጥ” - “Indulgence” ይሉት ነበር። የዚህ የማስተላለፍ ሂደት ዋናው ሥልጣን ያለውም በፖፑ እጅ ነው ይሉ ነበር።

ከኛቸው መቶ ዓመት ጀምሮ በረቀቀ አካሄድ ለክርስትና ዕንቅፋት ሲሆኑ የኖሩትና ለተሐድሶዎች አባት ለእነ ማርቲን ሉተር፣ ለእነ ጆን ካልቪን፣ ለእነ ኡልሪች ዝዊንግሊና ለመሳሰላቸው መፈልፈል ምክንያት የሆኑት የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ፖርቶችና አጠቃላይ አሠራር የሥርየት ካርድ (Indulgence card) እያሉ ይሸጡም ነበር። ይህም አንድ ሰው ያን ካርድ የሚገዛው ለሞተ ወገኑ ከሆነ ያ በመካነ ንስሐ (Purgatory) ያለው ዘመዱ ልክ የሥርየት ካርዱን ሲገዛ ነፍሱ ምንጥቅ ብላ ወደ ገነት ትገባለች ብለው ያስተምሩ ነበር። ይህ አስተሳሰብ ግን በሮማ ካቶሊክ ውስጥ ብቻ የታየና የተሰማ እንጂ በየትኛውም እርቶዶክሳዊ ክርስቲያኖች ዘንድ (የምሥራቅ እርቶዶክሳውያንን ጨምሮ) ተሰምቶ የማያውቅ ባለድና ልብ ወለድ አስተሳሰብ ነበር።

የኢትዮጵያ እርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እንዲህ ካለው ካቶሊካዊ እርሻ የተለየች ናት፤ መካነ ንስሐንም (Purgatory) ሆነ ከሚፈለገው በላይ የሆነ ትርፍ ጸጋ (Treasury of merits) የሚለውን ሰው ሠራሽ የፈጠራ ትምህርት አትቀበልም፤ እንዲህ ያለውን አዲስ ፈጠራ አሳውቅም። ስለዚህ ተሐድሶዎች ከካቶሊካውያን ምንጭ ከተቀዱት ከእነ ሉተርና መሰሎቹ ሃሳብ ሲወሰዱ ቢያንስ እነርሱ ያን ሲሉ ከምን ታሪካዊና ነባራዊ መነሻና ሁኔታ (Historical context) ተነሥተው እንዳሉ ለማወቅ ቢችሉ ኖሮ እንኳ ጥሩ ነበር፤ ቢያንስ ነቀፋቸው ምናልባት ትንሽ እንኳ መልክ ያለው መሰሎ ሊታይላቸው ይችላል ነበር። ቤተ ክርስቲያኖችን መሐራ እግዚአብሔር ይምራቸው ዘንድ “መሐራ እግዚአብሔር ለነፍስ ገብርክ እገላ” እያለች የእግዚአብሔርን ምሕረት ትለምናለች እንጂ “ሥርየት አሰጥቻለሁ፤ ከሲያል ወደ ገነት አዛውረናታል” ብላ ደፍራ ልትናገረው ቀርቶ አስባውም አታውቅም። ጸሎተ ፍትሐት የሚያስደርጉት ወገኖችም ፍትሐት ሳስደረጉለት ወገናቸው “ሥርየት ገዝተንለታል፤ ከሲያል ወደ ገነት ይዛወርልናል” አይሉም።

የሰዎች ድርሻ ወደ እግዚአብሔር መጸለይ፤ ምሕረትን መለመን ነው እንጂ ምሕረትን መስጠት፤ መወሰን አይደለም። ይህም የእግዚአብሔር ብቻ ድርሻ ነው። “ወዚህ እግዚአብሔር - አቤቴ ምሕረት ያንተ ነው” ተብሏልና። መዝ. 61:12 እንዲሁም “የሚያጸድቅ እግዚአብሔር ነው” ይላልና። ሮሜ 8:34 ቅድስት ቤተ ክርስቲያኖችን ይህ በሚገባ የምታውቅ ናት፤ ድርሻዋን አሳምራ ታውቃለች። ስለሆነም ማንም ጤኛ የሆነ ሰው “ሥርየት ገዝተንለታል፤ ከሲያል ወደ ገነት አዛውረናታል” አይልም። “ሥርየት መግዛት” የሚለው ቃሉ ራሱ በእርቶዶክሳውያን ዘንድ አይታወቅም፤ ከላይ እንዳየነው የሌሎች ነውና። ይልቅስ ተሐድሶዎቹ እንዲህ ያለውን ባለድ ቃልና ሃሳብ ከየትም እያመጡ በመዝራት ሰዎችን እንዳያስለምዱብን እግዚአብሔር ይጠብቅልን።

• በሰዚህም “በተገዳር ድግስ የሞቱ ዘመዶችህን እናስምርላለን፤ ከሲያል ወደ ገነት እናዛውርላለን እየተባለ ቢቀለድበት የኖረው ሕዝብ” ያሉት ዓይን ያወጣ ውሸት ነው ከማለት ያለፈ ምን ይባላል? በሰዚህ ፍጹም ውሸትነት እነርሱ በገለጹበት ደረጃ እንግልጸው ብንል በእነርሱ የጠላነውን ማድረግ ይሆንብናልና ከዚህ አናልፍም፡፡ ግን ድሮ ድሮ እኮ ጠላትንም እንኳ ቢሆን ማጥቃት ቢያስፈልግ ባለውና በተናገረው ነገር ነበር እንጂ በእንዲህ ዓይነት ሁኔታ ያላለውን “አለ” እያሉ በመዋሸት አልነበረም፡፡ የእነርሱ ግን እውነት ሊገኝባቸው ይቅርና ለውሸታቸው እንኳ ትንሽ ለዛና ይሉኝታ እንኳ የለውም፡፡ በወንጌል “ምንም እግዚአብሔርን ባልፈራ ሰውንም ባላፍር” አለ እንደ ተባለው ከፋ ጻኛ ሁለቱንም - ፈሪሃ እግዚአብሔርንም፤ ይሉኝታንም ያጡ ናቸው፡፡ ሉቃ. 18:4 ይህ ነገራቸውስ “ኢትዮን ስምዐ በሐሰት - በሐሰት አትመስክር” የሚለውን ከወሰርቱ ትእዛዛት መከበል አንዱ የሆነውን ማፍረስ አይደለምን? “እስመ እምቃልክ ትጽድቅ ወእምቃልክ ትትኳነን - እኔ እላችኋለሁ፤ ሰዎች ስለሚናገሩት ስለ ከንቱ ነገር ሁሉ በፍርድ ቀን መልስ ይሰጡበታል፤ ከቃልህ የተነሣ ትጽድቃለህ፤ ከቃልህም የተነሣ ትከናናለህ ያለው ፈራጅ እግዚአብሔር መሆኑን ለማሳሳት ዓይነ ልቡናቸውን የጋረደውን ጭፍን የጥላቻ መጋረጃ አርቆ ልቡናቸውን ያብራላቸው እንላለን፡፡ ማቴ. 12:36-37

ይህ እነርሱ የሚሉት ነገር እንዲሁ “የመናፍቅ ቄስ ቅዳሴው ቢያልቅበት ቀረርቶ ጨመረበት” እንደ ተባለው እውነት የሆነ ነገር ስለሌላቸው እንዲሁ በመሳደብና በሐሰት በማጥላላት እንዋክረው ብለው ካልሆነ በስተቀር የሚያውቅባቸው ሁሉ ይታዘባቸዋል፡፡ ቀድሞ እውነት መስሎት የነበረ ሰው ቢኖር እንኳ ሲያውቅባቸው የበለጠ ይጠላቸዋል እንጂ የሚጠቅማቸው አይደለም፡፡ ነቢዩ “ወሐሰት ርእሰ ዓመግ - ሐሰት የጋጠአት ሁሉ አለቃ ነው” ያለውንስ አልሰሙምን? ለነገሩ እግዚአብሔርን ለሚፈራና ሃይማኖት ላለው ሰው የሚነገረውን የእግዚአብሔር ቃል ለእነርሱ መንገር ትርፉ ደካም ብቻ ነው፡፡ የሚጠቅማቸውን ነገር ለማድረግ ቢያስቡማ ኖሮ ከዋንቱ ወደ እንደዚህ ዓይነት ነገር መቼ ይገቡ ነበር!

- 2) ለሞቱ ወገኖች ጸሎት ማድረግን ከሞት በኋላ ንስሐ አለ እንደ ማለት አስመስለው ማቅረባቸው፤ እንዲሁም ለሞቱ ሰዎች ጸሎት ማድረግን ስለ እነርሱ ተግባቶ ንስሐ እንደ መግባት ማስመሰላቸው፤

© “ሰው በሕይወቱ ሥጋ ላለ በሠራው ጋጠአት ከሞተ በኋላ ንስሐ የመግባት ዕድል ይኖረዋል? ማቼን እናስምራለን የሚሉ ወገኖች የፍትሐት ገንዘብ ይጠይቁናል፡፡ . . . በሕይወቱ ሥጋ እያለ ንስሐ ለመግባት ራሱ ወስኖ ባላደረገው ነገር ከሞተ በኋላ ዘመዶቹ ስለ እርሱ ንስሐ ቢገቡለት ምሕረት ያገኛል መባሉ እውነት ነው?”

ስለ አንድ ሰው መጸለይ ማለት ስለዚያ ሰው ተገብቶ ንስሐ መግባት ማለት የሆነው ከመቼ ወዲህ ነው? ቅዱስ ጳውሎስ ለቆላስ ያለውን ምእመናን “ስለ እኛ ደግሞ ጸልዩ” ሲል የቆላስ ያለው ክርስቲያኖች ስለ እነ ቅዱስ ጳውሎስ ተገብተው ንስሐ እንዲገቡላቸው መጠየቁ ኖሯልን? ቆላ. 4:3 እንዲሁም የሮሜ ምእመናንንም “ወንድሞች ሆይ፤ ስለ እኔ ወደ እግዚአብሔር እየጸልያችሁ . . .” ሲል “ስለ እኔ ንስሐ ግቡልኝ” ማለቱ ኖሯል ይሆን? ሮሜ 15:30

እንደዚሁም ይኸው ሐዋርያ የተሰሉንቁ ክርስቲያኖችን “ወንድሞች ሆይ፤ የጌታ ቃል እንዲሮጥ በእናንተም ዘንድ ደግሞ እንደሚሆን እንዲከበር፤ እምነትም ለሁሉ ስለማይሆን ከዓመፀኞችና ከክፉዎች ሰዎች እንድንድን ስለ እኛ ጸልዩ” ብሏቸዋል፡፡ 2 ተሳ. 3:1-2 ታዲያ ታላቁ ሐዋርያ ቅዱስ ጳውሎስ እንኳ በትሕትና ሆኖ ያስተማራቸው ምእመናን እንዲጸልዩለት ከጠየቀና የእነርሱ ጸሎት እርሱና አብረውት ለወንጌል አገልግሎት የሚጋደሉት ሌሎች “ከዓመፀኞችና ከክፉዎች ሰዎች እንዲድኑ” የሚረዳቸው መሆኑን አምኖ ከተናገረ ተሐድሶዎች የሚሉት ነገረ ዘርቅ ቦታው የት ነው? አሁንም የሚረዳቸው መሆኑን አምኖ ከተናገረ ተሐድሶዎች የሚሉት ነገረ ዘርቅ ቦታው የት ነው? አሁንም ቅዱስ ጳውሎስ እንዲህ ያለው በዚህ ዓለም ላለ ነው በሚል ሰበብ ለመሸጠ ለመቀከር አይችሉም፤ ምክንያቱም ከዚህ ዓለም ድካም ማረፍ ከአንዲት የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን አካልነት እንደማይለይ ከላይ ተገልጿል፤ እነርሱን ይመስል አንድን ነገር በየቦታው መደጋገም የለብንምና፡፡

እዚህ ላይ ቤተ ክርስቲያን የማትለውን ከሞት በኋላ ንስሐ አለ፤ ያልሞቱት ለሞቱት ንስሐ ይገባላቸዋል። በማለት ጸሎተ ፍትሐት ማድረግ ማለት ለሞተ ሰው ያልሞተው ሰው ንስሐ ይገባለታል ማለት እንደ ሆነ አስመስለው በውሸት አቅርበዋል። ይህ ውሸት ነው። ስለ ሞቱ ወገኖች ጸሎት ማድረግ ማለት ስለ እነርሱ ተገብቶ ንስሐ መግባት ማለት አይደለም። እንደዚህ ሆኖም አያውቅም። አንዱ ሰው ሌላው ይጸልይለታል ማለት ንስሐ ይገባለታል ማለት አይደለም። ጸሎት መጸለይ አንድ ነገር ነው፤ ንስሐ መግባት ደግሞ ሌላ ነገር ነው፤ ማደባለቅና ማምታታት አይደለም። ባላዋቂ አእምሯቸው ወይም በተንኮለኛ አካሄዳቸው ቅዱሱን የእግዚአብሔርን ቃል ባያበላሹና ዕዳቸውንም እጥፍ ድርብ ባያደርጉ ጥሩ ነበር። ገና ፊደል ያልለየ ሕፃን የፊደሎቹ መልክ እየተመሳሰለ እንደሚደባለቅበት ተሐድሶዎችም ገና አጥርተው ላይማኑ እናስተምር በማለታቸው እንዲህ ይደባለቅባቸዋል።

ለዚህ “መልስ” ብለው ያቀረቡት አባት ደግሞ ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘኑሲስ ነው። ይህን አርቶዶክሳዊ ቅዱስ አባት ከላይም በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ትምህርቱን ደጋግመን ጠቅሰናል። እነርሱ ግን ባልሆነ ነገር የኢትዮጵያ ኦርቶዶክሳዊት ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ትምህርት አስተምህሮ ከዚህ ቅዱስ አባት ትምህርት ጋር የሚቃረን ለማስመልልል አቅርበውታል። ነገር ግን የጠቀሱት የዚህ አባት ትምህርት የምናምነውና የምንቀበለው ነው። “ሞኝ የሰማ ዕለት ያብዳል” እንደሚባለው እነርሱ የቤተ ክርስቲያኒቱን ትምህርት ደገና አድርገው ላይሰሙ እንዲሁ ጠላቱቿ የላኳቸውን ብቻ ይዘው ስለ ተነሡ ላያውቁት ቀርተው ይሆናል እንጂ እምነቷም ትምህርቷም እንደዚህ ነው። አንድ ሌላ ነጥብ ግን ይህን አባት ራሳቸውም ምስክር አድርገው ጠቅሰውታልና እኛም ምስክር አድርገን በጠቀስነው ጊዜ እርሱ ያስተማረውን ትምህርት ይቀበሉ ዘንድ የውደታ ያይደሉ የፍትሐዊነት ግዴታ ውስጥ ገብተዋል ማለት ነው።

በመሠረቱ ዝክር ማለት የሞቱ ወገኖችን በጸሎት ማሰታወስ፣ ማሰብ ማለት ነው። ይህ የሚደረግባቸው ምክንያቶችም ከላይ ተገልጸዋል። የሞቱ ወገኖችን በጸሎት ማሰብ ክርስቲያናዊና መጽሐፍ ቅዱሳዊ መሆኑ በሚገባ ተገልጿል። ስለዚህ ዝክር ማለት ማሰብ፣ ማስታወስ ከሆነና ይህም መጽሐፍ ቅዱሳዊነቱ የታወቀ ከሆነ ተሐድሶ መናፍቃን ፕሮቴስታንታዊ እንክርዳዳቸውን በተረራ ተረት በማስታከክ ለመዝራት የሚያደርጉት ከንቱ መከራ ማንነታቸውን በሚያውቅባቸው ዘንድ ዋጋም ቦታም የለውም።

ያረፉ ወገኖችን በጸሎት ማሰብ የተገባ ከሆነ እንዴት እናስባቸው? የሚለው አተገባበር ላይ ሰዎች እንደ መሪዳታቸውና እንደ ዝንባሌያቸው ሊፈጽሙት ይችላሉ። አንዳንዶች የሞቱ ወገኖቻቸውን በሚያስቡበት ጊዜ ለድሆች ምጽዋት በመስጠት፣ በጸሎተ ቅዳሴው ያገለገሉ ካህናትን በማቆረርና በመሳሰሉት ክርስቲያናዊ ተግባራት ሊፈጽሙት ይችላሉ። ከዚያም ባለፈ ዓቅሙና ችሎታው አለን የሚሉ ሰዎች ለዘመድ አዝማሪታቸውና ለነጻያን፣ እንዲሁም ለድሆች የሚያበሉትንና የሚያጠጡትን ሰፋ አድርገው ሊያዘጋጁ ይችላሉ። ተዝካር የሚባለው ይህ ነው። ሆኖም ይህ የድግሱ ስፋትና ዓይነት ሰዎች እንደየ አካባቢያዊ ሁኔታዎችና እንደየ ባህላቸው በራሳቸው መንገድ በሃደት ያዳበሩት ልማድ እንጂ የቅድስት ቤተ ክርስቲያን መሠረታዊ ትምህርትም (Doctrine) ሆነ ትእዛዝ አይደለም፤ ሆኖም አያውቅም።

ሰዎች በልማድ የሚያደርጉትን ሁሉ “ጅብን ሲወጉ በአህያ ተጠግቶ ነው” እንደሚባለው እንዲህ ያሉ ነገሮችን መግቢያ ቀዳዳ በማድረግ መሠረታዊና መጽሐፍ ቅዱሳዊ የሆነውን በሕይወተ ሥጋ ላረፉ ወገኖች ሊደረግ የሚገባውን ጸሎተ ፍትሐት አግባብ አይደለም እያሉ መናገርና መጻፍ ጌታችን “አሌ ለክሙ ጸሐፍት ወፈሪሳውያን አምህርት ዕውራን እለ ገመለ ትውግጡ ወጸጹት ትነጽፉ - እናንተ-ህወሮች መሪዎች ጸሐፍትና ፈሪሳውያን፣ ትንኝን የምታጠሩ ግመልንም የምትወጡ ወዮላችሁ” በማለት የተናገራቸው የግብር ልጆች መሆን ነው። እውነተኛ ማንነታቸውን ሸፍነውና ለሕዝቡ ተቆርቋሪ መስለው ነገር ግን መሠረታዊ የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት የሆነውን ነገር ለማስቀረትና ለማጥፋት ክፉ ሠራተኞች ሆነው ይሠራሉና። ማቴ 23:24

8.3 በቁርባን ጊዜ የሞቱ ነፍሳት ስም ስምን ይጠራሉ?

ምሥጢረ ቁርባን የቤተ ክርስቲያን አንድነት መሠረትም መገለጫም ነው። በክርስቶስ ቤዛነት የዳነችው ቤተ ክርስቲያን የእርሱ አካል ሆና በአንድነት (አንዲት ጉባኤ ሆና) ወደ አብ ፊት በኢየሱስ ክርስቶስ በመንፈስ ቅዱስ ኃይል የምትቀርብበት ምሥጢር ነው። ቁርባን ማለት ለእግዚአብሔር የሚቀርብ፤ እንዲሁም አንድነት፤ ኅብረት ማለት ነው። በምሥጢረ ቁርባን የምእመናን አንድነት ጉባኤ የሆነችው ቤተ ክርስቲያን ከእግዚአብሔር ጋር አንድነት ሆናለች፤ በእግዚአብሔርም በዚች ጉባኤ ያሉ ሁሉም አንድ ይሆናሉ፤ ኅብረት ይኖራቸዋል። ይህ የሚደረገውም በዚያ ዕለትና ቦታ ለሚገኙት ብቻ ሳይሆን የጊዜና የቦታ ወሰንና ገደብ ሳይኖር የዚህች የአንዲት ቤተ ክርስቲያን አባላት ስለ ሆኑት ሁሉ ነው። እነዚህም የድል አድራጊዎ ቤተ ክርስቲያን አባላትና ገና በተጋድሎ ላይ ያሉት የቤተ ክርስቲያን አባላት በአንድነት በእግዚአብሔር ፊት የሚቀርቡበትና እነርሱም ለእርሱ ምስጋናና አምልኮ የሚያቀርቡበት ልዩ ምሥጢር ነው።

ከዚህ ዓለም ተጋድሏቸውን ጨርሰው የሄዱ የቤተ ክርስቲያን አባላት የድል አድራጊዎ ቤተ ክርስቲያን (Church Triumphant) አባላት ናቸው። እነርሱ ከዚያ በኋላ መፈተንና ውጣ ውረድ የለባቸውምና። ሆኖም ከዚህ ዓለም መለያቸው ግን ከቤተ ክርስቲያን አባልነት አያስወጣቸውም። በዚህ ዓለም በተጋድሎ ላይ ያሉት ደግሞ በተጋድሎ ላይ ያለችው ቤተ ክርስቲያን (Church Militant) አባላት ናቸው። በጸሎተ ቁርባን ጊዜ የቅዱሳን ስም የሚጠራው ክርስቶስ እርሱ ራሱ በሞት ላይ ድል ማድረጉ የእርሱ ሞትን ድል ማድረጉም የተገለጠባቸው ስለሆኑ ነው። ቅዱሳን በሕይወታቸው ያደረጉት ተጋድሎ ብቻ ሳይሆን ሞታቸውም የክርስቶስን ክብር ገልጧልና የክርስቶስ ሞቱና ትንሣኤው በሚታሰብበት በቅዱስ ቁርባን ጊዜ ስማቸው አብሮ ይጠራል። ምክንያቱም እስከ ሞት ድረስ ታምነው ስለ ተገኙና ሞት እንኳ እርሱን እንዲክዱ ስላላደረጋቸው ነው። ይህ የሆነው ደግሞ ቅዱሳን ክርስቶስ ሞትን ድል ያደረገው መሆኑንና አሁን ሞት ወደ እግዚአብሔር መሄጃ መንገድ መሆኑን ሰላሙት ነው። ቅዱሳን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በሞት ላይ ለተቀዳጀው ድል ሕያው ምስክሮችና የድል አድራጊነቱም ተቋዳሾችና ተላታፊዎች ናቸው። የእነዚህ የድል አድራጊዎች የቅዱሳን ስም በጸሎተ ቅዱሴ ጊዜ የሚጠራው ስለዚህ ነው።

ቅዱስ ጳውሎስ ገና በዚህ ዓለም እያለ ለቆሮንቶስ ክርስቲያኖች “እኔ ምንም እንኳ በሥጋ ከእናንተ ጋር ባልሆን፤ በመንፈስ ከእናንተ ጋር ነኝ . . . እናንተና መንፈሴም ከኔታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ ኃይል ጋር ተሰብስበን . . .” አለ። 1 ቆሮ. 5:3-4 ቅዱስ ጳውሎስ ገና በዚህ ዓለም በሥጋ እያለ በአካል ከቆሮንቶስ ምእመናን ጋር ባይኖርም በመንፈስ ግን እነርሱ ሲሰበሰቡ አብሮ ከእነርሱ ጋር እንደሚገኝ ተናግሯል። ቅዱስ ጳውሎስ ገና በዚህ በዓለመ ሥጋ ሳለ ከቆሮንቶስ ምእመናን ጋር በመንፈስ አብሮ የሚገኝ ከሆነ ከዚህ ዓለም ድካም ያረፉና ወደ እግዚአብሔር የሄዱ ቅዱሳን በቤተ ክርስቲያን ጉባኤ አይገኙም ማለት እንዴት ይቻላል? ስለዚህ የእነርሱ ጸሎታቸው ይጠቅመናል፤ እኛም ደግሞ እነርሱን በጸሎታችን እናስባቸዋለን (እናዘከራቸዋለን)።

ታላቁ ቅዱስ መቃርዮስ እንዲህ ብሏል፦

ለወንድማችን ከማሰብና ለእርሱ መጽን ማድረግ የሚገባንን ነገር ከማድረግ ውጭ ለመጻን አንችልም። ለሌሎች ወገኖቻችን በዚህ ዓለም ሳሉ እንጸልይላቸዋለን፤ ታዲያ ከሞቱ በኋላ እንዳንጸልይላቸው የሚያገደን ምን ነገር አለ? በአካል ሥጋ ስለ ሌሊ ለእነርሱ መጸለይን ማቆም አለብንን? እነዚህ የምናደርግላቸው ጸሎታት ለሞቱት ወገኖቻችን ምን ያህል እንደሚጠቅማቸው እኛ ሳናውቅ እንችላለን፤ ሆኖም የእግዚአብሔር የቸርነቱ ፍቅር በምሕረቱ እንዲገባቸው እንጸልይላቸዋለን። (የቅዱስ መቃርዮስ ትምህርቶች)

ከሐዋርያት ዘመን ጀምሮ የነበሩ የተለያዩ ጥንታዊያን የቤተ ክርስቲያን ቅዳሴዎች ሁሉም ስላረፉ ወገኖች የሚጸለይ ጸሎት አላቸው፡፡ ይህም ሐዋርያዊ መሠረትና ትውፊት ባላቸው አብያተ ክርስቲያናት በሙሉ - በምሥራቁም ሆነ በምዕራቡ ክፍለ ዓለም ባሉ ጥንታዊያን ቅዳሴያት ላይ ሁሉ ይገኛል፡፡ ቅዳሴ ሐዋርያት፣ ቅዳሴ ዘቅዱስ ባስልዮስ፣ ቅዳሴ ዘቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፣ ቅዳሴ ዘቅዱስ ጎርጎርዮስና ሌሎችም ቅዳሴያት ስለ ዐረፉ ወገኖች የሚጸለይ ጸሎት አላቸው፡፡ እነዚህ ሁሉ የሞቱ ወገኖችን በጸሎት ማሰብ ተገቢ ሐዋርያዊ ተግባር መሆኑን የሚመሰክሩ ናቸው፡፡

8.4 ሲሞቱ ወገኖች ጸሎተ ፍትሐት ማድረግና በቁርባን ጊዜ ስማቸውን መጥራት እንዲገባ - የሕዝቡ ቀደምት ትምህርት

ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ የዮሐንስን ወንጌል በተረጎመበት ክፍለ ትምህርቱ እንዲህ ይላል፡-

“... ለሞተ ወገኖችሁ ስታለቅሱ ልክ ወደ ሌላ ሀገር እንደ ላካችሁት ያህል በማሰብ ይሁን፡፡ የሞተው ሰው ኃጢአተኛ የነበረ ከሆነና እግዚአብሔርን በብዙ ነገሮች ያሳዘነ ሰው ከነበረ ማልቀስ የሚገባው ያን ጊዜ ነው፡፡ በእርግጥ እንዲህ በሆነ ጊዜም እንኳ ማልቀስ አይገባም፤ ማልቀሱ ለጊዜ ምንም የሚጠቅመው ነገር የለምና፡፡ ለጊዜ ልናደርግለት የሚገባው ስለ እርሱ ምጽዋትንና ስመታን በማድረግ የተወሰነ ዕረፍትን እንዲያገኝ የሚረዳውንና የሚጠቅመውን ነገር ነው፡፡ ከፋና ኃጢአተኛ ከነበረም በሞቱ ኃጢአቱ ተቋርጦለታልና በዚህም ደስ መሰኘት ይገባል፡፡ ጻድቅ ከነበረም ደስ ሊለን ይገባል፡፡ አሁን ወደፊት ሊገጥመው ከሚችል ያልታወቀ ነገር አምልጦ በኃጢአት የመፈተንና የመውደቅ ሲጋት በሊለበት በእስተማማኝ ሁኔታ ሊኖር ሂደቱና፡፡ ... የሞተውን ሰው ልታከብሩትና መልካም ልታደርጉለት ትወዳላችሁን? እዎ ካላችሁ በልቅሶና በሐዘን ሳይሆን ስለ እርሱ ምጽዋትን፣ መልካም ሥራን እና ለሕዝቡ ጠቃሚ የሚሆን ነገርን በማድረግ ጥቀሙት፡፡ አክብሩት፡፡” (ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፣ ትርጓሜ ወንጌል ዮሐንስ፣ ክፍለ ትምህርት 62፡ 5)

“... የሞቱ ወገኖቻችንን ሥርዓተ ቀብርና አሸኛኛት ለእኛም ለእነርሱም በሚጠቅም መንገድ፣ እግዚአብሔርም በሚከብርበት መንገድ እናድርገው፡፡ ስለ እነርሱ ስንል ብዙ ምጽዋትን እንስጥላቸው፤ ለመንገዳቸው በባም ጠቃሚና መልካም የሆነ ስንቅ እንላክላቸው፡፡ ታላላቅ የሆኑ ሰዎች ከሞቱ በኋላ እንኳ ሕያዋንን ከጥፋት የታደጉና ያዳኑ ከሆኑ (እግዚአብሔር፣ ስለእኔም፣ ስለ ባሪያዬም ስለ ጻዊት ይህችን ከተማ አድናት ዘንድ እጋርዳታለሁ” በማለት ስለ ጻዊት ሲል አያሩሳሌምንና ሕዝቧን አድኗልና፡፡ 1 ነገ. 19፡34) ምጽዋት ለሞቱ ወገኖች የሚኖረው ጠቀሜታ ከዚህ ቢበልጥ እንጂ የሚያንስ አይደለም፡፡ ምጽዋት ሙታንን አሰነሥቷልና፤ መልካም ነገር የሞላበትና ምጽዋትም የምታደርግ የነበረችው ጣቢታ የተባለችው ደግ ሴት በሞተች ጊዜ እንድትነግ አድርጓታልና፡፡ የሐዋ. 9፡36-39

“እነዚህ ሊሞት ያለን ማንም ሰው ወዳጁ ለድሆች ምጽዋት የሚሆን ነገር እንዲሰጥ ያሳምነው፡፡ ወራሹን ክርስቶስ እንዲሆን አድርጎ እንዲህ ባለ ልብሽ ወደ መቃብር ይሸኘው፡፡ ትክክለኛ የሆነው ሥርዓተ ቀብርና ሐዘን ይህ ነው፡፡ ይህ የሂዱትንም፣ ያሉትንም ይጠቅማቸዋል፡፡ እንዲህ ባለ ሁኔታ ብንቀበር በትንሣኤ ጊዜ በክብር እንነሣለን፡፡ ለሥጋችን ብቻ በማሰብ ነፍሳችንን ችላ ብለን ከሞትን ግን በዚያ ጊዜ ብዙ ችግር ይደርስብናል፤ ብዙ ኃፍረትና ጉስቁልናም ይገጥመናል፡፡ ስለዚህ ይህን የመልካም ሥራ ልብስ በሕይወት ዘመናችን ላለን እንልበስ፤ እንጎናጸፍ፡፡ ነገር ግን በሕይወታችን ዘመን ላለን ዝንጉዎችና ቸልተኞች

ሆነን ካላሰፍነው ደግሞ ቢያንስ እንኳ ቀሪ ወገኖቻችንን ስንሞት በምጽዋት እንዲረዱን አደራ ብለናቸው እንሙት። እንዲህ ቀድሞ የሚሞተው ወደ ኋላ በሚቀረው ሰው በመረዳት በኢየሱስ ክርስቶስ ቸርነት በእርሱ የሚገኘውን ቸርነት ለማግኘት የበለጠ ድፍረትና ተስፋ ይኖረናል፤ ዛሬም ዘወትርም መንግሥት፣ ክብርና ምስጋናና ከእርሱ ጋር ለአባቱና ለመንፈስ ቅዱስ ይሁን። አሜን።”

(ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፣ ትርጓሜ ወንጌል ዮሐንስ፣ ክፍለ ትምህርት 85፣ 6)

- ❖ ቅዱስ ቄርሎስ ዘኢየሩሳሌም በእርሱ ዘመን ለሙታን ጸሎት ማድረግን በተመለከተ ውዝግብ የሚያነሡ አንዳንዶች የነበሩ ሲሆን ይህን የቤተ ክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱሳዊና ሐዋርያዊ ተግባር በሞናክነት የተቃወመውና ተቃውሞውንም ያጎላው አርቶስ ነበር። ቅዱስ ኤጲፋንዮስም ለሙታን ጸሎት ማድረግ አይገባም ይሉ የነበሩ ተረፈ አርቶሳውያን መናፍቃንን በመጽሐፉ ገሥጿቸዋል። (ቅዱስ ቄርሎስ ዘኢየሩሳሌም፣ ቅዱስ ኤጲፋንዮስ፣ በእንተ መናፍቃን 85፣ ቁ. 7)

ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘእንዚናንዙ ሲዛርዮስ በተባለው በታላቅ ወንድሙ ሞት ምክንያት ባስተማረው ትምህርት ላይ ወንድሙ የተማረ ስለ መሆኑ፣ ስለ መንፈሳዊነቱ፣ ከከሃዲው ንጉሠ ከዑልያኖስ ጋር ሰላደረገው ክርክርና ክርክሩን በአሸናፊነት ስለ መወጣቱ፣ የዓለምን ክብር የናቀ ስለ መሆኑ ወዘተ ከተናገረ በኋላ ጸሎት ይጸልያል። ከዚያም በየዓመቱ መታሰቢያውን በማድረግ በሕይወት የቀሩት በሞት የተለየውን ሊያስቡት (ሊያዘክሩት) እንደሚገባ ይናገራል።

- ❖ “... ከእኛ ቀድመው ዕረፍትን ያገኙትን የመንገዶች ወገኖቻችንን ነፍሳት በመጥራት ለባለቤቱ ለራሱ ለእግዚአብሔር አደራ እንሰጣቸው። ይህን ካደረግን በኋላ ግን ከእንግዲህ እኔም ንግግሬን እናንተም ደግሞ ልቅሷችሁን (ዕንባ ማንባታችሁን) እናቁም። በእኛ ዘንድ ያለጊዜው የሆነ በሚመስለን፣ እኛን በተመለከተ ነገሮችን ሁሉ እንደሚገባ በተገቢው ጊዜያቸው በሚያደርጋቸው በእርሱ ዘንድ ግን በጊዜው ጊዜ የሆነው ሞቱ [የሲዛርዮስ] አሳዛኝ ቢሆንም እግዚአብሔር እርሱ ባወቀ ጠርቶታልና ማረፊያ አድርጋችሁ ወዳዘጋጃችሁለት ወደ መቃብር ውሰዱት። ሁሉን ነገር የፈጠርህ እግዚአብሔር ሆይ፣ የእንተ የሆኑትን ሰዎች ሕይወታቸውን የምትመራ አባት ሆይ፣ የሕይወትና የሞት ጌታ ሆይ፣ የነፍሳትን መጋቢና ዳኛ ሆይ፣ ሁሉንም ነገር ሊመረመር በማይችለው ድንቅ ጥበብህና ምግብህና የምታደርግ አምላካችን ሆይ፣ እባክህ የእንግድነታችን በኩር የሆነውን (የቤተሰብ የበኩር ልጅ ነበርና) ሲዛርዮስን በቸርነትህና በምሕረትህ ተቀበለው።

“ለወንድሜ የማቀርበው ስጦታ (አምኃ) ይህ ነው፤ ለእርሱ ከሚገባው ነገር አንጻር ታናሽ ቢሆንም እንኳ እንደ ዓቅማችን ማድረግ የምንችለውን ነገር ማድረግን እግዚአብሔር ይወደዋልና። የስጦታችን ክፈሉ አሁን ተፈጽሟል፣ ቀሪውን አምኃ ደግሞ በሕይወት የምንቆየው ሰዎች በየዓመቱ መታሰቢያውን በማድረግ እንከፍላለን። የተቀደሰችና የተባረከች ለሆነችው ነፍሱህ ደግሞ ወደ መንግሥተ ሰማያት ትገባ ዘንድ እንጸልይላታለን፤ በአብርሃም ዕቅድ እንዲያሳርፍህ፣ ከመላእክት እንድትነሱና ከቅዱሳን ክብርና መግርግ እንዲደምርህ፣ በደስታቸውም ተካፋይ እንዲያደርግህ በጸሎት እናስብሃለን። ከዚህም በላይ በጨለማ እየተዋጋ እንዳለ ሰው በዚህ ሃለም ሀብትና ንብረት፣ በምኞትና በሰሜት፣ ባለማወትና ግራ በመጋባት፣ በስህተትና በቁሳዊ ነገሮች ሁሉ ተሸብሰንና ታውረን ያለን እኛን ከሰማይ ሆክህ ወደ ታች እየተመለከትህ አስበን እንገለጻለን።”

(ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘእንዚናንዙ፣ ትምህርት በእንተ ዕረፍት እንኩሁ - የቤተሰብ የመጀመሪያ ልጅ የነበረውና በወጣትነቱ በሞተው ወንድሙ በባሕታዊ ሲዛርዮስ ዕረፍት መታሰቢያ ላይ ያስተማረው ትምህርት፣ ቁ. 17)

ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ ለዋተ ሰው ኃጢአተኛ የነበረ እንኳ ቢሆን ያልጥቱት ወገኖቹ የበለጠ ምጽዋትና መልካም ሥራ በግድረግ ሊጠቅሙት የግብረ ሰለ ሙሉ የሐዋርያት ሥራን በተረጎመበት ክፍለ ትምህርቱ በሰፊው አስተምሯል፤ እንዲህ ይላል፡-

“... ሕይወቱን በሙሉ በከንቱ ያሳለፈ ሰው ሞቱ እጅግ አላዛኝ ነው፤ ዘመኑን በከንቱ ያሳለፈ ብቻ ሳይሆን ለጥፋት ያዋለና በከንቱ ያሳለፈ ሰው 'ያ ሰው ባልተወለደ ይቆለው ነበር' የተባለው ቃል እንዲህ ላሉት ሰዎች የተገባ ነው። ግር. 14:21 እስከ ልጤታችሁ፤ ያን ያህል ጊዜውን ሁሉ ራሱን ለመጥፋት ግዋል ጥቅሙ ምንድን ነው? ... ታዲያ እንዲህ ያለውን ሰው ሲሞት ልናዘንለት አይገባምን? ከጥፋት ለግናን የግብረ ሰለን ግድረግ የለብንምን? ከፈለግን ትጣቱን ማቅለል እንችላለን፤ ስለ እርሱ የግድረግ ጸሎት ካደረግንና ስለ እርሱ ምጽዋት ከሰጠን እንችላለን። እርሱ ምንም ያህል የግድረግ ሰው ቢሆን እንኳ እግዚአብሔር ለእኛ ጽኑ ልመና ሲል ሊሞረው ይችላልና። ስለዚህ እርሱ ትቶት በሄደው ገንዘብ፤ በእንኑም በራሱ ገንዘብ፤ በሐሳብህ ሁሉ እርዳው። እርሱ ራሱ ምጽዋት ሳይመጸውት ሞቱ ከሆነ ቢያንስ እንኳ ዘመዶቹና ወዳጆቹ የግድረግ ሰለት ምጽዋት ይታረሙ፤ ስለ ግብረ ሰለት ቋሚዎቹ ምጽዋትና ጸሎት ያደርጉለት።

“እርሱ በሕይወቱ ምንም መልካም ነገር አላደረገምን? ቢያንስ ሌሎች ስለ እርሱ የግድረግ ሰለት ነገር ይታረሙ፤ ሚስቱ ስለ እርሱ የኃጢአቱን ዕዳ በመክፈል በዚያ ቀን ከፍጽ ታድነው ዘንድ የግብረ ሰለትን ሁሉ ታደርግለት። የግድረግ ሰለት ኃጢአት ብዙ በሆነ ሙጠን የበለጠ ምጽዋት ይደረግለት ዘንድ ያስፈልጋል። አሁን በሌሎች የግድረግ ሰለት ምጽዋት ራሱ በሕይወቱ ሳለ አድርጎት ቢሆን ኖሮ ከግድረግ ሰለት ምጽዋት ጥጋው በጣም ያነሰ ስለሆነ እርሱን ይጠቅመው ዘንድ ምጽዋቱን አብዝተን እናድርግለት። ስለ ሐውልትና ለእርሱ ቋሚ ማስታወሻ ስለሚሆን ሌላ ነገር አንጨነት። ታላቁ ሐውልት ይህ ነው፡- ድሆችና መበለቶች በዙሪያው ከበውት እንዲቆሙ አድርጉት። ሰውን ንገሯቸው፤ ሁሉም ስለ እርሱ ጸሎትና አስተብቂዎች እንዲያደርጉለት ንገሯቸው፤ እግዚአብሔርን የሚያሸንፈው ይህ ነው። ምንም እንኳ በሰውዬው በራሱ ባይደረግም እንኳ ስለ እርሱ ሌሎች ምጽዋትን ሰጥተውለታልና፤ ይህም እንኳ ቢሆን ለእግዚአብሔር ምሕረት መልካም መግቢያ በር ነው፤ ስለ እርሱ ድሆችና መበለቶች ከበውት ሲያለቅሱ እግዚአብሔር እነርሱን ሲያይ ሊራራለት ይችላልና።

“ሌሎች ሰዎች ስለ እነርሱ ባደረጉላቸው ምጽዋት የተጠቀሙ ብዙዎች አሉና፤ ሙሉ በሙሉ የሆነ ፍጹም ነጻ መውጣትን ባያገኙም እንኳ በዚያው የሆነ ዕረፍትንና መጽናናትን አግኝተዋል።¹⁵⁴ እንዲህ ባይሆን ኖሮ ሕፃናት የሚድኑት እንዲት ነው? ሕፃናቱ በራሳቸው የሚያደርጉት ምንም ነገር የለም፤ ሁሉንም ነገር የሚያደርጉት ወላጆቻቸው ናቸው። እንዲሁም ልጆቻቸው በራሳቸው ያደረጉት ምንም ነገር ሳይኖር ልጆቻቸውን የተሰጡ (በምሕረት የተቀበሉ) ብዙ እናቶች አሉ።

“እግዚአብሔር እንድን ዘንድ የሚሰጠን የመዳኛ መንገዶች ብዙዎች ናቸው፤ ብቻ እኛ ሰነፍችና ግዴሎች አንሁን። ገንዘብ የሌለው ድህ ቢሆንስ? ብላችሁ ትጠይቁኝ ይሆናል። እኔም ደግሜ የምጽዋት ታላቅነቱ የሚለካው በተሰጠው የገንዘብ መጠን ብዛት አይደለም፤ በዓላማውና በሰፊው ሰው ሕሊና ነው እንጂ እሳችኋለሁ። ብቻ ዓቅማችሁ ከሚችለው አሳንሳችሁ አትሰጡ፤ እንዲያ ካደረጋችሁ በቃ ሁሉንም ሰጥታችኋል።

154 (Many have profited even by the alms done by others on their behalf; for even if they have not got perfect (deliverance), at least they have found some comfort thence.)

ከእኛ ወገን በሞት ስላረፉ ወገኖቻችን መሥዋዕተ ቁርባን የሚደረግላቸው በከንቱ አይደለም፡፡ የሚደረግላቸው ጸሎትም በከንቱ አይደለም፡፡ ስለ እነርሱ የሚደረግላቸው ምጽዋትም እንዲሁ በከንቱ አይደለም፡፡ እነዚህን ነገሮች ሁሉ እንዲደረጉ ያዘዘው መንፈስ ቅዱስ ነው፡፡ ይህም አንዳችን ሌላላችን በምናደርገው መንፈሳዊ ተግባር እንድንጠቃቀም ነው፡፡ አስተውል፡ ስሞቱ ወገኖችህ ቁርባን በግብርና ለሰላም (የሞተው) ይጠቀማል፡፡ አንተም ትጠቀማለህ፡፡ አንተ ስለ እርሱ በምታደርገው ጸሎትና ምጽዋት ለእርሱ የእግዚአብሔርን ምሕረት የማግኘትና የመዳኑ ምክንያት ትሆንዋለህ፡፡ እርሱ ደግሞ ምጽዋት እንድትሰጥ በማድረግና የዚህን ዓለም ኃላፊነት እንድታስብና ሁበትንና ንብረትን እንድትንቅ በማድረግ አንተንም ጠቀመህ ማለት ነው፡፡

“የዚህ በሚደረግለት ቁርባንና ጸሎት እንዲሁም ምጽዋት ያረፈው ሰው ጥቅም የሚያገኝ ስለ መሆኑ አትጠራጠር፡፡ ዲያቆኑ ‘ሰላረፉ ወገኖቻችን’፡ እንዲሁም ስለ እነርሱ መታሰቢያን (ዝክርን) ስለሚያደርጉ ሰዎች ጸልዩ”¹⁵⁵ ብሎ ጩኸ (አሰምቶ) የሚናገረው እንዲሁ ዋጋ ለሌለው ነገር፡ ለከንቱ አይደለምና፡፡ ይህን ቃል የሚናገረውና ድምፁን የሚያሰማውም ዲያቆኑ አይደለም፡ መንፈስ ቅዱስ ነው እንጂ፡፡ ወገኖቼ እናስተውል እንጂ ምን ማለታችን ነው? መሥዋዕቱ በምሥዋዕ ላይ ቀርቧል፡ መላእክት በዚያ አሉ፡ ሊቃነ መላእክት አሉ፡ ወልደ እግዚአብሔር በዚያ አሉ፡ ሁሉም በፍርሃትና በረዓድ ሆነው በመሥዋዕቱ ዙሪያ በጸጥታ ይቆማሉ፡፡ ሰላረፉት ወገኖች የሚደርሰውን ጸሎት በዚያ የቆሙት የሚያደርሱት ሁሉም መላእክትና ሊቃነ መላእክት እንዲያ ባለ በታላቅ ጸጥታ ውስጥ ቆመው ባለ ነው፡፡ ታዲያ ይህ የሚደረገው ነገር እንዲሁ በከንቱ የሚደረግ ይመስልሃል? ይህን ዋጋ የለውም ካልህ ሊላውስ - ስለ ቤተ ክርስቲያን የሚቀርበው ቅዱስ መሥዋዕት፡ ስለ አካሉ የሚቀርበው ሁሉ ከንቱ አይደለም? እግዚአብሔር ይቅር ይበልጻል ነገር ግን ሁሉም የሚደረገው በእምነት ነው፡፡

“ስለ ሰማዕታት መታሰቢያ የሚደረግላቸው ጸሎተ ቁርባንና ሰማቸው መጠራቱስ፡ አዎ፡ ሰማዕታት ቢሆኑም ‘ስለ ሰማዕታት’ የሚደረግላቸው የመታሰቢያ ቁርባን (መሥዋዕት) ምን ይመስልሃል? ሰማዕታት ሲታሰቡና ሲጠሩ (በጸሎተ ቅዱሳው) ከእነርሱ ጋር አብሮ መጠራትና መታሰብ ቀላል ነገር ይመስልሃል? የሁሉ ጌታ ባለበት ዘንድ፡ አስፈሪ የሆነው መሥዋዕትና ሊነገር የማይችለው ምሥጢር እየተፈጸመ ባለበት ጊዜ ያረፉ ሰዎች ሰማቸው መጠራቱ ታላቅ ክብርና ጸጋ ነው፡፡ ንጉሡ በዙፋኑ ላይ በተሰየመበት ጊዜ ደጅ ጠኚ ወይም ባለ ጉዳይ ለሆነ ሰው የሚፈልገውን ጉዳይ ለማስፈጸም ተገቢው ጊዜ ነው፡፡ ንጉሡ ተነሥቶ ከሄደ በኋላ ግን የፈለገውን ነገር እንዲህ ይደረግልኝ ቢል ከንቱ ድካም ይሆንበታል፡፡

“እንደዚሁም ሁሉ የምሥጢራቱ ሂደት [የምሥጢረ ቁርባን] እየተከናወነ ባለበት ጊዜ ውስጥ ለመጠራትና ለመታወስ መቻል ለሰዎች ሁሉ እጅግ በጣም ታላቅ የሆነ ክብርና ጠቃሚ ነገር ነው፡፡ እስኪ ተመልክት፡ በዚያን ጊዜ አስፈሪ የሆነው ምሥጢር - እግዚአብሔር ራሱን ስለ ዓለም ድገነት ቢዛ አድርጎ የመስጠቱ ነገር ይታወቃል፤ ከዚህ እግዚአብሔር ስለ ኃጢአተኞች ያደረገውን ድንቅ ምሥጢር ከማሰብ ጋር አብሮ ይህን ያደረገውን እግዚአብሔርን የበደለ ወገኖችን እንዲያሰባቸው [ካህኑ] ሰማቸውን በማንግት ያዘክራቸዋል፡፡

“ንገሥታት ድል ያደረገበት ቀን ከብረ በዓል ሥነ ሥርዓት እየተካሄደ ባለበት ጊዜ በድል አድራጊነቱ ሂደት ሚና የነበራቸው ሰዎች የምስጋና ድርሻቸውን ይቀበላሉ፡፡ በእሥራትና በወግኒ ከነበሩት መካከልም ብዙዎች ስለ በዓሉ ክብር ሲባል እንዲፈቱና ነጻ እንዲሆኑ ይደረጋል፡፡ በበዓሉ ሥነ ሥርዓት ወቅት ላይ ይህን መልካም ችሮታና ምሕረት ያላገኘ ሰው ግን የበዓሉ ሥነ ሥርዓት ካለፈ በኋላ አንዳችም ነገር አያገኝም፡፡ በዚህም እንዲህ ነው፡ የድል አድራጊነት በዓል አስባበር ጊዜው ይህ ነውና፡፡ “ይህን እንጀራ በበላችሁ ጊዜ ሁሉ፡ ይህንም ጽዋ በጠጣችሁ ጊዜ ሁሉ ጌታ እስኪመጣ ድረስ ሞቱን ትናገራላችሁና” ይላልና፡፡ 1 ቆሮ. 11፡26 ስለዚህ እንዲሁ በግድ የለሽነት መንፈስ ሆነን አንቅረብ፤ እነዚህ ነገሮች የሚደረጉትም ተራ በሆነ ሁኔታ ነው ብለን አናሰብ፡፡

እንዲሁም ሰማዕታትን ሰማቸውን በጸሎተ ቅዱሳዊ ጊዜ የምንጠራቸው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሞቶ እንዳልቀረና ሕያው እንደ ሆነ ለማረጋገጥ፤ ሞት በጌታችን ሞት የሞተ መሆኑንና ስለ እርሱና በእርሱ የሞቱ ሰማዕታትን ሞት ያልጎዳቸው መሆኑን ለመጠቅረም ነው።

“እነዚህን ነገሮች አውቀን ለሞቱ ወገኖቻችን ይጠትግቸውና መጽናኛ ይሆናቸው ዘንድ ለናደርግላቸው የምንችለውን ነገር እናድርግላቸው። ከዕንባና ከልትሶ ይልቅ፤ ከመታብርና ከሐውልት ይልቅ ምጽዋትን፤ ጸሎትን፤ ግበቆረብን እናድርግላቸው። እነርሱም እኛም ተስፋ ተደርገው የተሰጡንን በረከታት እናገኝ ዘንድ፤ በእንደ ልጁ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ፍትርና ቸርነት፤ ከእርሱ ጋር ለላባቱና ለመንፈስ ቅዱስ ከነበር፤ መንግሥት፤ ኃይል ለእርሱ ይሁኑ፤ ዛሬም ዘወትርም ለዘላለሙ አሟገን።”

(ቅዱስ ዮሐንስ ለፈ ወርቅ፤ ትርጓሜ ግብረ ሐዋርያት፤ ክፍለ ትምህርት 21)

ቅዱስ ቄርሎስ ዘኢየሩሳሌም ደግሞ እንዲህ ይላል፡-

“እጅግ አስፈሪና ገናና የሆነው ይህ መሥዋዕት በምሥዋዕ ላይ ሲቀርብ ስለ እነርሱ የሚቀርብላቸው ጸሎትና አስተባባሪነት በጣም እንደሚጠቅማቸው በማመን ስለ ቅዱሳን አባቶቻችንና ስለ ጳጳሳት፤ እንዲሁም ከእኛ በፊት ሰላረፉ ወገኖቻችን ሁሉ እንጸልያለን። መንፈሳዊ የሆነው መሥዋዕት፤ ደም አልባ የሆነው አገልግሎት ከተፈጸመ በኋላ፤ የይቅርታ መሥዋዕት በሆነው በቅዱስ ቄርባን ላይ እግዚአብሔርን ስለ አብያተ ክርስቲያናት ሰላም እንማልደዋለን፤ ስለ ዓለሙ ሁሉ ደገንነት፤ ስለ ነገሥታት፤ ስለ ወታደሮች፤ ስለ ታመሙት፤ በአጠቃላይ ምሕረትና ቸርነት ስለሚያስፈልጋቸው ሁሉ እንጸልያለን፤ ይህን መሥዋዕትም እናቀርባለን። ስለዚህም ከእኛ በፊት ያረፉትንና ያንቀላፉትን እናዘክራቸዋለን፤ ሰማቸውን እንጠራቸዋለን። በመጀመሪያ ፓትርያርኮችን [በብሉይ ኪዳን ዘመን የነበሩትን አባቶች]፤ ነቢያትን፤ ሐዋርያትን፤ ሰማዕታትን፤ በእነርሱ በጸሎታቸውና በምልጃቸው እግዚአብሔር እኛን ልመናችንን ይቀበልልን ዘንድ እናዘክራቸዋለን።

“ቀጥሎም ከእኛ በፊት ሰላረፉ ስለ ቅዱሳን አባቶቻችንና ጳጳሳት፤ በአጠቃላይ በእንደ ቃል ከእኛ በፊት ባለፉት ዘመናት ከእኛ መካከል ሰላረፉት ሁሉ ይህን ቅዱስ፤ እጅግ አስፈሪና ገናና የሆነውን ቅዱስ መሥዋዕት (ምሥጢረ ቄርባንን) በምናቀርብበት ጊዜ ሰማቸውን በጸሎት እንጠራቸዋለን፤ ጸሎቱና ምልጃው ለሚደረግላቸው ለእነርሱ ለነፍሳቸው በጣም ታላቅ የሆነ ጥቅም እንዳለው እናምናለንና።”

(ቅዱስ ቄርሎስ ዘኢየሩሳሌም፤ ትምህርት 23፤ በእንተ ቅዱስ ቄርባን ወነገረ ቅዱስ፤ ቁ. 8-9)

“ይህን በምሳሌ ላስረዳችሁ እወዳለሁ። አንዳንዶች በኃጢአት ሆናም ሆነ ኃጢአት ሳይኖርባት ከዚህ ዓለም አንድ ጊዜ የተለየች ነፍስ በጸሎት መታሰቧ ምን ይጠቅማታል? እንደሚሉ አውቃለሁና። አንድ ንጉሥ በሆነ ምክንያት ያስቀየሙትን ሰዎች ቢያባርራቸውና ቢቀጣቸው፤ የእነርሱ ወገኖች የሚሆኑ ዘመዶቻቸው ዘውድ ሠርተው (ጎንጉነው) በቅጣት ላይ ሰላሉት ወገኖቻቸው ሲሉ ለንጉሡ ቢሰጡት እነዚያን ሰዎች ከቅጣታቸው ነጻ አያደርጋቸውምን? እንደዚሁም ሁሉ እኛም ሰላረፉ ወገኖቻችን ጸሎታችንንና ምልጃችንን ልናቀርብለት፤ እነርሱ ኃጢአተኞች ቢሆኑም እንኳ፤ ሌላ ዘውድ መገንገን (መሥራት) ሳያስፈልገን መሐረውን አምላካችንን ስለ እነርሱም ስለ እኛም ይቅር ይለን ዘንድ እየማለድን ስለ እኛ ኃጢአት የተወዋውን ክርስቶስን መሥዋዕት (ቄርባን) አድርገን እናቀርባለን።” (ቅዱስ ቄርሎስ ዘኢየሩሳሌም፤ ትምህርት 23፤ በእንተ ቅዱስ ቄርባን ወነገረ ቅዱስ፤ ቁ. 10)

◆ “አሰራርና ጥናት የሆኑትን ምሥጢራት በምንፈጽምበት ጊዜ ከእኛ መካከል ሰላረፉ ወገኖቻችን መታሰቢያ ይደረግላቸዋል። በጸሎታችን እናበክራቸው ዘንድ በትዳላን ሐዋርያት ሥርዓት ሆኖ የተመረጠ ይህ ሕገ በከንቱ አልነበረም፤ ለእነርሱ ታላቅ ጠቀሜታ እንዳለውና እንደሚጠቅማቸው ስለሚያውቁ ነው እንጂ፡፡” (ትዳላን ጥሐንስ አፈ ወርቅ፡ ትርጓሜ ቆሮንተሰ፡ ክፍል ትምህርት 41)

◆ “ካሁኑ ከሕግ ጋር የሚያረጋው ግንኙነትና እነርሱን በእረኝነት መምራቱ ብዙ አስቸጋሪ ነገሮች ያለባቸው ከባድ የሆነ ኃላፊነት ነው፡፡ ሆኖም ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን ግንኙነት ስናስብ ግን እነዚህን ነገሮች (ከሕግ ጋር ያለውን ግንኙነቶች) ኢምንት ሆነው ያገኛቸዋል፤ ይኸኛው እጅግ የበለጠ ከባድ ትጋትንና ጽኑ የሆነ አገልግሎትን ይፈልጋልና፡፡ ካሁን ስለ ሕግ ፀሉ መኪላ ሆና፡ ስለ ሕግ ብቻም ሳይሆን ስለ መላው ዓለም በሙሉ ተገብተ፤ በሕይወት ሰላላት ብቻ ሳይሆን ሰላረፉትም ሁሉ እግዚአብሔር የሁሉንም ኃጢአት ይቅር ይል ዘንድ ይጸልያልና፡፡ ታዲያ እንዲህ ሊያደርግ የሚገባው ሰው ምን ዓይነት ሰው ሊሆን ይገባው ይሆን? (ትዳላን ጥሐንስ አፈ ወርቅ፡ በእንት ክህነት፡ መጽሐፍ 6፡ ቁ. 4)

ትዳላን ጥሐንስ አፈ ወርቅ በሞት ያረፉና የተወሰዱ ወገኖቻችን ነፍሳት በሕይወት ሥጋ ያሉ ሰዎች በሚያደርጉላቸው ጸሎቶች፣ ምጽዋቶችና ግብቆረቦች እንደሚጠቀሙ በተደጋጋሚና በአጽንዖት አስተምሯል፡፡ አውንም ይህን ከተመሰከቱ ትምህርቶቹ መካከል የተወሰኑትን እንመልከት፡፡

◆ “... የሞተው ወገኑን በኃጢአት እንዳለ ቢሆን እንኳ በኃጢአት ላይ ኃጢአት ሳይወጥርና ፍፋውን ሳያከግች ባለበት እንዲጸረጥ ተደርጓልና ስለዚህም ደስ መሰኘት ይገባል፡፡ እንዲህ ያለውን ሰው ለእኛ ተቻለን ጥገ ድረስ ሄደን ልንረዳው ይገባል፤ ሆኖም ግን የምንረዳው በወንፃና በልቅሶ ሳይሆን በጸሎታት እና በአስተብቶታት፤ በምጽዋታትና በቱርባን ነው፡፡ እነዚህ ነገሮች የተሠሩት ጥቅም ሳይኖራቸው እንዲሁ ለከንቱ አይደለምና፡፡ እኛም ያረፉትን ወገኖቻችን በአምላካዊ ምሥጢራት ጊዜ ስግታችን የምንጠራቸውና የምናስባቸው፡ በምሥዋዕ ላይ ወደ ተኛውና የዓለምን ኃጢአት ወደሚያስተሠርየው የእግዚአብሔር በግ ቀርቦን ስለ እነርሱ የምንገጸነው እነርሱ የሆነ ዕረፍትን ያገኙ ዘንድ ነው እንጂ እንዲሁ በከንቱ አይደለምና፡፡

“ካሁኑ ጥናት የሆኑት ምሥጢራት በሚፈጸሙበት ጊዜ በምሥዋዕ አጠገብ ቆሞ ከእኛ ወገን ስለ አንቀላፉ ወገኖቻችን ሁሉ እና ስለ እነርሱ መታሰቢያን በሰሚያደርጉ ሰዎች ብሎ ሮሽ ድምፁን አሰምቶ የሚጸልየው ለከንቱ አይደለምና፡፡ ለእነርሱ [ላንቀላፉት ወገኖቻችን] መታሰቢያ ማድረግ ባይኖር ኖሮና የተገባ ባይሆን ኖሮ እነዚህ ነገሮች እንዲህ ተብለው አይነገሩም ነበር፤ እኛ የምንፈጽመው አገልግሎት እንዲሁ ለታይታ ብቻ የሚደረግ እንደ መድረክ ተወኔት አይደለምና፤ እግዚአብሔር ይቅር ይበልጃል፤ እነዚህ ነገሮች የሚደረጉት በመንፈስ ቅዱስ ትእዛዝ ነው እንጂ፡፡

“ስለዚህ ስለ እነርሱ መታሰቢያቸውን በማድረግ እንርዳቸው፡፡ የኢዮብ ልጆች በአባታቸው መሥዋዕት ኃጢአታቸው ይቅር የተባለላቸው ከሆነ እኛም ለሞቱ ወገኖቻችን መታሰቢያ ስናደርግላቸው የተወሰነ መጽናናት የሚያገኙ ስለ መሆናቸው ለምን ትጠራጠራለህ? እግዚአብሔር ስለ ሌሎች ሰዎች የሚጸልዩትን ሰዎች ልመናቸውን ለመፈጸም ዝግጁና ፈቃደኛ ነውና፡፡ ይህንም ሕውሉስ እንዲህ ሲል ያመለክታል፡- “እናንተም ደግሞ ስለ እኛ እየጸለያችሁ አብራችሁ ስትረዱን፡ በብዙ ሰዎች በኩል ስለ ተሰጠን ስለ ጸጋ ስጦታ ብዙዎች ስለ እኛ ያመሰግኑ ዘንድ ወደ ፊት ደግሞ እንዲያድን በእርሱ ተሰፋ አድርገናል።” 2 ቆሮ. 1፡11 ስለዚህ ላረፉ ወገኖቻችን እርዳታ ለማድረግ አንሰልፋች፤ አንሳኑና፡፡

ይህም ስለ እነርሱ ቁርባን በማቅረብ እና ስለ እነርሱ ጸሎት እንዲደረግላቸው በማድረግ ነው፤ የዓለሙ ሁሉ ሥርዐት እንኳ ሳይቀር በፊታችን ነውና። ስለዚህም ስለ ዓለሙ ሁሉ እንማልደዋለን፤ ስማቸውንም ከሰማዕታት ጋር፤ ከቅዱሳን ጋር፤ ከካህናት ጋር እንጠራቸዋለን። እኛ ሁላችን በእውነት አንድ አካል ነንና፤ ምንም እንኳ አንዳንዶቹ አካላት ከሌላው የበለጠ እጅግ የከበሩ ቢሆኑም። ሳረፉት ወገኖቻችን ከእኛ ጸሎት፤ ስለ እነርሱ በምናቀርበው ቁርባን፤ ስማቸው አብሯቸው ከሚጠራው የሰማዕታትና የቅዱሳን ስሞች፤ ከዚህ ሁሉ ይቅርታን እናሰባሰብላቸው ዘንድ ይቻላልና። ታዲያ ይህን የመሰለ ምስኪን ልታስገኝላቸው እየቻልህ ለምን ታዝናለህ? ለምንስ ታለቅላለህ?¹⁵⁶

(ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፡ ትርጓሜ ቀዳማዊ ቆርንቶስ፡ ክፍለ ትምህርት 41፡ ቁ. 8)

❖ "ለማያምኑት አልቅሱላቸው፤ የጥምቀትን ማኅተም ሳያገኙ ለሞቱት አልቅሱላቸው። እነርሱ ከመንግሥተ ሰማያት ውጭ ናቸውና ልናለቅስላቸው ይገባል። 'ሰው ከውኃና ከመንፈስ ቅዱስ ካልተወለደ በስተቀር ወደ እግዚአብሔር መንግሥት ሊገባ አይችልም' ተብሏልና። ሀብት ኖሯቸው በሀብታቸው ለነፍሳቸው የሚጠቅም ሥራ ሳይሠሩበት ለሞቱትም እዘነላቸው። እንዲህ ላሉት አንድ ቀን ወይም ሁለት ቀን ሳይሆን በመላ ዘመናችን እናልቅስላቸው። ለእነዚህ እናልቅስላቸው፤ በሚቻለን መጠን ሁሉ እንርዳቸው። ትንሽም እንኳ ቢሆን ሊረዳቸው የሚችለውን ነገር እናሰብላቸው፤ እናድርግላቸውም። ልንረዳቸው የምንችለው እንዴትና በምን መንገድ ነው? እኛ ስለ እነርሱ በመጸለይ እና ሌሎችም ስለ እነርሱ እንዲጸልዩላቸው በመማጸን፤ እንዲሁም ስለ እነርሱ ለድሆች ምጽዋት በመስጠት ነው። ይህ ድርጊት የተወሰነ መጽናኛነት አለው።

¹⁵⁶ (But grant that he departed with sin upon him, even on this account one ought to rejoice, that he was stopped short in his sins and added not to his iniquity; and help him as far as possible, not by tears, but by prayers and supplications and alms and offerings. For not unmeaningly have these things been devised, nor do we in vain make mention of the departed in the course of the divine mysteries, and approach God in their behalf, beseeching the Lamb Who is before us, Who taketh away the sin of the world;—not in vain, but that some refreshment may thereby ensue to them.

Not in vain doth he that standeth by the altar cry out when the tremendous mysteries are celebrated, "For all that have fallen asleep in Christ, and for those who perform commemorations in their behalf³¹⁹." For if there were no commemorations for them, these things would not have been spoken: since our service is not a mere stage show, God forbid! yea, it is by the ordinance of the Spirit that these things are done. Let us then give them aid and perform commemoration for them. For if the children of Job were purged by the sacrifice of their father, why dost thou doubt that when we too offer for the departed, some consolation arises to them? since God is wont to grant the petitions of those who ask for others.

Let us not then be weary in giving aid to the departed, both by offering on their behalf and obtaining prayers for them: for the common Expiation of the world is even before us. Therefore with boldness do we then intreat for the whole world, and name their names with those of martyrs, of confessors, of priests. For in truth one body are we all, though some members are more glorious than others; and it is possible from every source to gather pardon³²¹ for them, from our prayers, from our gifts in their behalf, from those whose names are named with theirs. Why therefore dost thou grieve? Why mourn, when it is in thy power to gather so much pardon for the departed?)

"ታላቅና አስፈሪ የሆኑት ምሥጢራት በሚፈጸሙበት ጊዜ ሙታን ስማቸው እንዲጠራና እንዲዘክሩ (እንዲታወቁ) ቅዱሳን ሐዋርያት ያዘዙት በከንቱ አይደለምና፡፡ ይህ ለእነርሱ ታላቅ ጥቅምና በቁጩት ያለው መሆኑን ስለሚያውቁ ነው እንጂ፡፡¹⁵⁷ በዚያ በጸሎተ ቁርባኑ ሁሉም በአንድነት ቆሞባለበት፤ ሁሉም እጃቸውን ወደ ላይ አንስተው በአንቃፅድም ባሉበት፤ አስፈሪ የሆነው የከበረ መሥዋዕት በምሥዋዕ ላይ ባለበት፤ ስለ እነዚህ ወገኖቻችን ስንለምነውና ስንማጸነው እግዚአብሔርን ይቅር እንዲላቸው ማድረግ እንዴት አይቻለንም?"

“... ይህን በሃይማኖት ኖረው ላረፉ እናድርግላቸው፡፡ ለመጠመቅ በዝግጅት ላይ እያሉ ሳይጠመቁ ገና በንዑስ ክርስቲያንነት ሳሉ ያረፉት ግን ከዚህ ማጽናኛ (በጸሎተ ቁርባን ጊዜ ስማቸው በመጠራት ከሚገኘው ጠቀሚታ) እንኳ ውጭ ናቸው፤ ከእንድ ነገር በስተቀር፡፡ እርሱ ምንድን ነው? ስለ እነርሱ ለድሆች ምጽዋት እንስጥላቸው፡፡ ይህ መልካም ሥራ በተወሰነ መልኩ ይረዳቸዋልና፡፡ እግዚአብሔር እርስ በርሳችን እንረዳዳ በንድ ይወድዳልና፤ አለበለዚያ ስለ ዓለሙ ሰላምና ደኅንነት እንድንጸልይ ለምን አዘዘን? ስለ ሰዎች ሁሉ ለምን ጸልዩ አለን? በዚህ ቁጥር ውስጥ (በሰዎች ሁሉ) ሽፍቶች፤ መቃብራትን የሚቀሰጡ፤ ሊቦች፤ ለመናገር በሚከብዱ ኃጢአቶች ውስጥ የተዘፈቁ ሰዎች ሁሉ አሉበትና፡፡ ሆኖም ስለ እነዚህ ሁሉ እንድንጸልይ አዝዞናል፤ እኛም ይመለሱና ይድኑ ዘንድ ስለ ሰዎች ሁሉ እንጸልያለን፡፡ በሕይወተ ሥጋ ላሉ ሕይወታቸው ከሞቱት ሰዎች የተለየ ላልሆኑትም እንደምንጸልይላቸው ሁሉ ለሞቱትም እንጸልይላቸዋለን፡፡ ኢዮብ ስለ ልጆቹ መሥዋዕት ያቀርብ ነበርና፤ በመሥዋዕቱም ከኃጢአታቸው ያንጻቸው ነበርና፡፡ ኢዮ. 1:5

(ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፤ ትርጓሜ ፊልጵስዩስ፤ ክፍለ ትምህርት 3)

ንጉሥ ቆስጠንጢኖስ በሞተ ጊዜ (337 ዓ. ም.) ሥርዓተ ቀብሩን በተመለከተ የመጀመሪያዎቹን ሦስት መቶ ዓመታት እስከ አራተኛው አጋማሽ ገደማ ድረስ ያለውን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ጽፎ ያቆየልን አውሳብዮስ ዘቂግርያ እንዲህ ይላል፡-

“ቁንስጣንድዮስ [ልጁ] ከወታደራዊ ኃይሉ ጋር ከአስከሬት ፈቀቅ ብሎ በቆመ ጊዜ የእግዚአብሔር አገልጋዮች ነህነቱ ከመላው ሕዝብ ክርስቲያን ጋር ወደ ፊት ቀርበው ለእንዲህ ዓይነት ጊዜ ተገቢ የሆነውን ሥርዓተ አምልኮ በጸሎት አከናወኑ፡፡ መላው ሕዝብ ክርስቲያን በሙሉ ከካህናቱ ጋር አንድ በመሆን ከዕንባ ጋር ስለ ነፍሱ ወደ እግዚአብሔር ጸሎትን አቀረቡ፡፡ ... ከዚህም ጋር በሕይወቱ ሳለ ይመኝ እንደ ነበረው በቅዱሳን ሐዋርያት ስም በተሰየመው ቤተ ክርስቲያን በመቀበሩና ሰውነቱ በዚያ በማረፉ ከእነርሱ ከሰማቸው ክብር ጋር ለመሳተፍና ከእግዚአብሔር ቅዱሳን ከሐዋርያት ጋር ሱታፌ በሚያገኝበት ሁኔታ በማረፉ ነው፡፡ በተደረገለት ጸሎተ ፍትሐትና ሥርዓተ አምልኮ በከበረ ሁኔታ ተሸኘ፤ በቅዱሳን ሐዋርያት በተሰየመው ቤተ ክርስቲያን በመቀበሩም በቅዱሳን ጸሎት ሱታፌን አገኘ፡፡” (አውሳብዮስ ዘቂግርያ፤ ዜና ሕይወቱ ለቆስጠንጢኖስ፤ መጽሐፍ 4፤ ምዕ. 71)

ይህ የሚያስረዳን በዚያን ጊዜም፤ ከዚያ በፊት እንደ ነበረው ሥርዓት ሁሉ፤ ለሞቱ ክርስቲያኖች ጸሎተ ፍትሐት ይደረግላቸው የነበረ መሆኑን ነው፡፡ ከዚህም በተጨማሪ አብያተ ክርስቲያኖች በቅዱሳን ስም ይሰየሙ የነበረ መሆኑንም እንረዳለን፤ እርሱ የተቀበረበት ቤተ ክርስቲያን በቅዱሳን ሐዋርያት ስም የተሰየመ ነበርና፡፡

157 ቀናኝት ዘሐዋርያት (Apostolic Constitutions) ለሞቱ ሰዎች መታሰቢያ ጸሎተ ቅዱሴ እንደረገላቸውና በጸሎተ ቅዱሴ ጊዜ ስማቸው እንዲጠራ ያዝዛል፡፡

ከዚህ ቀጥሎ ደግሞ በጸሎተ ቅዳሲዎቻችን ያረፉ ወገኖችን በጸሎት ማሰብንና ሰማቸውን መጥራትን ከሚናገረው ክፍል ውስጥ የተወሰኑትን እንመልከት፡፡

❖ “ፍጹም የሆነ ንጹሕ ቁርባንን ለነፍሳችን መመለስ እናቀርብልሃለን፡፡ ሥጋችን ፈጽሞ ይከብር ዘንድ፡፡ ወርቅንና ብርን የምናቀርብልህ አይደለም፤ የዓመፅና የኃጢአት የሚሆን ክቡር ዕንቁንም አይደለም፡፡ በምእመን ፊት ለመገለጽ ሥጋህንና ደምህን እናቀርባለን፡፡ በጨለማ በነበሩ በአሕዛብ ውስጥ እንደ ንጋት ጮኸው መወለድህን ስላስተማሩ ስለ ቅዱሳን ነቢያትም ሁሉ ብለን፤ የአሕዛብን ምድር በመስቀልህ ዕርፍ አርሰው የቃልህን መዝገብ በዓለም ዳርቻ ሁሉ ስለ ዘሩ ስለ ሐዋርያት፤ ድል ስለ ነሡ አምነው ንጹሐን ስለ ሆኑ ስለ ሰማዕታትም ሁሉ፤ ተኩሳዎች እንደ በኋላ ስለ በሏቸው መንጋህ፤ የጽድቃቸውን ዋጋ ትሰጣቸው ዘንድ በንጽሕና ሹመታቸውን ስላበረከቱ ፍጻሜያቸውንም ስለ ተቀበልህላቸው ስለ ጸዳላትም ሁሉ፤ በደስታ ርስታቸውን ይቀበሉ ዘንድ አደራቸውን በእውነት ስለ ጠበቁ ቀላውስትም ሁሉ፤ በመንፈስ ቅዱስ ያሉትን ጀመሰሏቸው ዘንድ መንፈሳዊ ክንፋቸውን ስላቀለሉ ስለ ጺያቆናትም ሁሉ፤ በበን ስላገለገሉ ሕዝብህንም ስላስተማሩና መጽሐፍትን ስለ ሰበኩ ስለ እናጉንበጢስ ሁሉ፤ ድል ነሥተው በሃይማኖት ስለ ሞቱ ነገሥታት ሁሉ፤ ይህን ኃላፊ ዓለም ጠልተው በሰማይ ያለ ሠርግን ስለ ወደዱ ጎልግሶችና ደናግል፤ በታላቅ ቃል ዋጋቸውን ይለምኑ ዘንድ ሰውነታቸውን ለአንተ አሳልፈው ስለ ሰጡ፤ ገድላቸውን ጨርሰው በበን ስም ስለ ገቡ ስለ ቅዱሳንም ሁሉ፤ አንተ በፊትህ መታሰቢያቸውን ታደርግላቸው ዘንድ ከዚህ ዓለም ስለ ተለዩ ስለ አባቶቻችንና ስለ ወንድሞቻችንም ሁሉ፤ ልዕልት በምትሆን በቤተ ክርስቲያንህ ጥምቀት ስለ ተወለዱም ሁሉ፤ በገድላቸው ደስ ታሰኛቸው ዘንድ፤ አክሊላቸውንም እንድታድላቸው ታደርጋቸው ዘንድ፡፡ በፊትህ መታሰቢያቸውን ያደርጉላቸው ዘንድ ስለሚወዱ ሁሉ፡፡

“አንተን መምሰልን (ማንተምህን) ስለ ተቀበሉና ሕግም ካለባት ከዚህ ዓለም ወጥተው ደስታ ወዳለባት አገር ስለ ደረሱ፤ ወደ ዕረፍትህ ይገቡ ዘንድ፤ በዚያም አክሊልህን ተቀብለው የዘለዓለም ማደሪያው በምትሆን ተጠባቢዋ ሠራዊ አንተ ራስህ በሆንህላት አገር ያርፉ ዘንድ፤ ሰው እንደ መሆናቸው ስለ ሳቱና ስለ በደሉ ሁሉ ይቅር ባይ ቸር አለኝታቸው እንዲለብሐር አንተ እንደ መሆንህ ኃጢአታቸውን ይቅር ትላቸው ዘንድ፤ አበላቸውንና በደላቸውንም ትተውላቸው ዘንድ፤ ሰማቸውን ስለምናውቀውና ስለማናውቀውም ሁሉ ለአንተ የተገለጸ ነውና፤ ታውቃቸውማህና በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ መታሰቢያቸው በፊትህ ይሁን፡፡ ... እነዚህንም አሉብ፤ የሁሉንም ነፍሳቸውን አሳርፍ፤ የዕረፍት ውኃ ባለበት በገነት እርሻ በአብርሃምና በይስሐቅ በያዕቆብም አጠገብ፤ ወደ ብርሃን በሚመሩ መላእክትህ፤ ቅዱሳት በሚሆኑ ቤቶችህ አሳርፋቸው፡፡”

(ቅዱስ ዘቅዱስ ዮሐንስ ወልደ ነገድንድ፤ ቁ. 50-64፤ 68፤ 72-74፤ 78)

❖ “እቤቱ ከዚህ ከሚያልፍ ዓለም ተለይተው ስለ ሞቱና ስለ ተሰደዱ የሞት ሥልጣን ስለ ሠለጠነባቸውና ከመቃብር በታች ስለ ተከደኑ ሰዎች እንማልድሃለን፡፡ እቤቱ ሥጋን ከመንፈስ ጋር አንድ አድርገህ ስታስነማ በክብር ወደ መነሣት ትጠራቸው ዘንድ እንለምንሃለን እንማልድሃለን፡፡ ዓይን ያላየውን ጆሮ ያልሰማውን በሰው ልቡናም ያልታሰበውን በልጅህ በኢየሱስ ክርስቶስ ያዘጋጀኸውን በጎ ዋጋ ትሰጣቸው ዘንድ ለዘለዓለሙ አሜን፡፡” (ቅዱስ ሠለስቱ ምእት፤ ቁ. 72-73)

- ❖ “አቤቱ ኃላፊ ከሚሆን ከዚህ ዓለም ስለ ሄዱና ስላረፉ አባቶቻችንና ስለ ወንድሞቻችን አንለምንሃለን፤ እንማልድሃለንም፡፡ በበን ታላቅቶቹ ዘንድ፤ በፊትህ ከኃጢአት ንጹሕ የለምና ሰውስ በኃጢአት ጭቃ የሆነ ነው፡፡ ኃጢአትን ብትጠባበቅ ግን አቤቱ እቤቱ ባንተ ፊት ማን ይቆማል? የብርሃን ሰንበት በሆነች ሥጋህና ደምህ በተሠራባት በዚህች ቀን ዛሬ ስማቸውን የምናውቃቸውን በዚህ በእገልጋዬ ቃል እንጠራለን፡፡ ስማቸውንም የማናውቃቸውን አንተ በምሕረትህ አስባቸው፡፡ ስማቸውንም ነጻ በምታደርግ በኢየሱሳም በሕይወት መጽሐፍ ጻፍ፡፡” (ትዳሴ ዘቅዱስ አትናቲዎስ፡ ቁ. 102-104)
- ❖ “ተዘከር እግዚአ ለእኛ አምጽኦ ለክ ዘንተ ቁርባና ወለእለሂ አቅረቡ በእንቲአሆሙ - እቤቱ ይህን ቁርባን የመጡልህን ሰዎች፤ ስለ እነርሱ ይህን ቁርባን የቀረቡላቸውንም ሰዎች አስብ፡፡ ... ያንድ ልጅህ ትእዛዛ ይህ ነውና፤ እርሱም ከጥንት ጀምሮ ያገለገለህ ቅዱሳንህን እናስብ ዘንድ፡፡ ቅዱሳን አባቶቻችንን ሊቃን ቆጶላትን፤ ቆጶላትንና ኤጲስ ቆጶላትን፤ ነቢያትንና ሐዋርያትን፤ ሰማዕታትንም፤ ምእመናንንም፤ የቤተ ክርስቲያንን ወገኖች፤ የቤተ ክርስቲያን የወንጌል መምህራንንም፤ በሃይማኖት ፍጹማን የሆኑ የጻድቃን ነፍሳት ሁሉ፡፡ ይልቁንም ሁሉ ጊዜ ምሕረትን የተመላች ቅድስት ንጽሕት አምላክን የወለደች ድንግል ማርያምን እናስብ ዘንድ” (ትዳሴ ዘቅዱስ ባስልዮስ፡ ቁ. 68-72)
- ❖ “እቤቱ ከህጻናትን በከህነታቸው፤ በቀናች ሃይማኖት የረፉትንና ያንቀሳቀሱትን ሁሉ ዳግመኛ አስባቸው፡፡ ይልቁንም በአብርሃም በይሱሐትና በያዕቆብ አጠገብ የሁሉንም ነፍሳቸውን አሳርፍ፡፡ በለመለመ የዕረፍት ውኃ ባለበት ቦታ ደስታ ባለበት በገነት የልብ በሽታ ሐዘንና ፌኸት ልቅሶ ከእርሱ በራቀ ቦታ በቅዱሳንህ ብርሃን ውስጥ አኑራቸው፡፡” (ትዳሴ ዘቅዱስ ባስልዮስ፡ ቁ. 85-86)
- ❖ “ዓለም ከተፈጠረ ጀምሮ ክርስቶስን በማመን ስለ ሞቱና ስላረፉ ስለ አባቶቻችንና ስለ ወንድሞቻችን ጸልዩ፡፡ ቅዱሳን አባቶቻችን ሊቃን ቆጶላት፤ አባቶቻችን ኤጲስ ቆጶላት፤ አባቶቻችን ኮሬ (መንፈቀ) ኤጲስ ቆጶላት፤ አባቶቻችን ቀላውስትም፤ ወንድሞቻችን ዲያቆናትም፤ አባቶቻችን መነኩሳት፤ ወንድሞቻችን ሕዝባውያንም፤ ስላረፉ የክርስቲያን ወገኖችም ሁሉ አምላካችን ክርስቶስ የሁሉን ነፍስ በአባቶቻችን በጻድቃን በአብርሃም በይሱሐትና በያዕቆብ አጠገብ በደስታ ገነት ያሳርፍ ዘንድ፤ ዳግመኛም ለእኛ ይቅርታን ያደርግልን ዘንድ፤ ኃጢአታችንንም ያስተሠርይልን ዘንድ፡፡” (ትዳሴ ዘቅዱስ ባስልዮስ፡ ቁ. 92-94)
- ❖ “አስቀድሞ በዚህች ቤተ ክርስቲያን የረፉትን የአባቶቻችንን የቆጶላትንና የአባቶቻችንን የኤጲስ ቆጶላትን ነፍሳት፤ የቀላውስቱንና የዲያቆናቱን፤ የአናጉንስጢኖስና የመዘምራንንም፤ የአጻውያን ፍጥቱንም ነፍሳት በእንድነት አሳርፍ፡፡ እቤቱ አንተ የተሰወረውን የምታውቅ ነህና በቅድስት ትንሣኤህ አስነሣቸው፡፡” (ትዳሴ ዘቅዱስ ንርጎርዮስ፡ ቁ. 63)
- ❖ “ይህን ንጽሕና ቅዱስ መሥዋዕት በፊትህ እናቀርብልሃለን፡፡ ስለ እቤልና ስለ ሴት፤ ስለ ሄናስ፤ ስለ መልክ ጸዴትም፤ ስለ አብርሃም ስለ ይስሐቅና ስለ ያዕቆብ፤ ስለ ሙሴና ስለ አርጌ፤ ስለ ነቢያትም ሁሉ፤ ስለ ስምያን ጴጥሮስ፤ ስለ ዮሐንስ መጥምቅም፤ ስለ ሐዋርያትም ሁሉ፤ ስለ ዳዊትና ሕዝቅያስ፤ ስለ ኢየሱስና ስለ ንጉሠ ቆስጠንጢኖስ፤ በቀናች ሃይማኖት ስለ ሞቱ ነገሥታት ሁሉ፤ ስለ ኤጲስ ቆጶላት፤ ስለ ቀላውስትና ስለ ዲያቆናት፤ ስለ ንፍቀ ዲያቆናትና ስለ አናጉንስጢኖስ፤ ስለ ወራዙትና ስለ ደናግልም ሁሉ፤ መንፈስ ቅዱስ በላይዋ ስላደረባትና የሕይወት መንፈስ ስለ ታፈጸመላት ነፍስ፤ በምትወደው በልጅህና በወጻጅህ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ አምላል ስለ ተቀረጸች መልክ ሁሉ፤ ይህ ቁርባን ስለ ተደረገላቸው ወደ ቅድስት ቤተ ክርስቲያንህ ስላገቧቸውና ደገኛ ወደሚሆን ወደ መሠዊያህ ፊት ስላቀረቧቸው ቅዱሳንም ሁሉ” (ትዳሴ ዘቅዱስ ቁርሎስ፡ ቁ. 37-42)